

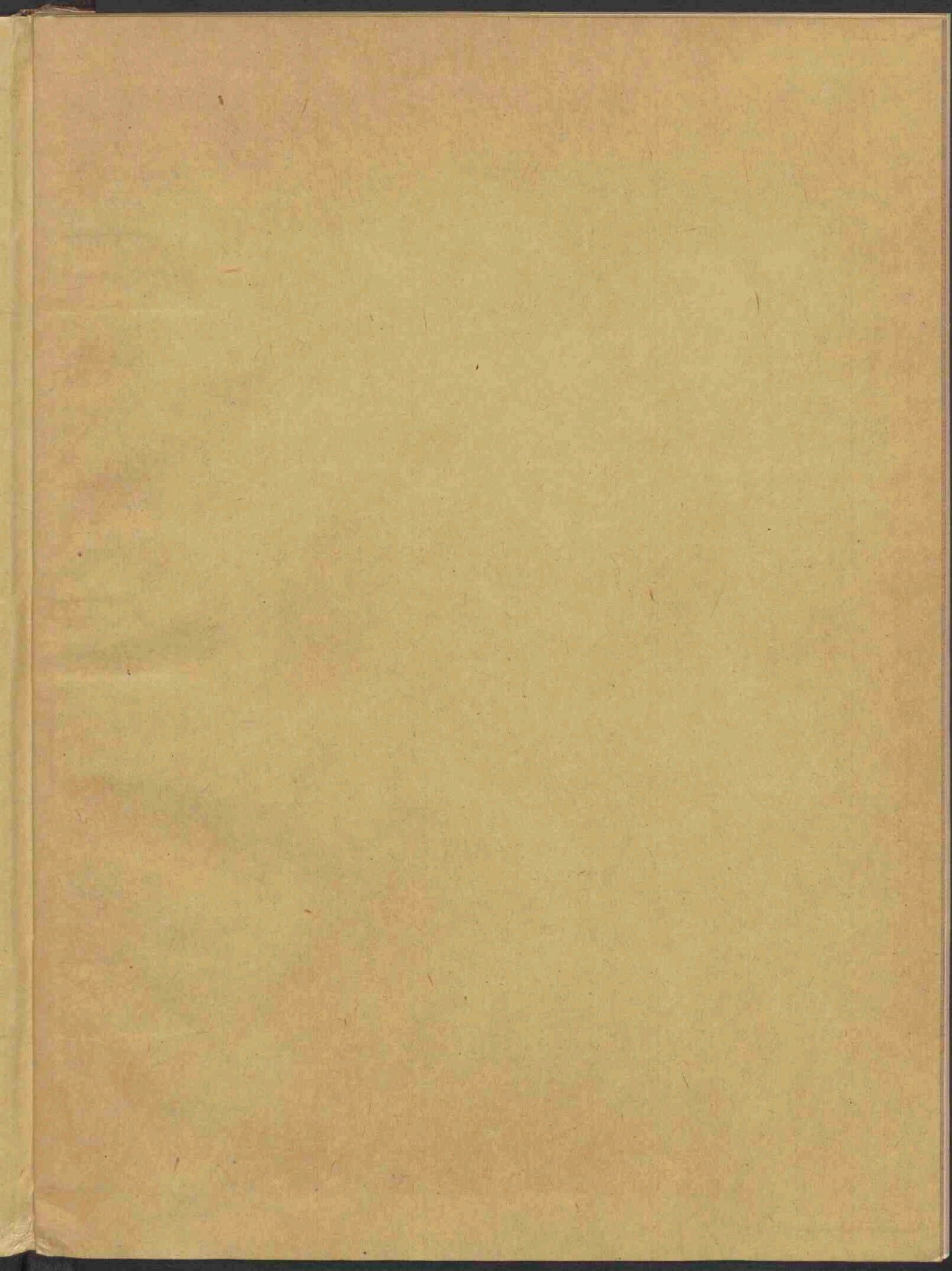

Miscellanea

<https://hdl.handle.net/1874/374207>

VAN HAMEL

54³

M. a.

Misit editor

MISCELLANEA

EDIDIT

W. UPPSTRÖM

III.

UPSALIÆ
MCMXIX

CONSORT. TYPOGR. ALMQVIST & WIKSELL

Manuscr. 54

MISCELLANEA

EDIDIT

W. UPPSTRÖM

III.

UPSALÆ
MCMXIX

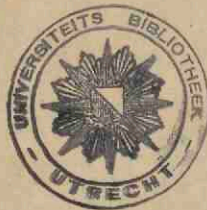
CONSORT. TYPOGR. ALMQVIST & WIKSELL

MISCELLANEA

EDITED

W. UPPSTROM

III

UPPSALA

UPPSALA 1919

ALMQVIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI-A.-B.

Förord.

Utg. hade ämnat i detta, något försenade häfte intaga Förf:ns P. M. rörande återfäendet af de s. k. X Folia jemte de till denna P. M. hörande bref och bilagor; men i anseende till, bl. a., de flere oklara och ömtåliga frågor, som ega samband med detta ämne och som torde kräfvat en något mera initierad behandling än som deråt kunde egnas af framlidne Bibliotekarien D:r ERNST MEYER i dennes uppsatser "Ur Codex Argenteus historia", n:r:is 232 och 234 af Upsala Tidn. för år 1911, har utg. nödgats låta dermed något anstå, i förhoppning att hädanefter kunna vinna nödig tid till ämnets behandling. Äfven ett annat manuskript, detta af rent språkvetenskaplig natur men kritiskt, har utg. för tillfället lagt åt sidan, — på grund af personliga konsiderationer.

Såväl det ena som det andra hoppas utg. kunna medtaga i nästa häfte, som för öfrigt hufvudsakligen är afsedt för Förf:ns brevexling, i de delar som nu lämpligen kunna eller böra offentliggöras. Deremot är utg. oviss, huruvida något af de kvarvarande materialerna till Förf:ns föreläsningar öfver det Anglosachsiska språket lämpligen kan bli föremål för utgifvande.

Utg:ns tacksamhetsskuld till gynnare och vänner, som i och för nu föreliggande häfte bistått med råd och upplysningar, har utg. redan i allmänhet varit i tillfälle att i anmärkningarna till de särskilda här intagna uppsatserna erkänna och betyga. Liknande tillfälle har dock icke erbjudit sig i afseende å de biografiska m. fl. upplysningar, hvarmed utg:ns gamle kamrat och vän D:r FREDRIK LUNDBERG tillhandagått, hvadan utg. här vill uttala sin varma tacksamhet därför.

Stockholm den 13 maj 1919.

Utg.

Förord.

Utg. hade ännu i detta något förtärande hälle intaga Förlags P. M. förande åter-
lämnat af de s. k. Z. Folia jemte de till denna P. M. förande bref och bilagor; men i an-
seende till bl. a., de flere oklara och ömtåliga frågor, som äga samband med detta ämne
och som torde kräva en något mera initierad behandling än som derät kunde egna af
främmande Bibliotekarien Dr. Konrad Meyer i dennes uppsatser "Ueber die Argentinische Histo-
ria", nr. 222 och 231 af Upsala Tidn. för år 1811, har utg. nödgats låta dermed något
mera i förhopning att läsarens kunna vinnas nödig tid till ämnets behandling. Äfven
ett annat manuskript, detta af rent språkvetenskaplig natur men kritiskt, har utg. för till-
liffel lagt åt sidan. — på grund af personliga konsiderationer.

Såväl det som det andra hoppas utg. kunna medföra i nästa häfte, som för öf-
rigt nödvändigheten är afseende för Förlags utveckling, i de delar som nu lämpligen kunna
eller bäst offentliggöras. Dermed är utg. öfver, härvidla något af de svarande mate-
rialerna till Förlags föreläsningar öfver det Anglosachsiska språket lämpligen kan bli före-
måll för utgivande.

Utg. tackamhetsfull till gynnare och vännar, som i och för nu föreliggande häfte
bistått med råd och upplysningar, har utg. redan i allmänhet varit i tillfälle att i särskil-
ningarna till de särskilda här intagna uppsatserna erkänna och betyga, liksom tillfälle
har dock icke erbjudit sig i afseende å de diogeniska m. l. upplysningar, hvaremed utg.
gamla kunnat och vär Dr. Fässens Lundska tillhandagätt, hvadan utg. här vill uttala
sin varma tackamhet dertill.

Stockholm den 18 maj 1813.

Utg.

Utg.
Svenska Vetenskapsakademien

I.
Præfamen den 23 Nov. 1850.¹

I en, gifve Gud, lycklig stund nedkallar jag Himmelens välsignelse, och utbeder mig Vördade och Högtärade Åhörarens ynnest och bevågenhet åt ett företag, som nu träder i dagen, sedan det länge utgjort ett kärt ämne för begrundningar på lediga stunder i den enskilda studerkammaren. Vid ett tillfälle sådant som detta, känner jag mer än väl både ämnets vikt och behovet af öfverseende för försöket att öfvertaga detsamma på mina svaga skuldror. *Så godt jag kunnat*, må således vara min öppna och redliga bekännelse, och der förmågan brustit och brister, borde jag, för välmeningens afsigt, få påräkna det granskande förståndets skonsamma bedömande, och uppmuntrande mildhet!

I företalet till Ernst Schultzes Gothisches Glossar yttrar sig den berömde och berömvärde Språkforskaren Jacob Grimm sålunda: "Dass deutsche Sprachforschung erst von der Zeit an begonnen habe, wo man ihr die gothische zum Grund legte, dass auch ihr künftiges Gedeihen noch immer durch weitere Fortschritte bedingt sei, die in des Ulfilas unerschöpflichen Werke gemacht werden müssen, ist niemals lebhafter anerkannt worden, als in unsrigen Tagen . . ." o. s. v. Med dessa ord angifver Grimm i korthet den Tyska språkforskningens sanna utgångspunkt, äfvensom dess allmänna erkännande i hans hemland, och öfverallt annorstädes, der denna språkforsknings resultat blifvit tillgängliga, och ämne för ett uppmärksamare betraktande. Hvad Grimm här kallar *Tysk* språkforskning, får ej tagas i den inskränkta bemärkelse, som skulle denna språkforsknings föremål endast vara att söka inom det nuvarande Tysklands gränser; med benämningen *Tysk* språkforskning förstår Grimm utvecklandet och utredandet af det till roten och upphovet gemensamma folkspråk (piudiska razda), som förnämligast i det fordna obestämda collectivlandet Germanien talades af de särskilda stammarna derstädes, i motsats till de klassiska folkslagens språk i söder, de finska folkslagens språk i norr, samt de Celtiska och Slaviska folkslagens språk i vester och öster om denna stora landsträcka. Inom kretsen af sin *Deutsche Grammatik* upptager Grimm således ej blott de i inskränkta mening s. k. Tyska språkarterna, utan äfven det Anglosaxiska språket, ur hvilket genom inblandning af Romanska och till någon del Forn Brittiska elementer det nuvarande Engelska språket utbildat sig; samt tillika den Skandinaviska Nordens fordna tungomål, hvilket då, liksom ännu i dag, utgjorde det gemensamma föreningsbandet mellan Skandinaviens riken, och äfven på det aflägsna Island sökte och fann en tillflyktsort, hvilken det ännu i sitt gamla, nära nog

¹ Hället vid ventilationen af Fören. docentafhandling »Aivaggejjo pairh Matpau». Därvarande Rector magnificus: JOH. HENR. SCHRÖDER; Decanus: PALMblad. Respondens var stud., sedermera Brukspatronen HJALMAR PETRE; men hvilka opponenterna voro, har t. v. icke kunnat utrönas. Upsala-Correspondenten d. 23 Nov. 1850 innehåller en sedermera i Post- och inrikes tidningar återgifven notis om *sjelfva* afhandling.

oförändrade skick, derstädes bibehåller. I spetsen för dessa Germano-Anglosaxonico-Skandinaviska tungomål står de gamla sydländska Göternas språk, ej som skulle detta vara den egentliga stammmodren till de nämnda anförvandterna: dess anspråk, dess rättmätiga anspråk, är blott att få gälla för det äldsta syskonet i denna stora språkfamilj; men såsom sådant torde det hafva, och har verkligen, mycket att förtälja om uttryckssätten i det gamla hemmet, hvarigenom det också är och förblifver en vägledarinna för sina öfriga, yngre syskon. I Tyskland anses detta för en så afgjord sak, att för ett grundligt inhemtande af Tyskarnes eget modersmål, det Götiska språkets studium nu mera derstädes betraktas såsom en *conditio sine qua non*, såsom ett alldeles oundgängligt vilkor; åtminstone kan der nu mera ej någon Tysk grammatik, som gör anspråk på vettenskapligt värde, skrivas och utgifvas, utan kännedom af Götiska språket och utan tillbörligt afseende derpå. Glädjande företeelser i vårt land ådagalägga äfven, att man också hos oss inkommit på rätta vägen. Herr Rydqvists påbörjade arbete om *Svenska språkets lagar* lemna derpå ett talande bevis. Det 17:de århundradets språk- och fornforskare, såsom Stjernhjelm och Verelius, gjorde hos oss en god början; Svedberg, i början af det 18:de århundradet, vördnadsvärd i detta, som i andra hänseenden, utgaf äfven ett försök, ehuru byggt blott på inhemska källor och med en annan syftning; Benzeli *Ulphilas*-upplaga utkom först efter hans död och i främmande land,¹ men blef dock för Ihre i medlet af samma århundrade, jemte *Codex Argenteus*, en skatt, hvarur denna lärde, snillrike och mångsidigt bildade språkforskare utvecklade ej blott den Götiska språkkunskapen utan äfven kunskapen om beslägtade språkarter, och särdeles om Svenska språket, till en för den tiden ovanlig höjd. Men döden borttog äfven honom, innan han medhann afsluta sitt arbete. Hans påtänkta *Ulphilas*-upplaga, till hvilken hans textkritik i dissertationen *Ulphilas Illustratus* lemna så rikhaltiga, om ock ej fullständiga materialer, utkom aldrig²; hans grammatikaliska och lexicographiska arbeten på det rent Götiska området stannade vid blott fragmentariska, icke heller alldeles felfria, framställningar, hvilka under hans lifstid ej hunno samlas, ordnas och genomgripande utredas på ett enda ställe, utan måste sökas än här, än der, bland mängden af hans öfriga dissertationer. Efter Ihres tid inträffade ett långvarigt interregnum i den hithörande språkforskningens värld, emedan ingen fanns villig eller skicklig nog, hvarken hos oss eller utländningen, att upptaga den ur Ihres hand ledigblifna spiran. Rask, med sin jernflit och sin utomordentliga språkkunskap, vände sig helst till det kära Island och dess språk och blef, ehuru för en kortare tid, lagstiftaren inom detta gebit, men thronen intogs egentligen af en lyckligare medtäflare, Jacob Grimm, som obestridd, inom den Götiska språkforskningens område, med ära och lycka ännu innehafver densamma.

Vi förbigå här, till undvikande af vidlöftighet, åtskilliga andra namn, som med heder och framgång sysselsatt och ännu till en del sysselsätta sig på detta fält. Ett namn kunna vi dock ej uraktlåta att anföra, emedan det täflar i ryktbarhet med själfva Grimms, och emedan dess innehafvare ställt den allmänna språkvettenskapen på en höjd, hvarifrån den kastar sitt ljus ej blott på Göternas och deras närmaste stamförwandters språk, utan ock till deras aflägsnare fränders tungomål, både i och utom Europa, lik en sol, utgjuter sina strålar. Mannen heter Bopp, och hans längesedan påbörjade, ännu ej afslutade, *Vergleichende Grammatik* är hufvudverket, hvarigenom han på denna bana förvärfvat sig sin odödlighet.

Efter detta korta angifvande af den historiska språkforskningens yttre sida både i och utom vårt land samt omnämmandet af de yppersta representanterna för densamma, vända vi nu våra blickar till *källorna* för den Götiska språkforskningen. Källan för ett språks

¹ I England, Oxford 1750, gen. Ed. Lye; jfr s. 3. — ² Jfr s. 6.

utforskande är naturligtvis språket sjelf, sådant det i tal eller skrift bevarat sig. Göter-
nas talspråk är längesedan förloradt, men deras skriftspråk känna vi till en del ännu ge-
nom handskrifter, som tiden lyckligtvis räddat undan förstöringen. Länga var *Codex*
Argenteus, som upptager fragmenter af de 4 Evangelierna, det enda kända monument af
detta slag, och intager ännu, och förmodligen för alltid, första rummet. Omkring medlet
af sistförflutna århundrade upptäcktes i Wolfenbüttel af Knittel ett nytt fragment, den s. k.
*Codex Carolinus*¹, upptagande på blott 4 blad några verser af Romarbrevets 11, 12, 13,
14 och 15 Capitel. Denna upptäckt var ett lyckligt, om ock ett svagt och knappt hopp-
gifvande förebud till hvad som sedermera hända skulle. Kort efter allmänna världsfredens
afslutande 1815, då sinnena började vändas åt andra bragder än krigets, inträffade Angelo
Maïs för den Götiska språkforskningens vänner glädjande upptäckt å Ambrosianska Biblio-
teket i Milano och det Vaticanska i Rom af ej mindre än 5 Codices palimpsesti, hvilka i
synnerhet genom en Italiensk Grefve, Castigliones, outtröttliga med yttersta fara för denne
ädle mannens synorgan förbundna bemödanden tid efter annan utkommit och af hvilka de
2 förnämsta Codices A och B upptaga större eller mindre delar, såsom $\frac{1}{2}$, $\frac{2}{3}$, $\frac{3}{4}$, $\frac{4}{5}$ af de
Bref, som bära Pauli namn, från och med Romarbrevet till och med Brevet till Philemon,
och det sålunda, att dessa Codices dels komplettera, dels löpa parallelt jemte hvarandra.²
Andra Brevet till de Corinthier är till och med fullständigt, på en half vers nära³, som
genom afskrifvarens förseelse blifvit utelemnad. Man finner lätt, hvilken tillväxt det
Götiska ordförrådet samt den Götiska Formläran och Syntaxen härigenom erhållit. Den
3:dje af dessa Codices, eller d. s. k. *Codex Ambrosianus*⁴ innehåller mindre betydliga frag-
menter ur Matthæus; den 4:de dylika ur Esra och Nehemia; och den 5:te eller *Skeireins*,
först utgifven af Prof. Massman i München, innehåller, också fragmentariskt, en öfversätt-
ning från Grekiskan af den Thracisk-Heracleotiske Bisköpen Theodori commentarier öfver
Evangelierna⁵, skrifna under Kejsar Constantins regering. Ur denna öfversättning erhåller
den Götiska Bibeltexten några förut okända verser af Johannes Evangelium, samt en och
annan ur Mattheus och Psaltaren. Hela det sålunda tid efter annan partielt utkomna, hit-
tills upptäckta Götiska Bibelverket är med stor omsorg och lärdom utgifvet af Gabelentz
och Löbe åren 1836—46 jemte fullständig Ordbok och Grammatik. Men ej nog dermed.
Utom den bifogade latinska öfversättningen af Evangelierna, Epistlarna och de få frag-
menterna af Gamla Testamentets skrifter, innehåller denna stora Normal-Upplaga äfven
en så kallad *historia textus*, d. v. s. ett upptagande af läsarerna i föregående Utgifvares,
JUNIL, STJERNHJELMS, BENZELI eller LYE's samt FULDA's eller ZAHN's upplagor, jemte
rättelserna derå⁶; partiella editioner af särskilda Bibelskrifter till förtigande. Ännu sed-
nare har en mindre edition af hela Ulfilas i 2 upplagor utgifvits af GAUGENGIGL i Passau,
men denna edition, med sina många både rättade och orättade tryckfel, är dessutom blott
och bart en compilation, och utan något eget inre värde.⁷ Af Lexicographiska arbeten har

¹ Se vidare utg:ns *Excurs.* ss. 5 ff. härefter. — ² Jfr UPPSTRÖM, Got. Bidr., s. 6. — ³ I Cod. A. finnes icke ett enda fullständigt kapitel af detta bref. I Cod. B. fattas, så vidt utg:n kunnat se, endast två ord, neml. de i Cod. A. (Kap. 13, vers 11) förekommande *γαπραφστιδαι σιζαιβ, παρακαλεισθε*, hvarom GABELENTZ och LOEBE, Ulfilas I p. 269, yttra: »quum Gr. (æci) omnes habeant, veremur ne in illo Codice (= B) librarii oscitantia exciderint». — ⁴ Neml. C.; se Got. Bidr., s. 6. — ⁵ *Ἐρμηνεία τῶν θεῶν Ἐὐαγγελίων.* MASSMANN, Ulfilas (1856), p. 575, skrifver »Skeireins aivaggeljõns thairh Iõhannèn» och synes (p. XLIX), med frångående af sin förut (Skeireins s. 78) uttalade åsigt om THEODORI författareskap luta åt den meningen, att skriften kunde vara författad eller öfversatt af ULFILAS. — ⁶ Jfr *Præfatio* till *Decem folia* p. VII. — ⁷ »Auf Gaugengigl ist nicht zu achten.» JACOB GRIMM, bref till Förf:n den 29/1 1857; Orig. å Upsala Univ. Bibliotek, tryckt i SCHMIDT, Briefwechsel der Gebrüder Grimm mit Nordischen Gelehrten, Berlin 1885, p. 274.

man, utom dem, som åtfölja Editionerna, en stor Glossar af SCHULTZE, samt en dylik af DIBFENBACH. Och Grimms colossala Deutsche Grammatik sedan, hvaraf 3:dje upplagans 1:sta del, som blott afhandlar *vocalerna*, upptager 600 sidor. Man ser hvilket lif rört sig och rör sig i Tyskland endast för den så kallade Tyska språkforskningens sak.

Under förhållanden sådana, som de här ofvan nämnda, och då redan förut sedan 2 till 3 decennier tillbaka den Isländska litteraturen i vårt land vunnit anhängare, och då genom de Gamla Landskapslagarnes utgifvande samt Sv. Fornskrifts-Sällskapets jemte åtskilliga andras enskilda bemödanden hågen väckts och lifvats för vårt ädla Svenska modersmål, har tiden synt oss vara inne att fastknyta våra inhemska bemödanden vid det språk, som sedan Ihres tid i vårt land nästan alldeles råkat i glömska, neml. det Götiska. Fragmenterna af Matthæi Evangelium hafva då förefallit oss såsom ett passande ämne för ett försök i denna väg. En noggrann insigt i dessa fragmenter leder utan svårighet till insigt i de öfriga Evangeliska fragmenterna, och då denna är vunnen, är man med detsamma temmeligen förberedd för att börja med återstoden. Visserligen ligger det inom vår afsigt, att studium af detta språk också skall blifva ett jmförande. Den närmaste afsigten är likväl språket sjelft. För att dock bereda tillfälle att så fort möjligt kunna anställa jmförelser synnerligen med det Svenska språket, är också den Afhandling, som vi nu hafva för ögonen, skrifven på Svenska. Jmförelserna göra sig då lättast, i tysthet och af sig sjelfva, utan att det Götiska språkstudiet någonting lider genom en förtidig inblandning af jmförelser med ord ur aflägsnare dialecter eller språk. Blott i förbigående hafva vi på några ställen hänvisat synnerligen till Sanskritspråket, likasom för att inkasta ett fermentum cogitationis, och för att visa att det Götiska språket icke heller kan umbära främmande biträde till förklaring af vissa fenomen inom dess eget område.

Den närmare redogörelsen för vårt försök, som vi önska och hoppas måtte mottagas med öfverseende och godhet, är lämnad i Förordet.

Excurs.

I *Præfatio* till *Codex Argenteus* p. III anmärkes med hänvisning till den af ANDERS WILDE och GJÖRWELL utgifna litterära journalen *Den Scenske Mercurius*, Årg. 1759 p. 123, att upptäckten af *Codex Carolinus* skett år 1756 »ansam præbente JONA APPELBLAD, Philosophiæ Adjuncto Upsaliensi»¹, och enligt en i sagda journal l. c. intagen i form af bref till »Min Herre» affattad samt »Upsala den 31 Januari 1759» dagtecknad uppsats af IHRES amanuens och medhjelpare, Magister ERIC SOTBERG — sedermera Lagmannen och Kanslirådet AF SOTBERG² — skulle bemålde APPELBLAD under ett uppehåll i Wolfenbüttel i Maj månad 1756 uti furstliga biblioteket derstädes funnit — såsom orden lyda — »en *Prosper Aquitanicus in folio de vita contemplativa*³, skrifven med *litteris Ulphilanis*: jemväl *Isidori Hispalensis*⁴ *Etymologicorum*⁵ *Libr. XX* uti en *Codice membran.* (aceo) *rescripto* äfven med samma *Moesogötiska bokstäffer* inunder» — — — Vidare skulle APPELBLAD för anstaltens Bibliotekarie, Hugo, påpekat, att den äldre *under-skriften* icke varit *nogare* utplånad än att såväl *den*, som den nyare *öfver-skriften* kunnat på åtskilliga ställen tydligen skönjas. APPELBLAD hade ock uti den »*Götliska texten*» tyckt sig finna den i *Codicibus sacris* fordom brukliga *scriptura encauistica* (jfr anm. 2 nedan). Sedermera skulle Hofrådet ARKENHOLTZ⁶ år 1758 meddelat »Herr C. R. IHRE⁷», att Archidiaconus KNITTEL funnit ett *Fragmentum versionis Ulphilanæ*, som enligt en af KNITTEL utsänd *Prodromus* förbereddes till utgivande. KNITTEL's sålunda bebadade arbete — *Ulphila versionem Gothicam non-millorum capitum Epistolarum Pauli ad Romanos*⁸ — — — *eruit commentatus est datque foras*

¹ F. 1717, † 1786; hade varit Carl XIII:s lärare, företog resa i Tyskland 1755—56. Jfr den på latin författade *Upsalia Literata*, Hdskr. å Kungl. Biblioteket i Stockholm, Tom. VIII (anno 1746) collectus per ARVID BERNHARD OLLMAN; WIESELGREN, Sveriges Sköna Literatur III, s. 253. — ² F. 1721, † 1781; blef 1765 Prinsessan SOFIA ALBERTINA's lärare och vid GUSTAF III:s kröning adlad. Jfr HAMMARSKÖLD, Svenska vitterhoten, Ups. 1833, p. 238, der han äfven säges halva »gjort upptäckten af *scriptura encauistica*»; Biogr. Lexicon Bd XV, p. 53—9. — ³ PROSPER AQU., theologisk förl., samtida med AUGUSTINUS och anhängare af denne; se HAUCK, Realencyclopædie für protestantische Theologie, XVI, s. 123, hvarest jemväl uppgifves, att »de vita contemplativa» med orätt tillskrifves Prosper Aqu. Enl. samma arbete XV, s. 549, skall sagda skrift vara författad af JULIANUS POMERIUS. — ⁴ Biskop i Sevilla, † 636. — ⁵ Äfven benämnd ORIGINES. Jfr HAUCK l. c. IX, s. 451; UPESTRÖM, Got. Bidrag, s. 6. — ⁶ En på den tiden allmänt bekant personlighet — historiker — hvilken, liksom många andra här omnämnda personer, hade fått pröfva en upprörd tids vanskligheter — f. 1695 i Helsingfors; hade avancerat till registrator i kansliet, då han för vissa utlätelser om kardinal FLEURY, i en otröckt reseskildring, hvaraf afskrifter förfn ovetande kring-spridts, af Sekreta Utskottet år 1738 dömdes till tjänstens förlust, hvarefter han såsom invecklad i de politiska intrigerna år 1741 af samma utskott efter svår tortyr dömdes till fängsligt förvar »på behaglig tid», hvilket straff 1742 förvandlades till landsflykt. Såsom »konungens gunstling» skickades han emellertid af denne (Fredrik I) till konungens tyska arfland Hessen-Cassel och utnämndes af honom år 1746 till Hofråd och Bibliotekarie i Cassel. Se bland annat (BERNH. ROSENBLAD), Några ord om publicitetens uppkomst och öden i Sverige i synnerhet mellan 1719 och 1722; Sthlm 1824. — ⁷ D. v. s. vår berömda filolog, Prof. Skytteanus i Upsala JOHAN IHRE, hugnad med »Cantzlråds»titel, — deraf initialerna »C. R.» Såsom af anm. 9 här nedan framgår, omnämnes ARKENHOLTZ af IHRE, hvilken sjelf ej undgått obehag för politiskt, äfvensom *theologiskt* skriftställer, såsom hans *vän*. — ⁸ Ifrågavarande brottstycke af Romarbrevet innehålles i den särskildt s. k. *Codex Carolinus*, (jfr Fragmenta Gotica; Gotiska bidrag, s. 6). KNITTEL's arbete upptager derjemte de s. k. *Codd. Guelpherbyt.*: A (innehållande delar af de 4 evang. på grekiska) samt B (innehållande delar af Luc. och Joh. evang. äfvenledes på grekiska).

Franciscus Antonius Knittel — synes hafva utkommit år 1762.⁹ Hvarken i det långa och långgran-
diga, ej så litet uppstyldade, på latin med delvis tyska anmärkningar affattade företalet till KNITTEL's
arbete, ej heller i den vidlyftiga afdelning deraf, som kallas *Commentarius*, nämnes ett ord om den
APPELBLAD'ska upptäckten eller det SOTBERG'ska meddelandet. Deremot uppgifves, hurusom den »Braun-
schweigiske Vicekanslern» DE PRAVN skulle vid ett samtal med KNITTEL anmärkt, att uti en å ifråga-
varande bibliotek (*Augusta*) förvarad palimpsest, innehållande *Isidori Origines*, äfven finnes en viss¹⁰
text, som, enligt hvad ryktet förmålde och DE PRAVN sjelf antog, skulle innehålla Ulphilas' öfversätt-
ning af Romarbrevet. Sedermera hade förbemålde Bibliotekarien HUGO med vederbörligt tillstånd
lemnad KNITTEL tillfälle att taga den ifrågavarande handskriften i skärskådande och skulle KNITTEL då
konstaterat tillvaron af den götiska texten. Derjemte framhålles af KNITTEL, uti en synerligen irrite-
rad ton, att Professor Skytteanus i Upsala JOHANNES IHRE, som skulle önskat¹¹ bifoga den ifrågava-
rande götiska texten till sin »nya Ulphilas-edition», (som aldrig utkom, se s. 2), framställt begäran antingen
om handskriftens öfversändande till Upsala — *ad cognitionem et transcriptionem* — eller ock om
tillåtelse att för sådant ändamål utsända en Svensk.¹² Hertigen hade emellertid beslutit, att KNITTEL

⁹ År 1763 utgaf, såsom bekant, IHRE en förbättrad upplaga af *Codex Carolinus** under titel: *Frag-
menta versionis Ulphilanæ continentia particulas aliquot epistolæ Pauli ad Romanos haud pridem ex
Codice rescripto Bibliothecæ Guelpberbytanæ eruta et a Francisco Antonio Knittel Archidiacono edita
nunc cum aliquot annotationibus typis reddita*, sedermera aftryckt uti BÜSCHING: *Johannes ab Ihre* — — —
scripta versionem Ulphilanæ — — — *illustrantia*, Berlin 1773). I företalet till sitt arbete bekräftar
IHRE sjelf uppgiften om det Arckenholtz'ska meddelandet i följande ordalag: »Sexennium fere est, quum
amicus meus, numquam nisi honoris causa a me nominandus, Dom. ARCKENHOLTZ, Aulæ Cassellanæ Con-
siliarius Nobilissimus, per litteras mihi indicavit, repertum esse in Bibliotheca Guelpberbytana fragmen-
tum versionis Ulphilanæ, inque rei fidem pro specimine versum misit, ipsius Knittellii manu in hunc
modum exaratum» — — — Att denna KNITTEL's läsning af ifrågavarande stycke innefattade åtskillig
»missläsning», är ingen nyhet och framgår för öfrigt af det följande. — ¹⁰ *Scil. annuæ*. — ¹¹ Denna önskan
omtalas uti en i *Götting. Anzeigen* för d. 23 Dec. 1758 intagen artikel, hvartför redogörelse förekommer i *Sv.
Mercur*. 1758 II, s. 361; jfr anm. 13 nedan. — ¹² I fortsättn. af SOTBERG's ofvan omförmålde bref (*Sv. Mer-
cur*. 1759, p. 124—5) förekommer härom följande: »ARCKENHOLTZ lät ock vid samma tillfälle veta, att man
derute vore sinnad att låta trycka hela fragmentet». Ihre öfversände sina anmärkningar (till det förut-
nämnda textproffet) »såsom höfligt öfvertygande bevis», att man aldrig för mycket kan nagelfara en
gammal codex. I anledning af KNITTEL's missläsning och dåvarande läglighet anmälde ock genom AR-
CKENHOLTZ hos Geheimerådet SCHLIESTEDT, (som mycket gynnade saken, om man här [d. ä. i Upsala] kunde
bidraga till det Götiska manuskriptets tydning och utgifvande), att då IHRE erbjöd sig antingen att an-
taga och underhålla någon främmande derutifrån, å sin bekostnad och låta arbetet fullbordas »här inne»
under egen tillsyn och anvisning eller ock anmoda mig (= SOTBERG) att resa ditöfver och betjena veder-
börande »med den ringa kunskap, som jag af Codice Argenteo Upsaliensi kunnat inhemta». (Sällsam
blygsamhet!) »Man har väl mycken orsak att vara försäkrad, det alltsammans blifvit öfvermåttan väl
upptaget**; och »tillbudet voro icke så obehagliga; men träffade sig så lyckligen***, att Hr KNITTEL
emellertid sjelf erinrat sig alldeles detsamma och sålunda, när rättelserna ankunno, ej allenast ändrat
sina felaktiga *lectiones**** utan ock redan börjat granska sin Codex och lägga handen vid dess utgif-
vande».

* I företalet till *Codex argenteus* yttrar A. U. härom: — — — »quem quum KNITTELIUS anno 1762 edidisset.
Ihreis proximo anno Knittellii editionem emendatius edidit».

** Så var dock icke fallet.

*** Mer diplomatiskt artigt lär man icke kunna uttrycka sig. IHRE synes emellertid icke varit af alldeles
samma åsigt. Se ss. 8—9 och anm. 16, längre fram. — En af SOTBERG's senare lefnadstecknare JONAS WAHLSTEDT
(-A-Ö) i *Biograph. Lex.* öfv. namnkunnige Svenska män, Bd XV, tryckt år 1848, då W. ännu var Biblioteks-
amanuens i Upsala — yttrar (rubr. *Skrifter*), in parenthesi, efter några med A. U.'s uttalanden öfverensstäm-
mande loford betr. *Ulphilas illustratus*: »Önskligt hade varit, att S. fått befattning med den af Appelblad i Wol-
fenbüttel funna Codex rescriptus af Romarbrevet, som den i Götiskan föga kunnige Knittel felaktigt utgaf till
stor skada på de vackra stilarna, som hertigen på sin bekostnad lät gjuta». — Ja, vackra äro förvisso dessa stilar.
Huruvida WAHLSTEDT, som genom sin (ofullbordade) gradual-afhandling »*Liber qui inscribitur Um Styrtse Kununga
ok Höfdinga sub examen revocatus*» (Ups. 1839) mera dokumenterat sig som litteratur- än språkforskare, af egen fa-
tebur eller med stöd af annans auctoritet uttalat ofvan anmärkta omdömen, synes kunna t. v. få anses som en öppen
fråga. — Jfr ofvan anm. 9*. Annat än der anförda uttalande från Förfns sida om KNITTEL's sätt att lösa sin upp-
gift) kan utgn ej erinra sig.

skulle fullborda det af honom påbörjade verket¹³, hvilket skulle väckt synnerligt missnöje hos »Ihre's vänner»; och skulle »någon svensk», som först med tillfredsställelse omtalat upptäckten, sedermera beklagat, att utgifvandet ombesörjdes icke af en *Svensk*, icke af *Ihre* utan (»heu Ulphilam miserum») af en tysk (*Germanus*), af en *Braunschweigisk medborgare* (se anm. ¹³ nedan).

KNITTEL stannar emellertid ej vid denna verklagen, utan lägger *Ihre* yttermera till last att hafva på ett ogrannliga sätt sökt åtkomma handskriften samt att till och med hafva utskickat något ombud för att hemta densamma till Upsala (»omnem movebat lapidem ut manuscripti nostri potiretur gothici», — »mittebat legatum transportandi ad se Ulphilæ causa»). Namnet på detta sändebud skulle varit *SODERBERG*¹⁴, f. d. lärare för dåvarande Kronprinsen (= den blifvande Kon. *GUSTAF III*) och »designerad Professor i Frankfurt an der Oder». Personen i fråga skulle emellertid lidit skeppsbrott vid ön (*Insul*) *Malmøe*(!) men genom simning räddat sig i land. Till *Wolfenbüttel* uppgifves i hvarje fall hvarken den förmente *SODERBERG* eller någon annan *legat* från *Ihre* hafva ankommit.

Till stöd för sin framställning åberopar *KNITTEL* ett bref af den 18 mars 1759 från den berömda *G.* till den likaledes berömda *B.* »Didici hoc», säger *KNITTEL*, »ex epistola valde memorabili viri illustris *G.*... ad virum illustrem *B.*, scripta L... d. 18 Mart. 1759». I anm. 4 till detta stycke anför *KNITTEL* vidare: »En locum ex hac epistola memorabilem! Der ehemalige Kronprinzliche *Informator* in Stockholm und nachher *designirter* Professor zu Frankfurt an der Oder *SODERBERG*¹⁴, so die *Commission* hatte in *Wolfenbüttel* die Erlaubniss, das *KNITTEL'sche* Manuscript zu copiiren, zu suchen, ist unter der *Insul MALMØE* mit dem Schiff untergegangen und folglich nicht mehr im Stande den — — Herausgeber des *Fragmenti Ulphilani* zu beunruhigen.» *KNITTEL* tillägger emellertid omedelbart: »Non tamen hoc naufragio periisse sed in terram natasse legatum hunc criticum, quem gothica quædam rivalitas vel ipsi committebat pelago truci, renuntiabat postea idem illustris atque doctissimus vir *G.*»

Huru *KNITTEL's* utfall i allmänhet må hafva upptagits, har icke undersökts, men i ett från *Dansen* *JACOB LANGEBEK* till vår landsman, fornforskaren *NILS REINHOLD BRÖCMAN* den 22 Dec. 1762 afläsat bref¹⁵, deri det af *KNITTEL* utgifna *Fragmentum Ulphilæ* omnämnes, skriver *LANGEBEK* bland annat: »Jeg gad vidst, hvorledes min gode Patron Hr Canc. R. *Ihre* er tilfreds med det som deruti legges paa hans *Tallerken*».

Jo, med lugn och öfverlägsen värdighet, qvickt och slagfärdigt, försvarar sig *Ihre* (i företalet till sin förutnämnda upplaga af *Codex Carolinus*) mot de *KNITTEL'ska* beskyllningarna. Han uppger, såsom förut är antydt, att han omkring 6 år tidigare af sin vän *ARCKENHOLTZ* erhållit dels meddelande, att ett brottstycke af den *Ulflanska* bibelöfversättningen påträffats å biblioteket i *Wolfenbüttel*, dels ock ett af *KNITTEL* egenhändigt upptecknat läsprof (*Rom. Cap. XIII v. 1* och början af v. 2). Han hade oförtöfvadt svarat, att intet mera efterlängtadt kunnat hända honom än att förspörja, att något dylikt kunde väntas. *KNITTEL* skulle göra sig den vetenskapliga världen högeligen (*magno munere*) förbunden, om han ej läte denna skatt längre förbli förborgad. För öfrigt rådde *Ihre* honom att använda all möjlig omsorg vid afskrifvandet samt hemstälde — för att ej synas hafva utan skäl framställt denna uppmaning — till *KNITTEL* att undersöka, huruvida icke det ifrågavarande läsprofvet borde

¹³ Jfr den, enl. anm. 11 ofvan i *Sv. Mercurius* för 1758 II, s. 361, under hufvudrubrik »Korta lärda nyheter» och underrubrik ur *Wolfenbüttel Göttingische Anzeigen* för d. 23 Dec. 1758 ordagrant aftryckt artikel, i hvilken det bland annat heter: »Der Herr *Cantzeley-Rath* *Ihre* zu *Upsala* hat gewünscht diesen sehr schätzbaren Anhang (= *Fragment der Epistel an die Römer*) der neuen Ausgabe der *Evangelien* des *Ulphilas*, die er vorhat, beyzufügen; — und in solchem Falle würde die grosse Kenntniss dieses Mannes in den *Nordischen Sprachen* und seine bisherigen Verdienste um den *Ulphilas*, uns Bürger vor etwas Vollkommenes gewesen sein. Doch hat dieses Anerbieten Schwierigkeit gefunden weil bereits ein *Braunschweigischer* Unterthan mit der Übersetzung dieses Fragments und anderen Anstalten zur Ausgabe derselben zu weit avancirt war. Wir werden also die erste Ausgabe desselben wohl von *Braunschweig* aus zu erwarten haben, der gewiss die Liebhaber der alten Deutschen Sprache und der biblischen Critik mit einiger Ungeduld entgegensehen dürften». — Något namn eller signatur betr. förfin till denna artikel finnes ej utsatt, men samma artikel eller (»relation») fins aftryckt i *KNITTEL's* företal (sid. 16—17) och enligt ett dersammastädes intaget bref till *KNITTEL* från en *Dr MICHAELIS* skulle denne vara författare till *relationen*, som dock skulle vara grundad på ett meddelande (*Nachricht*) från *Sverige*. —

¹⁴ Den icke alldeles ointressanta frågan, hvilken person må afses med det skäligen misstänkta namnet *SODERBERG*, har underkastats en särskild undersökning, hvars resultat längre fram meddelas. Se ss. 8 ff. —

¹⁵ Se *RÖRDAM*, Breve fra *Jacob Langebek*, Köbhvn 1895, s. 360.

i vissa delar på af IHRE uppgifvet sätt rättas. KNITTEL's arbete visade, att IHRE gissat rätt.¹⁶ Då IHRE emellertid funnit det vara af vigt, att texten blefve så troget som möjligt återgifven, hade IHRE, som ju kunde anse sig hafva någon vana vid dylika sakers behandling, erbjudit sitt biträde, öfverlemnande åt KNITTEL's eget godfinnande att bestämma, huruvida han ville med säkert bud öfversända handskriften till Upsala eller föredroge att någon person från Sverige afsändes såsom medarbetare (»qui sociam operam conferret»). Hvad IHRE sålunda i bästa afsigt och med högra handen erbjöd, hade KNITTEL emottagit med den venstra, såsom om IHRE ej unnat honom denna utmärkelse (hanc adoream). Rätteligen hade dock KNITTEL bort finna, att IHRE handlat just, såsom KNITTEL's bästa vän bort göra, neml. att skonsamt söka förmå honom att icke gifva sig in på ett område, der han var alldeles obevandrad (plane inexercitatus). »Non ultima scientiæ pars est scire, quantum nesciamus». Den förmente emissarien — af IHRE endast betecknad S* — hade ingalunda varit Kronprinsens lärare¹⁷ och hade ej heller haft något uppdrag af IHRE. Han saknade visst icke begåfning men hade egnat sig åt andra studier och hade således icke ens varit kompetent till ett dylikt uppdrag. Förmodligen hade korrespondenten G. endast velat missbruka KNITTEL's lättrogenhet.

Så ungefärligen i sammandrag. Hvad IHRE i sistänmärkta delar i originalet anfört innefattar emellertid ett sådant mästerstycke af stilistisk ordkonst, af fin och dräpande ironi samt af en återhållen, beherrskad ton, oaktadt innehållets polemiska udd, att det gerna må här in extenso återgivas, så mycket mer som deraf något ljus sprides äfven öfver den ännu endast i förbigående (anm. 14) vid rörda personfrågan. Yttrandet lyder in extenso sålunda: »Quod vero deinde ait, me post hanc repulsam, nescio quibus, artibus clandestinis nihilominus huic fragmento imminuisse, non ipsi adsigno, sed viro, quem illustrem vocat, qui boni viri credulitate abuti voluit. Nominat S*, quem *Principi Sueciæ Hereditario* a studiis fuisse, ait, quemque ego, inde advocatum, Guelferbytum ad aureum vellus auferendum miserim, sed qui ad insulam Malmö (urbs est in continenti Scania) naufragium fecerit. Non poterant plura absurda tam paucis comprehendere. Nec enim S* tam honorifico muneri unquam admotus fuit: nec si fuisset, ego eum inde abductum ad exscribendum Ulphilam amandare potuissem. Immo vero hic, de quo agitur, non inelegantis quidem ingenii fuit, sed qui aliis deditus scientiis, de Ulphilam fando forsitan vix quidpiam accepit, ut adeo ad hoc negotium nil aliud adferre potuerit, quam ipse KNITTELIUS, imperitam inquam industriam.»

Såsom noggsamt torde synas, har IHRE här, ehuru han uppenbarligen icke sväfvat i ovisslet om, på hvilken person den alltigenom löst grundade KNITTEL'ska framställningen slumpvis kommit att syfta, af någon anledning — politik eller kanske skämtlynn — funnit sig föranlåten att företrädesvis negativt och beslöjadt yttra sig om den mystiske individ, att ej säga Configuration, hvarom KNITTEL ordat. Ej ens namnet har IHRE funnit skäl återgifva, säkerligen ej oafsigtligt. Att han i fråga om *Codex Carolinus* velat såsom högra hand anlita sin vanliga a manu, SOTBERG, skulle man väl utan vidare kunnat förmoda, äfven om denne ej själf, såsom af det förut sagda framgår, gifvit sådant tillkänna. Att SOTBERG's namn skulle kunnat framtränga äfven till KNITTEL, torde väl ej få anses omöjligt; men i sådan händelse hade han säkerligen dock icke behållit någon så klar föreställning om SOTBERG's vare sig namn eller person, att han kunnat skilja denne från någorlunda liknamniga Svenskar eller till Sverige öfverflyttade personer. Af IHRE's framställning tyckes ock framgå, att någon förvexling, eller snarare förvexlingar föreligga, änskönt IHRE ej funnit godt att i detalj afslöja dem, då han säkerligen varit öfvertygad, att den af hans författarskap intresserade lärda världen, i allmänhet åtminstone, ändock varit eller då lätt kunnat komma på det klara med frågan.

Efter halftannat århundrade, eller mer, kan förhållandet gifvetvis ej vidare vara detsamma. Nu frågar sig nog en och annan åtminstone, hvem som rätteligen bör förstås eller råkat bli betecknad med det egendomliga och i hvarje fall icke svenskt klingande namnet SOTBERG och den i mer eller mindre mån deremot svarande signaturen S*. På denna fråga kan emellertid med hänsigt till de upplysningar, som af åtskilliga äldre och yngre urkunder kunna vinnas, med ganska stor, ja full säkerhet svaras, att under ifrågavarande förklädnad följer sig den, i fråga om *Codex Carolinus* alldeles ovidkommande, men uti den dåvarande tidens svenska politiska historia så mycket mer bemärkte Upsaladocenten OLOF SÖDERBERG, hvilken för delaktighet uti tillkomsten af den på dåvarande inrepolitiska missförhållanden anspelande och såsom mot Rikens Ständer förgripelig ansedd, af Hofrättsauskult-

¹⁶ »Et quod verum fuit, me coniecisse, testatur jam editio Knitteliana.» — ¹⁷ Skulle möjligen något rykte om APPELLEADS i anm. I ofvan omnämda anställning gifvit upphof till talet om informatorskapet för Kronprinsen?

tanten HENRIK FERNEBOM DENESSON författade sagan om *Lejonet och Räfven* eller *Djurens regering*¹⁸ af Rikens ständers kommission — Sekreta utskottet — den 3 Augusti 1758 jemlikt 61 kap. 3 och 4 §§ Missgerningsbalken¹⁹ dömdes till fängelse vid vatten och bröd i 8 dagar samt till förvisning i »landsflyktighet» i tre år (äfvensom att derefter ej i prediko- eller lärareembete brukas).

Om OLOF SÖDERBERG må i detta sammanhang vidare meddelas²⁰, att han, som var född år 1728 och son af kyrkoherden A. Söderberg i Steneby, ej långt från tingsstället Alltorp i Wedbo härad på Dalsland, blef student i Upsala 1745, magister i *Greifswald* 1750 och docent derstädes samma år. Derefter ventilerade han år 1752 i Upsala afhandlingen *De resistentia fluidi* och anhöll samtidigt om docentur i *fysik* derstädes, men erhöll först 1754 efter ingripande från högsta ort (se nedan anm. 20 ANNERSTEDT) den åtrådade utnämningen.

Sedan sekreta utskottets dom, som enligt särskild skrifvelse af den 9 April 1756 överlemnades till K. Maj:t för verkställighet, efter hvad antagligt är, gått i fullbordan²¹ beträffande vatten och bröd straffet, fick SÖDERBERG lemna riket.²¹ Han uppehöll sig derefter de två följande åren under sannolikt ingalunda bekymmerfria förhållanden²² i Köpenhamn, der han utgaf den Danske Partigænger och åtnjöt *protection* af Preussiska sändebudet von VIERECK, hvilken, då SÖDERBERG från Svensk sida blef eftersatt²³, å sin Konungs (Fredrik II:s) vägnar *deklarerade* honom till (*Physices et Oeconomiae*) professor i Halle.²⁴ I december 1758 synes SÖDERBERG hafva lemnat Köpenhamn för att sjöledes öfverkomma till Lübeck, men skeppet förolyckades vid *Möen*; och vid detta tillfälle omkom otvifvelaktigt äfven SÖDERBERG.

Då nu den mångenstädes omtalade sjöolyckan inträffat en temligen god tid före den 18 Mars 1759, då det af KNITTEL anmärkta brevet från den »illustre» G. är dagtecknad, så talar ju sannolikheten för, att det är just samma händelse, hvarpå i sagda brev syftas, och att med detta brefs mystiske SÖDERBERG icke lär kunna förstås någon annan än OLOF SÖDERBERG, som dock uppenbarligen förväxlats med SÖTBERG.²⁵

Hvad åter angår det enligt KNITTEL's uppgift honom sedermera tillhandakomna meddelandet derom, att den förnämde emissarien skulle räddats till lifvet, så strider detta, så vidt OLOF SÖDERBERG angår, mot samtliga öfriga påträffade samtida underrättelser. I flera af LANGEBEK's brev till Nils Reinh. BROCMAN (6/5, 19/8, 12/9 och 26/10 1761 samt 22/12 1762) vidröres drunksningshistorien såsom alldeles otvifvelaktigt, d. 19/8 1761 med tillägg »der kom ikke en levende Siæl fra det Skib — — —». »Det er

¹⁸ Enl. den i *Svenska Magasinet* (ej vidare Svenska Mercurius såsom i Biograf. Lexicon XVI, s. 369, uppgifves) 1766, s. 490, omförmälda samma år i Stockolm tryckta skriften »Kongl. Preussiska Secreteraren H. F. D. (= HENRIK FERNEBOM DENESSON's) tioåriga öden i Tyskland» (denne blef nemligen också landsförvisad) skulle OLOF SÖDERBERG's delaktighet tillkommit så, att Fernebon »till Prosodiens bättre construerande låtit sagan om Djurens regering Magister Docens Herr Olof Söderbergs förbättring undergå». —

¹⁹ »Om delachtighet i missgierningar.» — ²⁰ Jfr HAMMARIN, Carlstads Stifts Herdaminne III, s. 243, ANNERSTEDT Ups. Univ. Hist. III:1 s. 316; FRIES, Th., Linné, I s. 340; Worms Lexicon over Danske lærde Mænd. Se äfven MALMSTRÖM, Sveriges polit. hist. fr. Karl XII:s död, IV, ss. 128, 169, 245, 359, 363; FRYXELL m. fl. —

²¹ Om sättet för verkställigheten har intet utrönt. (Af polisens arkivalia befinna sig åtminstone de äldre i så oordnad skick, att det ej ansetts ens löna mödan efterforska, om de för ifrågavarande tid finnas kvar.) — IHRE's uttryck »inde avocatum», »inde abductum» (se ofvan s. 8) gifva ej tillräcklig ledning för bedömande, om SÖDERBERG blifvit *förd* ur riket eller själf fått styra för afresan. — ²² Se RÖRDAM, Breve fra Jacob Langebek, ss. 317, 332. — ²³ Genom bemedling af professor H. MÖLLER, Köpenhamn, har från Professor AAGE FRIIS ib. erhållits följande meddelande: »Af Akter i Rigsarkivet (Udenlandske Afdelning Sverige A. Forbrydere og Desertører 1728—88) framgår (af Brev fra den Svenske Gesandt i København* til I. H. E. BERNSTORFF ^{21/10} 1758 og Brev fra von DER LÜHE** til B. ^{2/11}), at det danske Politi i disse Dage har forsoegt paa Svensk Rekvisition at arrestere »le nommé Söderberg». Denne har imidlertid taget sin Tilflugt til den preussiske Gesandt von Viereck, der har taget ham i sin Beskyttelse »som en meget lærd Mand» og som man siger har antaget ham til Professor i Halle. — Arrestationen er vel derfor ikke foretaget, men det synes rimeligt, at S. snart efter har forladt København.» — ²⁴ I förutnämnda skrift af ROSENBLAD, Några ord om publicitetens uppkomst och öden i Sverige m. m., uppges, att Söderberg skulle utnämns till professor i *Königsberg*, men omkommit under en sjöresa. — ²⁵ I *Langebeks* ofvannämnda brev till BROCMAN af d. 22 Dec. 1762 yttras: »Formodligen skal Mag. SÖTBERG være den som Hr KNITTEL confunderat med SÖDERBERG».

* UNGERN-STERNBERG enl. MALMSTRÖM l. c., s. 317. Orsaken skulle varit stämpling till uppror i Skåne.

** VOLRAD AUG. VON DER LÜHE, Öfverpresident i Köpenhamn; *Brieka*, Dansk Biogr.-Lexicon X, s. 502.

Bewiis nok paa at han ikke lever, at han siden hverken har skrevet sine Forældre eller andre til». I brevet af d. 12/9 1761 antydes ock, att v. VIERECK skulle haft meddelande, att SÖDERBERG aldrig kommit till Halle²⁶, och i det af d. 25/10 1761 berättas en, måhända något broderad, historia, huru som vraket med Söderbergs döda kropp blifvit funnet (vid *Möen* eller ytterst på Seeland), och skulle SÖDERBERG med händerna hafva »opbundet sig ved Masten i Tanke kanske saaledes at villet rædde sig». Dessutom innehåller Wermlands nations i Upsala matrikel följande genom Bibliotekarien GRAPE's ben. försorg afskrifna, Olof Söderberg rörande anteckning: »Förordnad professor i Halle af kong. Friedrich II i Preussen 1758 men drunknade mellan Köpenhamn och Lübeck 1758». I stället för orden »men drunknade — — — 1758» hade ursprungligen stått »drunknade på en liten sjö på ditresan från Magdeburg 1760», hvilket dock öfverstrukits och rättats på sätt nyss är anfördt.

Slutligen har af Bibliotekarien GRAPE jemväl meddelats, att uti ett af honom å det Kgl. Bibliotek i Köpenhamn afskrifvet bref från NILS REINHOLD BROCMAN till JACOB LANGEBEK af d. 25 Mars 1763 förekommer en så lydande strof: »In Ithium maxime fuisse injurium Dñum Knittel sunt qui asserunt, quibus confusio illa SÖDERBERGH atque SOTBERGH neque incognita fuit. Ego vero KNITTELI librum non vidi.» —

Huruvida BROCMAN äfven förnummit något om förvrängningen SÖDERBERG, framgår väl ej af det anförda, men deremot synes af nyssanförda yttrande ganska tydligt, att BROCMAN på ett eller annat sätt erfarit, att en förvexling mellan de två, SOTBERG och OLOF SÖDERBERG, ansetts hafva egt rum. Jfr LANGEBEK's förut (anm. 25) anförda bref 22/12 1762, hvarpå BROCMAN's bref af 25/3 1763 sannolikt utgör svar. — Skriftstillet SÖDERBERG tyckes hos de samtida ej föränledt någon tvekan om det egentligen afsedda namnet.

Af förutnämnda och andra under arbetet med denna excurs för erhållande af upplysningar eller anvisning om upplysningskällor i särskilda afseenden rådfrågade litteratur, kultur- och genealogiforskare — Generallöjtnant BJÖRLIN, numera aflidne Professor WARBURG, (hvars meddelande är dagtecknad den 30 Aug. 1918), Dr A. LEVERTIN, Skriftställaren O. H. DUMRATH, Professor SIEVERS (Leipzig) — har ingen känt till något namn SÖDERBERG. Något dylikt har ej heller påträffats i tillgängliga biografiska lexica eller tillnamnsförteckningar (ej heller SÖNDERBERG eller SÖNDERBURG). —

De beträffande ifrågavarande tid endast för åren 1751—59 kvarvarande, å Riksarkivet förvarade s. k. Hofstaterna innehålla alls icke något angående utgifter för »Kronprinsens» eller hans syskons undervisning. En i Stockholms stads arkiv påträffad mantalslängd för 1760 lemnade icke någon ledtråd för vidare undersökningar. Ur det å K. Biblioteket i Stockholm förvarade i anm. 1 ofvan omförmälda arbetet *Upsalia literata*, kunde endast om APPELBLAD några upplysningar erhållas. Knös' handskrifna *Repertorium Suecicæ Biographicum* innehöll lika litet som det år 1701 tryckta *Holmia literata* något, som kunde tjena till upplysning i förevarande ämnen.

²⁶ Enligt meddelande från Prof. OTTO BREMER i Halle af den 15 Okt. 1918, genom Prof. H. MÖLLER, Kbhvn, »sind gerade die betreffenden akten der Jahre 1750—1765 nicht auffindbar». »Dass sie verloren sind», säges det vidare, »ist unwahrscheinlich; aber sie müssen irgendwo verkrant sein und können nur durch einen glücklichen zufall wiedergefunden werden, sobald das der fall sein wird, erhalten Sie nachricht. Ich will noch einmal versuchen, ob auf dem einwohnermeldeamt der polizei etwas zu finden ist.» — Något vidare har dock icke afhörts.

Præfamen den 9 Febr. 1859.¹

Ett gammalt godkändt bruk föreskrifver, att vid ett tillfälle, sådant som detta, skall, innan den egentliga acten tager sin början, hållas ett s. k. præfamen eller företal, i hvilket författaren till den afhandling eller de satser, som äro ämnade att undergå granskning, andrager eller närmare utreder sådant, som i det tryckta arbetet af ett eller annat skäl ej blifvit inrymdt, ej heller lämpligen kunnat inrymmas. Till följe af detta bruk vill äfven jag angående den Afhandling, som nu ligger för våra ögon, meddela ett och annat, som kan lända till dess närmare belysning.

I sjelfva företalet till Afhandlingen äro i korthet yttrade några ord om den prosaiska Eddans syftemål i allmänhet, om den fornnordiska poesiens förhållande till reglorna för hvilket folks poesi som helst, och i följd deraf om dess förtjenster och dess lyten på olika stadier af dess utveckling och framskridande. I närvarande stund begränsa vi oss inom mindre vidsträckta fält. Vi vilja neml. tillse hvad som särskildt kan vara att säga om den del af den prosaiska Eddan, som innefattar d. s. k. *Skáldskaparmál*, eller Skalde-språket, sådant det genom en prosaisk framställning bringas till läsarens kännedom, samt genom exempel ur skaldernas sånger närmare upplyses och förklaras.

”*Skáldskaparmál*” sönderfaller i 3 delar, af hvilka den 1:sta handlar om *Kenningar* eller omskrifningar, den 2:dra om *úkend heiti* eller oomskrifna d. v. s. enkla benämningar², och den 3:dje om *Förnöfn*³, förnamn, eller benämningar, hvilka träda i andras ställe, och äro dels enkla, hvarigenom de ej åtskiljas från *úkend heiti*, dels sammansatta, såsom *Kenningarne* eller omskrifningarne, men skiljande sig derifrån på det sätt, att då *Kenningarne* förutsätta tillvaron av en metaphor, såsom villkor för deras förklaring, så kan deremot betydelsen af ”förnamnen“ fattas och förstås, utan att någon metaphor dervid tages i anspråk. Indelningen saknar, som man ser, en strängt logisk hållning.

I läran om *Kenningarne* eller omskrifningarne afhandlas först läran om gudarnes samt poesiens omskrifningar capp. 1—22, dernäst i capp. 23—31 läran om himmelens, jordens, hafvets, solens, vindens, eldens, vinterns, sommarens, mannens och qvinnans omskrifningar, vidare i capp. 32—46 guldets och silfrets omskrifningar; i cap. 47 följer en fortsättning om mäns och qvinnors omskrifningar; i de derpå följande 48—51 capp. visas, huru strid och vapen både till anfall och försvar, samt huru skepp omskrifvas, och slutligen följer i 52 och 53 cap. läran om Christi, samt konungars, jarlars, hersars och hirdmäns omskrifningar.

Läran om *úkend heiti* eller de oomskrifna benämningarne omfattar i capp. 54—66 en mängd enkla namn (synonymer) å poesien, gudarne, himmelen, solen, månen, jorden, var-

¹ Vid ventilationen af *Skáldskaparmála-Quædi*. — ² Se afhandlingen s. 61 t. o. m. slutet. — ³ I denna afdeln. förekommer icke något *quæde*.

gar, björnar, hjortar, hästar, oxar, ornar . . . vindar, korpar, örnar, hafvet, vågorna, elden, tiden, männer (kejsare, konungar, jarlar), skalder m. m., m. m.

Under rubriken *Fornöfn*, förnamn, upptagas både enkla och omskrifna benämningar å anförvandter, vänner, fiender; — å qvinnor och personer i allmänhet, å personers kroppsdelar o. s. v., å själsförmögenheter och färdigheter: håg, mål, vett, o. s. v., o. s. v. Slutligen följer en mängd minnesverser, upptagande namn på sjökonungar, jättar, trollqvinnor, gudar, gudinnor, enkla benämningar och synonymer å män, qvinnor, strid, vapen af olika slag, haf, floder, fiskar . . ., skepp och skeppsredskap, jorden med hvarjehanda slags djur, himmeln, solen; allt detta i capp. 67—75, hvarefter "Skáldskaparmál" är avslutadt.

Vid sjelfva behandlingen af det, som innehålles i "Skáldskaparmál", är förfarings-sättet i allmänhet följande: först redogöres på prosa hvad som egentligen är afhandlingens föremål under den uppgifna rubriken, och derefter bekräftas detta genom citerade stycken af skaldernas qväden. Här och der inträffar dock, att den prosaiska framställningen icke åtföljes af någon poetisk bekräftelse utan står der allena. Ställvis infickas längre eller kortare berättelser ur mythen och sagan med åtföljande sånger eller längre fragmenter af sånger, såsom der det talas om Thors och Hrungrers kamp, om Thors strid med Geirröd, om Thjodolfs sköld o. s. v.

Genom dessa ifrån det egentliga ämnet mer eller mindre afvikande digressioner är emedlertid så mycket vunnet, att åtskilliga fornsånger till vår tid bibehållit sig, hvilka, om skáldskaparmålets författare strängt hållit sig till sitt ämne, möjligen kunnat gå förlorade.

Detta är nu hufvudinnehållet af Skáldskaparmál, och dessa dess indelningar. Den prosaiska framställningen af detta innehåll hafva vi i en öfversättning på modersmålet sedan jemt 40 år tillbaka. Af de poetiska styckena deremot upptager denna öfversättning blott ett högst ringa antal: af inalles 342 stycken blott 38, och dessa långt ifrån felfritt, hvilket ock med den tidens hjälpredor ej var att vänta. Derföre då jag sjelf för många år sedan, vid mina första allvarligare studier af Isländska språket, lifligt erfor saknaden af en ordagrann öfversättning, såsom ett hjälpmedel att förstå dessa sånger och fragmenter af sånger, samt då jag föreställer mig, att åtskilliga äro eller komma att blifva i samma belägenhet, i hvilken jag och ej så få med mig redan varit⁴, har jag ansett en öfversättning af dessa poetiska dicta probantia⁵, såsom ett för tillfället passande opusculum, hvilket kan betraktas både såsom ett helt för sig och såsom ett supplement till nämnda 1819 års öfversättning. Minnesverserna ingå dock ej i den närvarande öfversättningen, ty deras innehåll har inom ordboken sin egentliga plats.

"Skáldskaparmålets" poetiska stycken datera sig från olika tider. Några få af dem äro hemtade från den gamla poetiska Eddan och låta således ej ens ungefärligen bestämma sig till tiden, då de blivit författade. Af inre kännemärken kan man dock med en viss grad af sannolikhet sluta, att de gå långt tillbaka i tiden och att de äro vida äldre än de producter af namngifna skalder, hvilka uppträda redan vid den Nordiska historiens första dagsgryning. Skáldskaparmál åberopar åtskilliga af dessa äldre skalder, och sträcker sedan sina citat ända till medlet af 12:te århundradet, ja något derutöfver. Inalles åberopas i "Skáldskaparmál" inemot 70 skaldenamn. Att här uppräknas dem alla, skulle blifva

⁴ Jfr den till bruk vid af Förf. meddelad undervisning i Isländskan verkställda, under afd. VI här efter införda öfversättning af visor i *Snorre Sturlesons Konunga-Sagor*.

⁵ Grundvalen för öfversättningen är RASKS text; — (*Snorra Edda*, Sthlm 1818.)

för vidlöftigt, och är i sjelfva verket öfverflödigt, då de i afhandlingen å sina särskilda ställen äro namngifna, men några af de viktigaste böra dock i korthet omtalas.

1. Den äldste af de skalder, som i Skáldskaparmál áberopas, är *Brage skald* eller *Brage den Gamle*⁶, samtidig med Ragnar Lodbrok och Björn på Håga. Hans lifstid infaller således i den sednare hälften af 8:de århundradet och förra hälften af det 9:de. I Skáldskaparmál citeras han på 16 ställen, bland hvilka förnämligast märkas de båda fragmenterna af Ragnar Lodbroks drápa, hvilka i disputationens-afhandlingen förekomma under N:o 118 och 187. I sina constructioner är denna skald stundom tämmeligen enkel, men oftast särdeles inkrånglad, och bildar derigenom en skärande kontrast till de öfver hufvud taget enkla constructionerna i den äldre poetiska eller Sæmunds-Eddan.

2. *Thjódolf den Hvínverske*, eller ifrån *Hvín*, enligt somligas förmenande en ö vid Norges sydligaste kust, enligt andras tillförlitligare uppgifter ett district på fasta landet i samma sydliga trakt.⁷ Denna Thjódolf var Harald Hårfagers skald och derjemte hans vän, samt egde hos honom det anseende och inflytande, att då konungen efter en sin gemåls död ville förskjuta sina söner med henne, förhindrades detta af Thjódolf, som frimodigt yttrade: "bättre möderne skulle dina söner velat ega, om du förskaffat dem det". — Det väsentligaste vi ännu ega i behåll af denna skald, utom den s. k. *Haustráung* eller långa höstsången, af hvilken Skáldskaparmál upptager 2 fragmenter, N:o 64 och 68, är det ännu långt viktigare *Ynglingatal*, kring hvilket qvåde, såsom bekant är, Ynglingasagens traditioner knyta sig.

3. En annan af hufvudskalderna från Harald Hårfagers tid är *Hornklofve*, viktigare likväl för Harald Hårfagers historia än för Skáldskaparmál, som citerar denna skald blott 3 ggr.

4. *Egil Skallagrimsson*, om hvilken finnes en särskild saga, ofta benämnd *Eigla*, uppgifves vara född 904 och död 990. Bland flera qväden man har af honom, är *Höfuðlausn* eller det qvåde, hvarigenom han löste sitt hufvud undan Erik Blodyxas vrede, det märkligaste.

I Sturlesons Konungasagor áberopas Egil ingen enda gång, men i Skáldskaparmál 8 ggr.

5. *Kormak* född på Island icke före 937, dog omkring 967. Besökte Norge 962 och tillbragte vintern hos Håkan den Gode. Följande höst, då han återkom från ett vikingatåg, sporde han, att konungen var död. Om Kormak finnes en särskild saga. Diktade en drápa om *Sigurd*, Håkan Jarls far. Cit. i Skaldsk. m. 7 ggr.

6. *Eyvind Skaldaspiller*. Tillnamnet Skaldaspiller, eller skaldernas besegrare, tillkännagifver, att vi här hafva att göra med en skald af första ordningen. Men äfven i genealogiskt hänseende är han också märkvärdig. Han härstammande nemligen å mödernets rätt nedstigande led från Harald Hårfager, sålunda att han var dennes dotterdotterson. Från honom räknar äfven Sturlungaslægten sitt upphof. Hans förnämsta qväden voro: 1) *Háleygjatal*, hvori han uppräknade Håkan Jarls förfäder ända upp till Sæming, Odens son; 2) *Hákonarmál*, d. ä. en sång om Håkan den Godes fall och mottagande af Valhalls gudar⁸; 3) *Drápa um alla Islendinga*, en sång om alla Isländningar, för hvilken han genom sammanskott af hvarje Isländsk bonde erhöill en silfverprydnad till det belopp, att han derfor kunde köpa sig en gård. — I slaget på ön Stord, der Håkan den Gode mot sin brorson Harald Gråfäll förlorade, väl icke segern, men genom följderna af sina sår lifvet, hade Eyvind stått på Håkans sida. Sedan skulle han blifva Haralds skald, men skiljde sig snart

⁶ Jfr V. F. Jónsson, d. Oldnorske og Oldislandske Literaturs Hist., I, s. 117.

⁷ *Agðir*; jfr Jónsson, l. c., p. 437. — ⁸ Förekommer i öfversättning, afd. VI, härefter.

ifrån honom, emedan han med sin nya herre ej kunde komma öfverens. — I Skaldsk.-m. är han citerad 15 ggr.

7. *Glum Geirason* (Cit. i Sk.-m. 5 ggr) var Harald Gråfalls skald och diktade till hans ära en sång kallad Gråfeldar-dråpa. Sedan anses han ock hafva diktat en sång till Erik Jarls beröm. — Då Håkan den Gode efter slaget på Stord affidit genom följderna af sina sår, tog Glum sig deraf anledning att dikta en stroph till sin herres, Harald Gråfalls, beröm, men denna stroph ansågs förnärmande för Håkan den Godes minne, hvadan Eyvind Skaldaspiller besvarade den efter förtjenst, och ådrog sig derigenom Haralds stora missnöje. Detta bilades visserligen för tillfället, men utbröt änyo, då Eyvind oförsigtigt tillät sig att qväda om Gunnhildar-sönernas stora midskhet. Eyvind sjelf fick deraf erfara ett kämbart prof, då Harald Gråfall såsom vilkor för en ny förlikning dömde honom skyldig att öfverlemna en stor och dyrbar guldring. Öfverlemmandet skedde, men Eyvind skiljde sig från den stunden för alltid ifrån Konungen.

8. *Einar Skálaglam* lefde samtidigt med Håkan Jarl och hans son Erik. Diktade om den förre ett qväde benämndt *Vellekla*, d. ä. *guldbrist*, ett besynnerligt namn, men som nog angifver orsaken, hvarföre han liksom hans yrkesbröder i allmänhet diktade. Emedlertid lär han ej hafva fått guld nog, ty det heter, att fastän han var jarlens skald, "åtnjöt han dock liten heder af honom, i jemförelse med hvad förut varit brukligt". Han drunknade vid återkomsten till Island i en af fjärdarna⁹ derstädes. — Cit. i Skaldsk.-m. 14 ggr.

9 o. 10. *Eilif Gudrunarson* och *Eilif Kulnasvein* voro båda christna och lefde enligt uppgift i 10:de seklet, den förra under Håkan Jarls tid, men om den sednare, vet man ej närmare besked. Någon har framkastat den förmodan, att med dessa båda namn betecknades en och samma person, men detta kan ej vara möjligt. Sturleson har ej kunnat, nästan i samma andedrag, citera en och samma person med tydligt åtskilda tillnamn. Se N:o 201 och 204. Eilif Gudrunarson har diktat Thorsdråpa, innehållande berättelsen om Thors och Geirröds kamp (N:o 67): en dråpa särdeles konstlad och uppstyldad. För öfrigt citeras dessa skalder i Skaldsk.-m. *hvardera* 4 ggr, men i Konungasagorna ingen enda gång.

11. *Hallfred Vandrædaskald*, d. ä. skalden, som gör invändningar och svårigheter. Anledningen till detta tillnamn, som skalden erhöll af Konung Olof Tryggvason, var först och främst att han ej ville låta döpa sig, om konungen ej ville själf stå fadder åt honom, och dernäst, att han ej ville blifva konungens man, om ej konungen lofvade att ej drifva bort honom, för hvad sak det än månde vara. "Detta löfte kan jag ej gifva dig", sade Konungen. "Dröp mig då", sade Hallfred. — Konungen upptog honom då till sin man, och gaf honom såsom "namnfäste" ett svärd, med vilkor att skalden på stående fot skulle dikta en stroph, som i varje rad innehölle ordet *svärd*. Skalden fullgjorde detta till konungens nöje och erhöll derefter till detta svärd slidan, hvilken konungen först undanhållit. — Hallfred Vandrædaskalds qväden äro hufvudkällan för Sturlesons berättelser om Olof Tryggvason. — Skalden hade förut varit Håkan Jarls man, innan han blef konungens. — Var född omkring 967 och dog 1014. — Cit. i Sk. 11 ggr.

12 o. 13. *Sighvat* och *Ottar d. Svarte*. Dessa båda skalder, af hvilka Ottar var Sighvats systerson, äro hufvudkällorna för Sturlesons berättelse om Olof den Heliges bedrifter. Den förra uppehöll sig länge hos konung Olof, användes af honom såsom sändebud till Ragnvald Jarl i Westergötland, och blef slutligen konungens stallare. I slaget

⁹ Breiðfjord.

vid Stiklarstad var han dock ej nävarande, utan var då stadd på en resa till Rom. Han hade äfven varit i Knut den stores tjenst och skrifvit till dess ära. Genom sina *Bersög-lis-visur* (frispråkighets-visor) gjorde han sig särdeles förtjent af Olof den Heliges son Magnus, hvilken var nära att förlora folkets tillgifvenhet, men genom skaldens väld öfver honom bragtes åter på rätta vägen, så att folket sedan kallade honom den Gode. Sighvat uppgifves hafva afidit 1047, sål. samma år som K. Magnus.

Om skaldens systerson Ottar vet man att han en längre tid uppehållit sig hos Olof Skötkonung, samt vunnit hans vänskap och förtroende. — Äfven Ottar diktade till Kon. Knut den stores ära, och dessutom en sång öfver den Svenska prinsessan Astrid, som blef Olof den Heliges gemål. Huru productiv han än var, kan han dock ej jemföras med sin morbroder. Dödsåret känner man ej.

Dessa båda skalder citeras i Skaldsk.-m. den förra 5 och den sednare 13 ggr.

14. Om *Hallvard Håreksblesi* vet man, att han skref till förherrligande af Knut den Stores minne. Han citeras i Sk.-m. 6 ggr.

15. *Räf* besjög Gitzor Gullbrårskalds tapperhet och fall i slaget vid Stiklarstad. Räfs versifikation är särdeles smidig och flytande, constructionerna någon gång enkla, men oftast invecklade. Cit. i Sk.-m. 14 ggr.

16. *Arnold Jarlaskald*, så kallad deraf att han besjög Orknöjarlarnes bedrifter, i synnerhet Thorfinn Jarls och hans brorsons Rögnvald Jarls. Var en särdeles productiv skald. Sjög äfven om den Norska konungen Magnus den Gode † 1047 och om Harald Hårdråde † 1066. Cit. i Sk.-m. 21 ggr.

17. *Thjodolf skald*, som ej bör förblandas med Thjodolf den Hvinverske, hvilken lefde långt förut, då deremot den Thjodolf, med hvilken vi nu sysselsätta oss, måste hafva öfverlevvat Harald Hårdrådes fall, då han i en ännu öfverblifven stroph yttrar sin bedröfvelse öfver dennes död. Jfr. N:o 336, samt cap. 96, H. H. S. — Diktade qväden så väl om denna konung, som om företrädaren Magnus den Gode. — Cit. i Sk.-m. 12 ggr.

18. En af de sista, om ej den allra sista (ty Måne var måhända yngre) af de skalder, hvilka Sturleson i Skåldskaparmål citerar, var *Einar Skuleson*, äfven kallad Einar prest, emedan han tillhörde detta stånd. Han lefde i medlet af 12:te århundradet. Var en särdeles productiv skald. Har skrifvit en sång kallad Geisli (Radius) till förherrligande af Olof den Heliges underverk, och dessutom qväden om Sigurd Jorsalafarare; om Harald Gille och hans söner, i synnerhet Eystein; om Gregorius Dagson o. s. v.

Denna skald är i Skaldsk.-m. oftare citerad än någon annan, neml. 37 ggr.

Ännu skulle en och annan skald, såsom Markus och Orm Stenthorsson, kunna litet utförligare omnämnas, men uppmärksamheten har kanske allaredan blifvit tagen allt för mycket i anspråk. Af icke namngifna skalders qväden fästa vi oss förnämligast vid den sången, som kallas *Grotta saungr*, eller Qvarnsången (se N:o 119), en sång, diktad i andan af den gamla Sæmundska Eddan, hvadan den ock af de Norska utgifvarna Munch och Unger blifvit upptagen bland denna Eddas qväden.

Till slut några ord om den märkligaste af alla dessa män, neml. *Snorre Sturleson* sjelf. Han var född på Island 1178, uppfostrades hos Sæmund den Vises sonson Jon Loptson till dennes död (1197), blef 4 ggr. vald till Lagman öfver Island (neml. åren 1213, 1215, 1222 och 1233); besökte Norge 2:ne ggr (neml. 1218 och 1237, den förra gången

Innan vi dock öfvergå till tolkningen af den Ulphilanska Bibelöfversättningen⁴, så vidt denna öfversättning ännu efter vid pass 15 hundra år fragmentariskt finnes bibehållen, torde det ej vara otjenligt att framhålla några beröringspunkter, genom hvilka Moesogötiska språket sammanhänger å ena sidan med de klassiska språken, och å den andra med de Nordiska språken, sådana dessa sistnämnda af det Isländska språket representeras. Genom denna jämförelse kan man liksom i förväg uppfatta en bild af Moesogötiskans förhållande till det äldre, Latinet och Grekiskan, samt till det yngre språket, Isländskan, hvarigenom ock en teckning, om än dunklare, framträder af det förhållande, som mellan de sistnämnda språken eger rum. Vill man utsträcka denna jämförelse, så att den i uppstigande riktning går till språk, som äro äldre än både Grekiskan och Latinet, samt i nedstigande till Fornhögtyska, Medelhögtyska, Anglosaxiska o. s. v., så vinnes derigenom visserligen ett fullständigare begrepp om alla dessa språks förhållande till hvarandra, men då denna vidlöftigare jämförelse skulle upptaga mera tid än för närvarande derät kan egnas, och dessutom ett språk i sin lefvande organism, d. v. s. i tal eller skrift, bör studeras, för att lemna en fullt åskådlig bild af sitt förhållande till andra språk, så företaga vi vår jämförelse med den inskränkning, som här ofvan blifvit angifven. Under dessa föreläsningars fortgång blifver det alltid tillfälle att kasta våra jämförande blickar till ännu afägsnare håll, så vida detta skulle befinnas nödigt och nyttigt.

Vid jämförelser mellan språk plägar man först fästa sig vid Pronomina och Räkneord, synnerligast de sistnämnda, på grund af den bestämda betydelse dessa ega i alla språk, och hvarigenom ett gifvet räkneord i det ena språket jemnt täcker det motsvarande räkneordet i ett annat, utan att någon brist eller något öfverskott därvid uppstår. Tillämpa vi nu detta på Latinet eller Grekiskan, Moesogötiskan eller Isländskan, samt utgå från de båda sistnämnda, så hafva vi:

ains	einn	unus	(οἷος solus ⁵)
tvai	tveir	δύο, duo	
þreis	þrír	τρεις, tres	
fidvor	fjórir	τέσσαρες Æol. τίσυρες	quattuor
fimf	fimm	πέντε Æol. πέμπε	quinque
saihs	sex	ἕξ	sex
sibun	sjö (sjau)	ἑπτά	septem
ahtau	átta	ὀκτώ	octo
niun	níu	ἐννέα	novem
taihun	tíu	δέκα	decem
		o. s. v.	

Mellan dessa ord eger allt efter den särskilda betydelsen en obestriddlig förvandtskap rum. Likaså mellan följande Pronomina, hvar person för sig betraktad:

ik	ek	ἐγώ	ego
þu	þú	σύ Dor. σύ	tu

⁴ Enl. föreläsningsdiariet vidtog efter inledningen, hvars syfte var det i anm. 1 angifna, explicering och philologisk kommentering af den götiska texten till Mathei evangelium (Cap. 3 v. 11—Cap. 5 v. 8).

⁵ Strukna, delvis åter upprickade.

is, si, ita (T. er, sie, es): is, ea, id
 seina, sis, sik: sún, sèr, sik: *οὐ, οἱ, ἔ:* sui, sibi, se
 sa, so, þata: sa, sú, þat: *ὁ ἢ τό*
 was, warjis: hver, hverr: quis
 waþar: hvarr: *κόσμος*, uter
 aljis, alius
 anþar, annarr, alter
 his . . . hic

o. s. v.

Närmast efter Pronomina följa Pronominal partiklarne samt åtskilliga Præpositioner, såsom:

þan	þá	tunc	
þanuh		quando?	
wan		ubi?	
war	hvar	alias	
aljar		hic	
her	hér		
af	af	ἀπό,	ab
mip	með	μετό	
faur	for	πρό	pro
faura	fyrir . . .		
uf		ὀπί	sub
ufar	yfir	ὀπέρ	super.

En intressantare del för den jämförande språkforskningen erbjuda dock de s. k. starka verberna, i hvilka språkens innersta kärna och merg är innesluten. Genom dessa verbers stora förmåga att ur sitt sköte frambringa hela familjer af ord, de s. k. derivaterna, beredes den språkjmförande vetenskapen tillfälle att likasom med ett enda slag afgöra slägtskapen mellan större grupper af ord, ty då slägtskapen mellan primitiverna är gifven, så följer den af sig sjelf för derivaterna. Vi kunna ej denna gång uttömma detta ämne, ej ens så vidt blotta primitiverna angår; vi välja blott några få af dessa senare, för att visa, hvilka likheter dervid erbjuda sig, och endast för de språk, som vi nu till behandling företagit:

bairan	bera	φέρω	fero
beitan	bíta		findo
brikan		ρήγνυμι	frango
brinnan	brenna	πρήθω	
		πίμπρημι	
giutan	gjóta	χέω	
hlifan		κλέπτω	elepo
hneivan ¹	hníga	νεύω	nuo

¹ (I marg.) Hebr. hanah; Ar. h°anavah.

ligan	liggja	λέγομαι (l. λέγωμαι)	lectus
malan	mala	μύλη	molo
mitan ¹	meta	μετρέω	metior
sitan	sitja	ἴζω	sedeo
standan	standa	ἵστημι	sto
teihan	tjá	δείκνυμι	dico, -xi
vahsjan	vaxa	αὐξάνω	augeo
vairpan	verpa	ρίπτω	
faran	fara	πορεύω	

Af denna korta öfversigt visar sig, att det Moesogötiska språket eger ord, som dels äro gemensamma både för Grekiskan och Latinet och på samma gång äfven för Isländskan, dels förekomma i det ena eller andra af dessa språk, med uteslutande af något bland de öfriga. Jemför man åter Moesogötiskan uteslutande med Isländskan, så återfinnas det förra språkets allra flesta ord i det sednare, naturligtvis i den förändrade och mera sammandragna eller förkortade form, som är en följd af det sednare språkets uppträdande i en jemförelsevis yngre tid. Huru stort hela ordförrådet varit i det Moesogötiska språket, det kan nu omöjligen bestämmas, i anseende till fåtaligheten af de skrifter vi ännu ega kvar på detta språk, men att det likväl varit ganska betydligt, tro vi oss med full visshet kunna sluta i anledning af det vi ännu ega i behåll. De Paulinska brefven gifva derpå det bästa bevis, ty äfven de mest abstracta begrepp, som i dessa bref förekomma i öfverflöd, äro med motsvarande abstracta uttryck i Moesogötiskan återgifna, och ett sådant språk kan då ej hafva saknat en stor tillgång på ord äfven för concreta fall. Så som förhållandet nu är, kan Moesogötiskan i ordrikedom på långt när ej mäta sig med Isländskan utan måste för detta och de öfriga Germaniska språken stå långt tillbaka i detta hänseende, men i andra hänseenden eger den sina företräden, som ej nog högt kunna uppskattas, och som derföre göra dess kännedom så vigtig. Såsom språk betraktad eger Moesogötiskan, oaktadt sin så att säga bredlätighet, eller just igenom densamma, en större genomskinlighet än något af de Germaniska språken, hvarigenom det ock bättre egnar sig för språkjemförelser än något af dessa; dess formlära är rikare på resurser än både Högtyiska, Anglosaxiska och Isländska, dess ljudlära mera omvexlande och fulltonig, dess syntax, ehuru den ej kan jemföras hvarken med Latinets i bestämdhet, ej heller med Grekiskans i finess, eger dock partier, för hvilka den ingalunda behöfver blygas. Men detta kan inses endast i den mån, man studerar språket; det torde derföre vara tid att öfvergå från de abstracta betraktelsernas fält till den concreta åskådningens, och hvartill jag önskar Eder, M. H., och mig sjelf all lycka och framgång.

¹ (I marg. :) Hebr. madad; Ar. madada.

III: B. 1

Det götiska språkets och språkstudiets vigt.

M. H.!

I det ögonblick, då jag beträder ett rum, sådant som det närvarande, känner jag mer än väl behovet af öfverseende och deltagande, och önskade därför med några ord på förhand bana mig väg till H. H:s bevägenhet både i det ena och det andra hänseendet. Den Academiska cathedern är, så vidt det ankommer på undervisnings meddelande från densamma, för mig en ny och oförsökt plats, vida upphöjd över de blygsamma lärostolar, der jag under min föregående bana sökt, så godt förmågan det medgifvit, lemna mitt bidrag till en uppväxande ungdoms bildning i kunskaper och sedlighet. Den erfarenhet och insigt jag under denna tid kunnat eller åtminstone bort förvärfva, blifver dock otillräcklig vid uppträdandet å en Academisk lärosal och inför en Academisk ungdom, som med skäl fordrar af den uppträdande grundlighet i insigter, snillrikhet i åsigter, skärpa i omdömet, och derjemte en enkel värdighet i sjelfva framställningen. Jag känner med mig sjelf, och erkänner offentligen, huru långt jag är ifrån att ega dessa egenskaper, och huru mycket jag misströstar att någonsin kunna förvärfva dem. Att jag detta oaktadt vågat uppträda på detta rum, kan derföre endast hemta någon ursäkt från den omständigheten, att det ämne, som nu önskar ådraga sig Eder uppmärksamhet och samverkau, M. H., på lång tid bland oss Svenskar saknat målsman, hvadan ock, då jag ej af någon annan, måhända skickligare, blifvit förekommen, jag ej tvekat erbjuda mitt biträde, förvissad om att i den mån ämnet bland oss hinner göra sig känt, detsamma genom egen inneboende kraft skall veta häfda sin rätt att såsom Academisk disciplin, äfven bland oss, ej blott anses, utan ock värderas. På grund deraf och med erkännande af egna brister, dem jag önskade ej måtte i någon väsentlig mån lända sjelfva saken till men, vågar jag således anbefalla den till H. H:s ymestfulla uppmärksamhet och deltagande välvilja!!

Det Götiska språkets vigt kan, liksom hvarje annat språks, betraktas från en dubbel synpunkt: 1) med hänsigt till språket sjelft och det folk, som talat det, och 2) med hänseende till andra folk och tungomål. — Af den politiska historien känna vi Göterna såsom ett tappert och stridbart folk: Romarne och Byzantinerna darrade mer än en gång för deras svärd; de förra sågo dem till och med flera gånger utanför sina murar, ja den fordna verldsstadens intagande och plundring var ett verk af den Götiske härföraren Alarik. I det Romerska rikets derpå följande upplösning och omstörtande hade Göterna en väsentlig del, och då på det fallna rikets ruiner ett nytt välde bildade sig, såg detsamma snart sin undergång genom Theodorik den Stores vapen och snille, hvilken bragte Götanamnets ära och anseende i det sydliga Europa till sin högsta höjd. Inom mindre än en mansålder efter hans död drabbade äfven hans rike undergångens lott, såsom det vanligen förr eller sednare plägar gå med stater uppbyggda på eröfring, i synnerhet om de ej

¹ Se anm. ¹ i början af föregående uppsats.

fortfarande ledas af klokhet, vishet och hofsamhet. Ingen Totilas eller Tejas förmår då afvärja ödets dom; för dem återstår blott att med svärdet i hand fira sitt afträdande från scenen, jemte rikets fall, och dermed har sorgespelet nått sitt slut.

En teckning af det tidigare Westgötarikets öden i Gallien och Spanien, äfvensom af dess sednare upplösning och fall för andra eröfrare, hvilka också i sin ordning, när tiden var inne, krossades eller förjagades, ligger ej inom vår närvarande plan, och kan derföre saklöst vid detta tillfälle af oss förbigås.

Romaren hade således lärt sig känna Götan såsom tillhörande ett tappert folk; han hade äfven lärt sig prisa dess måttlighet och redlighet, i motsats till sin egen dåvarande öfverförfining och murkenhet, men Götan var i alla fall för Romaren en barbar, och så betraktas han af honom till en del ännu. Någon kännedom af Götans språk skall likväl snart visa, med huru föga skäl han förtjenar detta namn. Det är sannt, i bokliga konstver var han Romaren och Greken vida underlägsen; vi hafva, ty värr, inga fyllda Bibliothek, som i detta hänseende vittna om Götans andliga verksamhet. Blott några mer eller mindre fullständiga Bibelfragmenter i öfversättning utgöra hufvudsumman af hvad vi ega efter honom i litterärt hänseende; om hans sånger och sagor öfver fosterländska hjeltar och föremål känna vi intet, mer än att sådana hafva funnits till, och fortplantats genom tradition.¹ Af hans diktande och berättande förmåga, m. e. o., af hans originellt skapande förmåga till frambringande af litterära producter hafva vi inga omedelbara bevis, och följaktligen ej heller någon måttstock för vårt omdöme om beskaffenheten och värdet af hans andliga skaparkraft. Att Götan likväl var vida upphöjd över barbarens ståndpunkt, och att Romaren och Greken ganska oegentligen helsade honom med detta spenamn, visar sig mer än tillräckligt af de lemningar, vi lyckligtvis ännu ega öfriga af hans språk, hvilket, om det ej kan mäta sig med Grekiskan i smidighet, och Latinet i klang, dock afgifver ett ganska hedrande vittnesbörd för den odlingsgrad, hvarpå Göterna, äfven före sitt omvändande till Christendomen, befunno sig. Det finnes näml. intet väsendtligare andligt begrepp, som icke i språket eger motsvarande uttryck; den Götiske Bibelöfversättaren, det må hafva varit Ulfilas eller någon annan, stannar ingenstädes i förlägenhet, när han skall återgifva på sitt språk de Paulinska talesätten. Detta talar ju högt för Götiska folkets culturtillstånd, då det i sitt språk egde medel att uttrycka alla de distinctioner och nyanser, på hvilka Paulus visst icke är fattig. Kände vi språket i dess helhet, skulle vi få ett ännu högre begrepp om dess förmåga att uttrycka både materiella och immateriella föremål. I grammatikaliskt hänseende eger det både en stor formrikedom och regelbundenhet, och ordens förbindelse till satser låter äfven ledigt och otvunget verkställa sig. Dess stafningslära är särdeles consequent, och står ej tillbaka för något annat hyfsadt språks. Att afvikelser från det normala skicket, i orthographiskt, såväl som i etymologiskt och syntaktiskt hänseende förekomma, nekas ej, men ej var språket alltid skulden dertill och dessutom i hvilket språk förekommer ej alldeles samma aberrationer? Götiska språkets aberrationer äro för öfrigt ej särdeles många, och låta dessutom med lätthet förklara eller corrigera sig. Antager man nu, såsom man rätteligen bör antaga, att kännedomen af ett folks språk är det säkraste medlet att komma till någon egentlig kännedom om folket sjelft, och erkänner man tillika, att Göterna spelat en vigtig, om ock en öfvergående roll i det sydliga Europas historia, så är på denna grund kännedom af deras språk för älskare af historien ej utan sin vigtighet. Särskildt för oss Svenskar, inom hvilkas landamären Götanamnet sedan uråldriga tider varit och är hemmastadt, och för framtiden, så hoppas vi, torde orubbadt förblifva det, skulle det, till och med blott för namn-

¹ *Jordanes, de origine artibusque Getarum.*

likhetens skull, kunna ega sitt intresse att taga någon kännedom om de sydländska Göternas tungomål. Detta intresse stegras likväl då man betänker, att här är frågan om något mer än blott likhet i namn; att här är frågan om gemensamhet i ursprung; att Nordens Göter äro borna fränder till Söderns, och att det således funnits en tid, då vi med dem egt gemensamma öden och gemensamma minnen, likasom vi ännu ega ett språk, som gemensamt med deras upprunnit ur samma stam.

Låtom oss nu för ett ögonblick taga i betraktande Götiska språkets vigt med hänseende till andra folkslag och tungomål.

Vi hafva sagt, att Nordens och Söderns Göter äro borna fränder, och att de någon gång i en aflägsen forntid utgjort ett och samma folk, och såsom sådant, äfven haft ett gemensamt tungomål. Men äfven andra folkslag räkna sig den Götiska frändskapen till godo, och hvarhelst i dag Skandinaviskt, eller Tyskt, eller Engelskt tungomål höres från folkets läppar, där finnes ock till den gamla Götan en nära anförvandt. Detta har visserligen också förut varit erkänt, såsom en *sanning i allmänhet*, men våra dagars jämförande språkforskning har det varit förbehållet att till sitt fullständiga innehåll sätta denna sanning öfver allt tvifvel, såsom varande en *sanning äfven i detalj*. Man nöjer sig numera ej blott med att finna en yttre påfallande likhet mellan ett större eller mindre antal ord af olika språk, man söker äfven upptäcka undångömda likheter, och detta efter bestämda språklagar, som ega samma grad af visshet, som hvarje annan regel, hvilken man upphöjt till rang och värdighet af lag. Man likasom dissekerar hvarje ord och hvarje form till sina enklaste beståndsdelar, samt söker, i de nämnda språken, att återföra dessa ord och former till deras motsvarande Götiska uttryck. Vid det ljus, som det Götiska språket då kastar på orden af denna språkstam, inträder då, i stället för ett skenbart virrvarr, ordning, reda, klarhet och precision. Huru mången bland oss har icke t. ex. någon gång trott sig haft skäl att klaga öfver förment oreda vid inlärandet af de Tyska så kallade irreguliära verberna? Och dock återförda till sina Götiska uttryck, hvilken reda, hvilken enkelhet! Detsamma gäller äfven om de Engelska s. k. irreguliära verberna. — Vidare: jag har med egna öron hört en annars ganska utmärkt lärare¹ förklara det Tyska adverbiala talesättet *des Nachts*, nattetid, såsom masculinum både med hänseende till artikel och substantiv, och dock är det intet annat än ett archaistiskt femininum.¹ Jag har någonstädes sett det obestämda pronomen *någon*, Isl. *nockurr*, *nöckurr*, *nackvarr*, härledt från en föregifven stam *nack*, och dock är ordet bevisligen intet annat än ursprunglig composition från talesättet *ni vait warjis* eller *was*, jag vet icke hvilken, och således till sin betydelse fullkomligen lika med det äfvenledes som obestämdt pronomen brukade latinska *nescio quis*. Med ett ord, öfverallt, hvarhelst vi vända oss, på den gamla ståndpunkten, träffa vi på klippor och skär, der vår linguistiska farkost så lätt kan stöta på och sönderslås, utan att man ens märker det. — Och, efter det är min fullkomliga öfvertygelse, måste jag äfven här uttala den. Vi få ingen Svensk Grammatik, och ingen Svensk Ordbok, som håller profvet, så länge man blott håller sig till språket i dess närvarande skick, och ej tillika betraktar dess fortgående utveckling från *alla* dess föregående åldrar, med

¹ Att någon af Förf:ns colleger vid Upsala kathedralskola (Lektor CALLERHOLM? Adj. SUNDSTEN?) här åsyftas, är ej omöjligt; men i offentligt föredrag skulle Förf:n i sådant fall sannolikt uttryckt sig ännu mera beslöjadt. — I sak, se GRAFF Althochdeutsch. Sprachschatz, II s. 1019; GRIMM, Deutsch. Wörterbuch, VII s. 145.

blicken oafåtliga vänd tillbaka på det gamla Götiska språket, såsom vårt, och de öfriga Anglo-Germano-Scandinaviska språkens sanna grammatikaliska och lexicographiska utgångspunkt. Ålska vi därför vårt språk, (och hvilken Svensk skulle ej göra det), och vilja vi därför, vare sig såsom författare, eller lärare eller annars för eget nöje och gagn se dess vettenskapliga behandling till godo, och detta gäller äfven om de öfriga släktspråken, så erbjuder Götiskan en fast och säker utgångspunkt. Det är lycka, M. H. H., att då jag här uttalar detta omdöme såsom mitt eget, kunde jag äfven åberopa utländska föregångares auctoritet, i fall sådant pröfvades nödigt.

Det Götiska språkets förhållande t. ex. till Latin, Grekiska och Sanskrit, kunde äfven förtjena en särskild teckning, men här må det vara nog att nämna, det ett släktförhållande existerar, utan att närmare ingå på dess uppvisande och beskaffenhet.

Slutligen M. H. H. bör jag nämna, att då ett vettenskapligt studium af ett språk är otänkbart utan grammatikalisk kunskap, och då vi här hafva vettenskaplig insigt till syftmål, så vore det önskligt, om den eller de af Herrarne, som önskade göra mig den hedern af sin närvaro vid dessa förestående sysselsättningar, kunde på förhand hafva tillfälle att taga någon kännedom af det förevarande språkets grammatik. Min afsigt är visserligen, att äfven i detta hänseende underlätta Herrarnes bemödanden, men jag fruktar att denna afsigt, utan Herrarnes eget sjelfstudium derjemte, ej når sitt mål. Och härmed öfvergå vi då till det, som skall blifva vårt egentliga förehafvande¹, hvartill jag ännu en gång påkallar Herrarnes samverkan med min egen. De möjliga brister, som vidlåda mitt föredrag, hoppas jag, Herrarne bedöma med skonsamhet, och, för afsigtens skull, med öfverskylande godhet.

¹ Se anm. * till näst föregående uppsats.

IV.

Ur episoden om Nalus och Damajanti.

Metrisk översättning från Sanskritspråket.

(Fragment).¹

Nalus.

Första Sången.

Vrihadasvus sade:

Det var en konung, Nalus nämnd, af Virasenus kraftfull son,
 Prydd med önskansvärda dygder, fager; hästar han tämjde väl.
 Inför menskokungars anlet stod han såsom en gudadrott,
 Öfverträffande dem alla, såsom solen, i herrlig glans,
 Brahmatrogen, Vedakunnig, hjelte, konung i Nischadi,
 Tärningsälskande, sannfärdig, stor och mäktig härförare,
 Sköna qvinnors gunstling, högsint, begärens lågor dämpande,
 Hjelprik, ibland skyttar ypperst, fullt jemförlig med Manus sjelf,
 Likaså var i Vidarbhi Bhimus, egande fruktad kraft,

¹ Såsom af företalet till Misc. I p. VIII framgår, hade den översättning, hvaraf ett brottstycke här framlägges, omfattat åtta sånger af den i *Mahá-Bárata* ingående episoden om *Nala* och *Damayanti*, således ej blott »skildringen huru *Damayanti* väljer kung *Nalus* till make», sång I—V, utan äfven början af den derpå följande berättelsen om det af den ondskefulle dämonen *Kali*, (som i följd af en af *Nalus* försummad fotsköljning »smugit sig in» i honom), anstiftade olycksbringande tärningsspelet, till och med barnens afsändande till *Damayantis* fädernehem.

Den förstnämnda afdelningen hade, såsom i samma företal antyddes, upplästs vid den enskilda sammankomst, hvartill K. Vetenskaps-Societetens ledamöter inbjudits för att, såsom det i Societetens protokoll för den 25 Okt. 1856 säges, ytterligare diskutera den då förehafda frågan om »utgifvande af en årsberättelse» — med ekonomiskt stöd af Societetens ledamot, dåvarande Landshöfdingen Frih. von Kræmer. Sammankomsten, hvaröfver protokoll icke fördes och hvarvid någon officiel diskussion icke förekom, egde rum den 7 Nov. 1856.

Af societetens tillstädeskomna ledamöter erinrar sig utg:n särskildt Baron KREMER — som lifligt berättade anekdoter från sin tjänstgöring såsom adjutant hos »salig kungen», KARL JOHAN, under fälttåget mot NAPOLEON; — Professorn JOHAN HENRIK SCHRÖDER, — som framför andra fromt ihågkom bordsbönerna, samt societetens originelle adjunkt, naturforskaren och samlaren MARKLIN, som väl på någons förslag anförtrodde sin gamla svarta cylinderhatt åt en af utg:ns yngre bröder (ROBERT, död som student i Upsala den 1/5 1870) men dock med ögonen oroligt följde åttaåringen tills han sett hatten säkert placerad.

Utom af Societetsledamöterna, bevistades sammankomsten derjemte, med allmänt tyst samtycke, af en af det dåvarande Upsalas mest instruerade, beresta och världserfarna damer, den engelskfödda skolföreståndarinnan Fru JANE THENGBERG (sedermera Professorskan Norrby).

Inom denna ram af lärd och vittor »société intime» var det nu som föreliggande, i främsta rummet såsom en hyllningsgård åt just detta sällskap och i tillit till dess omdömesgilla förstälse utarbetade

Hjelte, prydd med alla dygder, barnåstundande, barnlös man.
 Han för fadersnamnet gör sig ansträngd möda med ifrig hog. —
 Kom till honom Brahmasophen Damanus, o du Bharatid!
 Honom Bhimus, barnbetagen, glad emottog, som pligten bjöd,
 Med sin maka, furstekonung! i gästfritt hem, den herrlige.
 Honom och hans maka nådig, Brahmasophen, den herrlige,
 Dotterperlan, söner trenne, herrliga till gåfva gaf:
 Damajanti, Damus, Dantus och den herrlige Damanus.
 Sönerna med alla dygder prydda (fruktansvärda med förfärlig kraft).²
 Dottren åter genom fågning, glans af ära, behagens mängd
 Och stor rikdom fann i verlden rykte, hon, den skönmidjade.
 Och kring henne i vårlig glans, tjenarinnor ett hundrade,
 Hundrade väninnor suto, liksom Satschi omgäfvo de.
 Der nu strålar Bhimi dotter, af sina prydnaders mängd betäckt,
 I väninnokretsen herrlig, som en ljungande, molnfödd blyxt,
 Lysande af högsta skönhet, liksom Sris den långögade.
 Ej bland Gudar, ej bland Jackscher, ej bland människor någonsteds
 Sågs förut en sådan skönhet, spordes aldrig bland dödliga,
 Äfven Gudars sinnen skakas af den sköna, den väna mö. —
 Nalus också, mannadrotten, ojemförlig bland människor
 Sjelf i skönhet föreställde kärleksguden förkroppsligad.
 Och i närvaro af henne Nalus prisas med nöje stort,
 Och i närvaro af honom Damajanti mångfaldig gång.
 Förr'n de båda sett hvarandra, blott förnummit hvarandras lof,
 Uppkom ömsesidig kärlek, hvilken tilltog, o Kunti son!
 Nalus, ej i stånd att sluta kärlekslågan inom sitt bröst,
 Uti qvinnoboningsskogen satte sig, dit han lönligt gått. —

öfversättning, sannolikt dock uti en ytterligare något öfversedd och jemkad form*, framfördes — en behaglig, stämning- och intresseväckande nyhet**, öfverraskande genom såväl den sällsamt främdartade och ålderdomliga originaliteten i diktens innehåll som ock den från de vanliga episka mönstren så väsentligt afvikande metriska formen, äfvensom den tilltalande skära jungfruligheten och den varma indiska färgtonen. Denna öfversättning hade väl därmed fyllt sin egentliga uppgift, men den kan måhända numera äfven fylla ytterligare en dylik, neml. (om ej vidare) *den* att i någon mån kunna bidraga till kännedomen om arten af de litterära samkvämen i det Upsala som varit.

² På grund af de många strykningarna och delvis oläsliga öfverskrifningarna i denna rad är det ovisst, huru den senare halvversen rätteligen skolat lyda. Alla de här upptagna orden (*timendos, timendä-vi», Bopp) finnas dock i handskriften, ehuru delvis strukna, hvilket dock gäller äfven åtskilligt oläsligt, som skolat sättas i stället.

* Det vid uppläsandet använda, renskrifna, sedermera till Professor NYBLOM aflemnade, och af honom riktigt återställda manuskriptet har tyvärr sedan förkommit och oaktadt allt efterforskande icke kunnat återfinnas. För utgå'n har därför endast återstått ett kvarvarande starkt korrigeradt koncept, som dock kunnat, utom på ett enda ställe — hvarom mera på sin plats (jfr ofvan, anm. 2) — säkert dechiffreras, men som tyvärr slutar med första versraden af 5:te sångens 14:de *glöca*.

** Det är knappt troligt att af de närvarande andra än SCHRÖDER och MARLIN — den sistnämnde såsom disputationssamlare — hade någon vidare kännedom om eller hägkomst af BERGESTEDTS år 1844 utkomna öfversättning af *Staviträ*-episoden — än mindre TULLBERGS ännu äldre Sanskrit-arbeten — eller den finske docenten KELLGREN'S i Helsingfors år 1852 i disputationsform utgifna öfversättning af *Nalus-* och *Damayanti*-episoden, hvilken öfversättning säkerligen varit äfven för föreläsaren fullkomligt obekant och i hvarje fall ej torde hafva utöfvat det minsta inflytande å hans arbete. Såväl BERGESTEDT som KELLGREN hafva användt modernare, lätthänderligare versslag än originalets. Så äfven EDGREN, *Nala-Sagan*, 1880; men *icke* OLBERS, *Nionde och tionde Sång. af Nala och Damayanti*, Öfvers. o. komment. Akad. Afh., Lund 1862.

Der en mängd af gäss han skådar herrligt stråla i gyllne glans.
 En af dessa, som i skogen omkringvandrade, griper han.
 Genast då till Nalus ställer den bevingade detta tal:
 "Ej du döde mig, o konung! jag skall tjena dig till behag:
 "Inför Damajantis öron skall jag prisa dig, Nischader!
 "Att på annan man än dig hon sina tankar ej fästa skall."
 Så tilltalad kungen genast släppte gåsen utur sin hand.
 Och på höjda vingar *gässen*³ till Vidarbhi nu flögo bort.
 När Vidarbhastaden uppnåtts, sig inför Damajanti då
 De bevingade nedslogo, och hon såg deras stora flock.
 När hon såg de undersköna, hon, kringvärfd af väninnors mängd,
 Glad begynte skyndsamt jaga efter dessa bevingade.
 Gässen då åt alla sidor skingra sig i behaglig skog;
 Hvar för sig då efter gässen skyndsamt sprungo de unga mör,
 Men den gåsen, efter hvilken Damajanti sig skyndade,
 Hon med menskostämma genast Damajanti tilltalar så:
 "Damajanti! det fins en man, Nalus, konung i Nischada,
 "Asvin-paret lik i skönhet, ojemförlig bland människor
 "Om med honom du förentes såsom maka, du herrliga!
 "Lycklig vore då din födsel, och din skönhet, skönmidjade!
 "Ty vi Gudar och Gandharver, munkar, ormar och Rakschaser
 "Skådat hafva, men af oss är ej en sådan förr vorden sedd.
 "Du är perlan ibland qvinnor, och bland män är Nalus främst.
 "Mellan tvenne så utmärkta herrlig vore föreningen". —
 Damajanti så tilltalad utaf gåsen, o Visers drott!
 Henne svarade och sade: "du detsamma åt Nalus säg". —
 "Ja", till svar åt Bhimi dotter gaf då gåsen, o Visers drott!
 Och till Nischadhi framkommen, Nalus allt hon berättade.

Andra sången.

Vrihadassus sade:

Men när Damajanti talet hört af gåsen, o Bharatid!
 En lång tid hon var då icke sig sjelf mäktig för Nali skull
 Från den stunden tankfull, dyster, färglöskindad och mager blef
 Damajanti och åt suckar öfverlemnade hon sig då.
 Uppåt skådade hon sorgsen med en blick, som förvirrad var,
 Blek till färgen hastigt vorden, och med hjertat af kärlek fullt.
 Ej *att*⁴ ligga, sitta, äta nöje finner hon någonsin.
 Natt och dag hon hvila saknar, "ack", "ack" ropande under gråt. —
 Af de tecknen Henne sig ej mäktig funno väninnorna. —
 Genast för Vidarbhakungen Damajantis väninnoflock
 Sade att hon sig ej mäktig var, för herrskaren Nali skull.

³ I handskr. ändradt till *dessa*. — ⁴ I handskr. *att* öfverstruket men upprickadt, *i* öfverskrifvet men struket.

När kung Bhimus detta hört af Damajantis väninnoflock,
 Han sin dotters svåra tillstånd i sitt sinne betänkte då.
 "Hvi beter sig nu min dotter, liksom hade förnuftet flytt".
 Men när Bhimus sig besinnat, att hans dotter en ungmö var,
 Insåg han sig böra lemna henne frihet att välja man.
 Visers konung då till festen länders vårdare sammanbjöd.
 "Kommen hit till valet, hjeltar!" så, o konung! hans budskap ljöd.
 Men när länders furstar alla det tillstundande valet sport,
 Dessa furstar då till Bhimus på hans kallelse samla sig.
 Hästar, vagnar, elefanter jorden fylla med mäktigt dån,
 Härar skådansvärda draga blomsterprydda på platsen fram.
 Och de stolta furstar Bhimus, i besittning af vidsträckt makt,
 Herrligt, som sig borde, mottog, och der stadna de, hedrade.
 Men på samma tiden tvenne vishetsfurstar bland Gudarne
 Sig högsinnade begåfvo till Indri himmel från Bhimi stad.
 Naradus och Parvatus de vise nämndes, de ödmjuka.
 Uti Gudafurstens boning de högtärade trädde in. —
 När nu Maghavå dem helsat, om deras lyckas tillstånd då,
 Om deras helsa dem tillsporde fursten noggrannt i hvarje fall.

Naradus sade:

"Lycka njuta vi, o konung! i hvarje fall, o Gudadrott!
 "Och i hela världen lycka njuta kungar, du höge Gud!"

Vrihadasvus sade:

Den som Balus, Vritrus nedlagt, sporde, då han det talet hört:
 "De pligtkunnige landsfurstar, hvilka strida med ospardt lif
 "Och med spjutet, när så fordras, gå i döden med framvänd blick,
 "Och som denna himmel tillhör, såsom Kåmadhuk tillhör mig,
 "Säg, hvar äro dessa hjeltar? ty jag skådar ej någorståds
 "Dessa vårdare af länder, de kära gäster, komma⁵ hit."
 Så tilltalad utaf Sacrus, Naradus då till gensvar gaf:
 "Hör af mig, o konung! skälet, hvi ej skådas de furstars mängd;
 "Dottren till Vidarbhakungen, "Damajanti" benämnd hon är,
 "Som i skönhet öfverträffar alla qvinnor på jordens rymd,
 "Hennes val af man, o Sacrus! utan dröjsmål skall försiggå.
 "Konungar och kungasöner dit sig samla från alla håll.
 "Henne, som är världens perla, länders furstar, åtrående,
 "Högeligen eftersträfva, Bali, Vritri nedläggare!"
 Medan detta sades, Agnis och de andra verldsvårdarne
 Inför Gudafursten trädde, bland odödliga ypperst de.
 Der de då förnummo alla vigtig tidning af Naradus.
 När de den förnummit, sade glade de: "äfven vi gå dit".
 Derpå alla, store Konung! med sitt följe med vagnars mängd,
 Till Vidarbhi sig begåfvo, hvarest furstarna samlat sig.
 Nalus ock, o Kunti-ättling! när han konungamötet sport,

⁵ Advenientes, Bopp.

Dit beger sig, glad i hogen, Damajanti tillgifven han. —
Men å vägen Gudar sågo på jordens yta Nalus stå
Liksom stode der personligt Kärleksguden i herrlig glans.
Då när Gudar honom sågo, lik en strålände middagssol,
Genast rådvulle de stadna, af hans fägring förbryllade. —
Derpå när i luften Gudar stadnat hade med vagnarne
Nalus de, o kung! tilltala, från luftens rymd nedstigande:
"Hör oss Nalus furstekonung! löftestrogen du är förvisst,
"Gör oss bistånd, blif vårt budskap, du, som ypperst bland männer är!"

Tredje sången.

Vrihadasvus sade:

När dem Nalus lofvat hade: "jag skall göra't", o Bharatid!
Då till dem han frågan ställde, med böjda, knäppta händer, stående:
"Hvilka ären I och hvilken är den, som jag besöka skall?
"Och hvad bör jag för Er göra? Sägen, hur det förhåller sig!
Sedan Nalus detta talat, Maghavå då till gensvar gaf:

"Gudar uti oss du skådar, för Damajanti komma hit.
"Jag är Indrus, den är Agnis, och vattens furste denne är,
"Och den här är kroppsförödarn, Jamus kallad, du länders drott!
"Att å väg vi stadda äro, Damajanti berätta du:
"Verldens väktare, främst Indrus, skådelystna anlända snart:
"Sacrus, Agnis, Varunus och Jamus ega de vilja dig.
"En af dessa Gudar till din äkta make du åt dig välj!"

Så tilltalad utaf Sacrus, Nalus sade i ödmjukhet:

"Mig i samma afsigt kommen icke sända I värdigens!
"Huru kan väl till en qvinna någon, medan förnuft han har
"Sådant för en annan säga? Gudar! bjuden mig detta ej!"

Gudarna sade:

"Jag skall göra't", "så du sagt oss nyss, o furste i Nischadhi!
"Hvarför skall du icke göra't? Nalus furste! gå skyndsamt dit!"
Så af Gudarne tilltalad, Nalus åter till gensvar gaf:

"Hennes boning väl bevakas. Huru kan jag der komma in?"
"Du inkommer." Så till honom Sacrus åter genmålde då.
"Ja"; så sagdt, till Damajantis boning skyndade han åstad.

Der han såg Vidarbhi dotter kringhvärfd af dess väninnoflock,
Lysande af kroppslig fägring, å kinden herrligt blomstrande,
Ytterst späd till sina lemmar, smärt om midjan, skönt blickande,
Månens glans genom sin skönhet, så att säga, fördunklande.
Kärleken hos honom växte, när den sköna mot honom log,
Men sitt ord han ville lösa, och sin kärlek han tyglade.
Derpå när de sköna qvinnor Nalus sågo, bestörta då
De från sina säten sprungo, af hans fägring djupt träffade.

Och de prisade högst glada Nalus, ytterst förvånade;
 Honom de dock ej tilltalte, men i tankarne hedrade:
 "Hvilken skönhet! hvilken fågring! hvilken kraft hos den högsinte!!
 Hvem är han? en Gud? en Jackscher? en Gandhar? Kan han vara det?
 Men till honom de förmådde ej frambringa ett enda ord,
 Af hans fågring djupt betagna, de skönlemmade blygsamma.
 Men hon log, och med löjet redan på sin läpp och med öppnad mun
 Damajanti hjelten Nalus så tilltalte med häpen blick:
 "Hvem är du, all fågrings afbild? du min kärleks förökare!
 "Som en Gud du kommit, hjelte! Skuldfrie, jag dig känna vill!
 "Och hur skedde hit din ankomst? Och hur blef du af ingen sedd?
 "Välbevakad är min boning, i befallningar kungen sträng."
 Så tilltalad af Vidarbhi dotter, Nalus till gensvar gaf:
 "Vet, jag Nalus är, o sköna! som Gudars budskap kommen hit.
 "Sacrus, Varunus och Agnis, Jamus önska att ega dig.
 "En af dessa må du välja till din make, du herrliga!
 "Genom dessas allmakt är jag osedd kommen i detta rum.
 "När jag ingick, ingen såg mig, ingen hindrade mina fjät. —
 "För den orsaks skull, du sälla! höge Gudar mig skickat hit.
 "Nu du hört mitt budskap, sköna! Som du önskar, tag ditt beslut."

Fjerde sången.

Vrihadasyus sade:

Hon sin bön till Gudar sände, log och talte till Nalus så:
 "Välj förtröstansfullt din maka. Konung! hvad skall jag göra dig?
 "Sannerligen, hvad mig angår, och hvad annat, som mig tillhör,
 "Dig tillhör allt detta, konung! Efter önskan dig maka välj!
 "Dessa ord, som gässen talat, dessa bränna mig ock, o kung!
 "Ja, för din skull, hjelte! äro kungar samlade hit af mig.
 "Om du mig, som dig tillbeder, hedersgifvare du! försmår,
 "Då förgift och eld och vatten och rep för din skull trotsar jag".
 Så tilltalad af Vidarbhi dotter, Nalus till gensvar gaf:
 "I verldsväktarens åsyn, hvi en människa väljer du?
 "Bland verldsskaparne, de höga Gudar, med hvilkas fotstoff jag
 "Ej jemförelse uthärdar, bland dem ditt sinne dväljas må!
 "Ty när Gudarna misshagligt menskan handlar, hon döden dör.
 "Frälsa mig, furstinna sköna! Välj bland Gudar den ypperste!
 "Och de herrligaste drägter, och blomsterkransar himmelska.
 "Och de dyrbaraste smycken, du af Gudarne emottag!
 "Den som hela denna jorden sig bemästrar och slukar upp,
 "Offertärarn, Gudafursten, hvilken väljer ej den till man?
 "Den, af fruktan för hvars spira alla varelser tränga sig,
 "För hvars rättvisa de bäfva, hvilken väljer ej den till man?"

"Den pligtkunnige, högsinte, Daitjers, Danavers krossare,
 "Alla Gudars höga Furste, hvilka väljer ej den till man?
 "Gör ditt val förutan tvekan, om i hogen du föredrar
 "Varunus bland höga Gudar. Denna vänliga maning hör!"
 Af kung Nalus så tilltalad Damajanti till gensvar gaf,
 Med ögon fuktade af tårar, hvilka sorgen frampressade:
 "Under bön till alla Gudar, jag, o konung och herrskare!
 "Dig för visst till make väljer. Sannt är detta, jag säger dig."
 Henne då tilltalte fursten, der hon bäfvande, ödmjuk stod:
 "Då som bud jag kommit sköna, huru drifver jag egen sak?
 "Huru, då jag löfte gifvit, gudamakter i synnerhet,
 "Andras ärnde mig åtagit, huru drifver jag egen sak?
 "Nu min pligt jag vet, men blifver för egen sak det en gång tid,
 "Egen sak jag då utförer. Så, du sälla, bör detta ses."
 Då med gråtafbruten stämma och med leendet på sin mun
 Damajanti långsamt börjar och kung Nalus till gensvar gaf:
 "För min afsigt jag en tjenlig utväg funnit, o mannadrott!
 "Hvarigenom du, o konung! ej det ringaste fel begår.
 "Du skall nemligen, o furste! och Gudarne med Indrus främst
 "Eder alla dit begifva till den plats, der jag väljer man,
 "Då skall jag i Gudars åsyn dig, du herrskare öfver män!
 "Till min make, konung, välja; och du således ej fel begå.
 Talte så Vidarbhi dotter, men kung Nalus, o Visers drott!
 Återvände till det ställe, hvarest Gudarne sammanträdt.
 Honom skådar då å vägen, verldsbevakande Gudars tropp,
 Genast de då honom sporde om förloppet af deras sak.
 "Är af dig väl skådad vorden Damajanti den leende?
 "Och hvad sade hon oss alla? Tala, skuldfrie herrskare!

Nalus sade:

"Utaf Eder blef jag skickad till Damajantis höga borg.
 "In jag trädde genom porten, som af gubbar bevakad var.
 "Då jag ingick, ingen såg mig der på stället bland männen,
 "Utom sjelfva kungadottren, ty af Eder jag hölls fördold.
 "Hennes tärnor af mig sågos, jag bemärktes också af dem.
 "Häpna blefvo de då alla vid min åsyn, I herrskare!
 "Och när Eder jag beskrifvit, hon den fagra, skönkindade,
 "Obetänksamt mig utväljer, I ypperste bland Gudarne!
 "Talte så till mig den sköna: "alla Gudar här tråde fram
 "Jemte dig, o mannafurste! då jag brudgum utväljer mig.
 "Inför deras ögon skall jag dig utvälja, o Nischader!
 "Så, du mäktige! skall icke felet kunna tillräknas dig."
 "Så med sanning, Gudar! såsom detta tillgått, berättadt är
 "Af mig det, men sakens utgång af eder herrskaremakt beror.

Femte sången.

Vrihadasyus sade:

Men då gynsam tid inträffat, en mån-dag klar i största hast
Sammankallade kung Bhimus till brudgumsvalet furstarne.
Vid det budskap furstar alla, djupt betagne af kärleks makt,
Hasteligen sig församla, Damajanti åstundande.
Genom porten i den sköna, af guldpelare glänsande
Salen furstarna framträdde, som stora lejon på ett berg.
Der på olika slags säten suto ländernas styresmän.
Välluktkransbeprydda alla, med sköna perlbands smyckade;
Der man skådar tjocka armar, skaft af klubbor liknande,
Fagra och till hullet glatta, liksom ormar femhöfdade.
Der med fagra skägg och sköna näsor, ögon och ögonbryn
Kungahufvuden då glänste, såsom stjernor på himmelen.
Inför denna samling brokig som underjordens ormastad,
Och i salen, af furstar uppfylld, som en klyfta af tigrars mängd,
Damajanti då inträdde —, hon den glänsande, fagra mö,
Och hänförde med sin skönhet ögon, sinnen hos furstarne.
Rigtad var på hennes lemmar de högsinnades kärleksblick.
Och der var den fästad vorden, ej de skådande flytta den.
Derpå, medan kunganamnen då uppräknas, o Bharatid!
Bhimi dotter der upptäcker af samma anblick männer fem.
När hon såg hos alla dessa samma anblick sig förete,
Tvekande Vidarbhi dotter konung Nalus ej kände då,
Ty hvem helst af dem hon skådar, är konung Nalus, mente hon.
Eftersinnande i själen, hon den sköna då tänkte så:
"Huru skall jag Gudar känna, hur kung Nalus urskilja nu?"
Medan så Vidarbhi dotter tänkte, gripen af ängslan stor,
Tanken föll på de bekanta gudatecknen⁶, o Bharatid!

⁶ I fortsättningen af sången omtalas, huru *Damajanti*, då hon icke hos någon af de församlade kunde återfinna *gudatecknen*, anropar Gudarna att återtaga sin gudagestalt, på det hon måtte kunna igenkänna sin utkorade. Gudarna uppfyllde denna begäran. Så såg hon Gudarna *fritt sväfvande öfver jorden och icke gifvande någon skugga* (samt *fria från stoft och svett*). Till tecken af sitt val fäste hon en krans vid Nischaderkonungens skuldra, hvarestefter denne (*Nalus*) tillsade henne sin tro. Bröllopet firades, och makarna framlefde så en tid i fröjd och lycka. *Nalus* offrade åt gudarna och glömde ej heller de högvigtiga gåfvorna till Brahmanerna. Jfr ann. 1.

V.
**Runstenen från Tune, flyttad till Christiania och upprest
derstädes våren 1857.¹**

Uppläst i Kgl. Vetenskaps Societeten i Upsala den 17 Mars 1858².

Med E. K. H:s² och Kongl. Vetenskaps Societetens öfriga här befintliga Ledamöters tillåtelse öfvergår jag omedelbart till det, som utgör ämnet för närvarande föredrag.

Enligt en af professor P. A. Munch i Christiania författad och i »Illustreret Nyhedsblad» för den 28 Juni 1857 meddelad uppsats jemte åtföljande afteckning, har tillvaron af

¹ En bearbetning af detta föredrag på latin med titel »De lapide runico Tunensi» jemte en efter det norska »Illustreret Nyhedsblad» för den 28 Juni 1857 N:o 26 (noggrannt) utförd afbildning af ifrågasvarande sten med derå ristad runinskrift, sådan densamma *vid den tiden* var aftecknad och läst af den berömde P. A. MUNCH, finnes som bekant införd uti »Acta regie societatis scientiarum Upsaliensis», Ser. III, Vol. 2, pp. 381—89, anno 1858.

Vid utarbetandet af den på svenska språket affattade uppsatsen synes Förf:n icke haft tillgång till den af MUNCH verkställda omarbetning af hans i Illustr. N.-Bl. intagna uppsats om stenen och dess inskrift. Den omarbetade uppsatsen offentliggjordes först i »Aarsberetning til Foreningen til Norske Fortidsmindesmærkers Bevaring» 1856 ss. 72—80, hvilken berättelse enligt en anmärkning af Storm till reproduktionen deraf i den af honom utgifna upplagan af P. A. MUNCH's *Samlede Afhandlinger*, IV s. 9, skall ha utkommit i midten af Augusti 1857 — men antagligen först åtskilligt senare expedierats till Upsala. Uti den i ofvannämnda *Acta* intagna latinska bearbetningen, p. 382, förekommer dock en antydning om någon af MUNCH senare föranstaltad separat framställning (»deinde separatim exposuit»). I hvarje fall förekommer icke ens i den latinska bearbetningen någon antydning derom, att MUNCH, som först tolkat runan Ψ (sedermera tecknad Ψ) såsom *m* (»fordi de paa Guldhorn-Indskriften har denne Betydning»), snart nog kommit på den tanken, att ifrågasvarande runa kunde beteckna *Z* eller *Rz* (dock icke »reent *R*»). — Huruom inskriften sedermera blifvit annorlunda aftecknad (BUCCÉ, RYEN, — äfven redan i Aarsberetningen och *Samlede Afhandlinger** — samt på flera olika sätt läst och tolkad (BUCCÉ, STEPHENS, WIMMER) behöfver ej här mera ingående behandlas (jfr nedan anm. 12). Se BUCCÉ, Norges Indskrifter med de äldre Runer I, s. 1—94, och Bidrag til Tydning af de ældste Runinskrifter i Tidsskrift for Philologi og Pædagogik, 7:de Aarg., s. 225 ff.; — STEPHENS, the Oldnorthern Runic Monuments, I, s. 247; — WIMMER, Runeskriftens Oprindelse, s. 133 ff. — ÅLUND, Runorna i Norden, redogör blott för ena sidans inskrift. — Se ock Förf:ns bref till JACOB GRIMM d. 19 jan. och d. 1 sept. 1858, intagna uti Briefwechsel der Gebrüder GRIMM mit Nordischen Gelehrten, herausgegeben von ERNST SCHMIDT, Berlin 1858, s. 299—301.

² Sammanträdet hölls i närvaro af dåvarande Hertigen af Östergötland, sedermera H. Maj:st Kon. OSCAR II, såsom societetens *Præses illustris*.

* De i dessa båda publikationer intagna afbildningarna (jemte den med vägledande latinska bokstäfver återgifna runttexten) förefalla vid första påseendet nästan identiska, men vid närmare granskning förmärkas åtskilliga olikheter.

denna runsten ingalunda förut varit okänd, ty den finnes upptagen redan af Worm i hans "Monumenta Danica", ett arbete, som utkom år 1643. Worms läsning deraf, utan något försök till förklaring, är likväl så bristfällig, att den, enligt Munchs yttrande, fastmer skadat än gagnat vetenskapen, hvilket äfven lär vara förhållandet med de flesta, om ej alla, Worms öfriga afteckningar. Till och med den lärde och skarpsinnige Wilhelm Grimm³, säger Munch, har under förutsättning, att Worms afbildning vore någorlunda pålitlig, sökt uttyda inskriften, men långt ifrån att lyckas, bortslösat mycken både tid och lärdom till ingen nytta.³ — Så stod frågan om denna runsten ända till förlidet år, då den, efter att i långliga tider hafva varit inmurad i kyrkogårdsmuren vid Tune kyrka i Smaaleenes amt, ej långt ifrån det af Olof den Helige anlagda Sarpsborg, och sedan liggande på kyrkogården, flyttades till den Norska hufvudstaden, der den nu i närheten af Universitetsbyggningen erhållit en passande plats, och för varje vän af forntida minnesmärken blifvit lätt tillgänglig. Medelst anbringande af tjockt, fuktadt ritpapper, intryckt i fördjupningarne, afcopierades stenen af professor Munch. Copian transporterades sedan på vanligt papper i $\frac{1}{8}$ scala af naturliga storleken och underkastades derefter en ny revision. Inskriften eger således alla anspråk på fullkomlig noggrannhet och trovärdighet.⁴ Beklagligt endast, att den, i synnerhet på ena sidan, blifvit å några ställen skadad, så att man der endast approximativt kan utfinna innehållet.

Denna runsten eger sin stora märkvärdighet derigenom, att inskriften är författad på ett språk, som är betydligt äldre än Fornordiskan eller Isländskan och utgör på sätt och vis en mellanlänk mellan denna och Fornötiskan, ja företer åtskilligt, som kan anses äldre än sistnämnda språk sådant det hos Ulfilas befinner sig. Den är vidare märkvärdig derigenom, att den bland de få, hittills kända, under fornötiskt inflytande, å sten eller metall inristade minnesmärken företer det omfångsrikaste innehållet, ty då inskriften å guldhornet från Töndern i Schleswig upptager blott 6 ord, och inskriften å d. s. k. Istaby-stenen i Blekinge⁵ blott 7 ord, så innehåller deremot Tunestenen å sina båda sidor tillsammans omkring 17 ord. En annan märkvärdighet eger denna runsten äfven derigenom, att den innehåller vinkar⁶ om, huru i forna dagar förhölls med egendom efter död man, som efterlemnade enka och döttrar, men inga söner; och slutligen — hvilket är den ej minst märkvärdiga egenskapen hos denna runsten: — den afgifver, så vidt man hittills kunnat utröna, det äldsta, omedelbara, ännu så att säga lefvande intyget om ett för öfrigt erkänt förhållande, det nemligen, att i Norden bodde fordom, såsom nu, invånare tillhörande den stora och vidt utgrenade Götastammen.

Inskriftens första, med stora, tydliga runor, å 2:ne nästan raka rader affattade sida — den första raden gående från venster till höger, och den andra från höger till venster, med runorna vända i enahanda rigtning⁷ — har följande lydelse:

Ek Vivam after Voduri —
dē vitai⁸ gahalaiban: vorahlo
 d. ä. på Svenska:

Jag Vivam efter Voduri —
des, den förståndige kamraten, gjorde . . .

Så läser och tolkar, i hufvudsaken, äfven professor Munch denna sida, och deremot

³ Über deutsche Runen 1821 p. 186, sqq. enl. d. lat. bearbetn. p. 381, ann. 2. Man kunde här också tänka på, bl. a., uppsatsen »Die Runeninschrift von Ohlershof». — ⁴ Jfr dock ann. 1 och 10. — ⁵ Jfr STEPHENS l. c. I, pp. XXIX, 173—75; — ÅLUND, Runorna i Norden, p. 13; — DIETRICH, die Blekinger Inschriften, Marburg 1863, ss. 19—20. — ⁶ Förf. har först skrivit: »tyckes gifva en vink». Den lat. bearbetn. har »indicare videtur». — ⁷ βουστροφύδον, lat. bearbetn., p. 383. — ⁸ Se längre fram, ann. 12.

kan ej heller något väsentligt anmärkas, hvilket Munch ej redan sjelf anmärkt. Så, t. ex., anmärker Munch, att slutbokstafven *M*⁹ i namnet *Vivam* förekommer betänkelig, och tror derföre, att blott *Viva* är det egentliga namnet, samt att tecknet för *M* är antingen blott en till hälften stum bokstaf, eller ock en förkortning af ett eller annat bekant tillnamn. Det är möjligt, att så förhåller sig; men det är ock möjligt, att den följande bokstafven *A* i ordet *after* skall läsas 2 gånger, och att det ifrågavarande namnet således blifver *Vivama*, hvarigenom det likaledes erhåller en fullt riktig forngötisk form. — Det andra namnet *Voduride* önskar Munch se förbytt till *Vodurid*, erinrande om de Götiska namnen *Optarid*, *Gunderid*, *Rikarid*, m. fl., men i min tanke kan *Voduride* gerna försvaras såsom accusativ af nominativen *Vodurides*.¹¹ — Det följande *vita*¹², *vis*, förståndig, inser Munch med skäl vara felaktigt ristadt i stället för *vitan*, såsom det äfven hos Ulfilas skulle beta. — *Gahalaiban*¹³ är det Ulfilanska *gahlaiban*, egentligen den som delar brödet med någon, af *ga* med, och *hlaibs* bröd, *lef*, således i allmänhet *kamrat*. — *Voratho*, hos Ulfilas *vaurhta*: verkade, gjorde. — Efter detta ord följer å inskriften en half ögla, hvars betydelse man ej känner, ej heller genom gissning kan utleta, men som i alla fall ej kan verka något till upphäfvande af den nu meddelade tolkningen.

Inskriftens andra sida företer långt större svårigheter, härrörande dels deraf, att ord och bokstäfver finnas å densamma ända till oigenkännlighet skadade, dels att den handlar om personer och förhållanden, som äro oss fullkomligt obekanta. Munch vidgår sjelf dessa svårigheter, och yttrar till och med, att någon sammanhängande mening af denna sida ej kan utletas. Han förmodar blott, att här stått: "*arvvingar och dotter läto inrista något på stenen efter Vodurid*".

Oaktadt dessa erkända svårigheter, torde man dock ej böra misströsta att, i någon mån åtminstone, öfvervinna dem. Detta skall nu blifva föremålet för närvarande undersökning.

Först anmärkes, att runristningen å denna sida består af 3 rader; att bokstäfverna äro betydligt mindre än å förra sidan, och med mindre omsorg inristade; att raderna äro krokiga, och vissa bokstäfver betydligt skadade. Första raden läses från venster till höger; och andra raden raden läses i motsatt rigtning med omvända bokstäfver; i sista raden återtages läsningen från venster till höger, men med upp- och nedvända bokstäfver. Äfven

⁹ Jfr anm. 1. — ¹⁰ I den lat. bearbetn. p. 384 läses i texten: "Quod ad *Vivama* attinet, pura etiam hæc nominativi Gothici forma est, ab initio fortasse notionem *vivacissimi* hominis secum ferens". I anm. 2 tillägges: "Cfr gradus superlativos linguæ Sanscritæ". Någon etymologisk analys af ordet förekommer icke. — FRANZ DIETRICH: Die Blekinger Inschriften, Marburg 1863, s. 26, håller före, att *wivama* står i stället för *kwivama*, af *kwik* med det senare *k* bortkastadt, såsom Alavivus för *alah-* eller *ala-quiuis* etc. — BUGE, Tidskr. f. Philologi etc., VII s. 225 yttrar: »Men man tør dog ikke med URSTRÖM og DIETRICH henføre Navnet (wiwaR) til det got. *qvius*, levende, etc. ti en saadan Forandring af *kw* i Fremlyden er i de germanske Sprog uhjemlet». — I afseende härå kan hänvisas till LEO MEYER, die Gothische Sprache, ss. 368—73; — STEPHENS läser: *ecwiwæ*, ett ord, nom. propr. — ¹¹ (Hocce nomen) »in silva equitantem significat», säges i lat. bearbetn. p. 387; men der här Förfin ej — och utgn veterl. ej heller annorstädes — yttrat sig om det möjliga etymologiska sammanhanget mellan *vidr* och *Vodu*, såsom af BUGGES anm. (Tidskr. f. Philologi etc., s. 227) kunde förmodas. — I afseende härå kan hänvisas till RIETZ, Svenskt Dialekt-Lex. s. 894 WID 2, der väl *kol-vö* och *törr-vö* men icke det uppländska *vödd* upptagits. — STEPHENS, i öfversättn., *Woderid*. — ¹² De först offentliggjorda tecknen för det senare *i* (i *vita*) och det följande *ga* hafva sedermera aftecknats och dechiffrerats såsom *da*, hvarigenom erhållits *vitada halaiban*. Beståndsdelarna i detta *d*-tecken äro emellertid väsentligt afvikande från de runobeståndsdelar, som dechiffrerades såsom *ida*. Äfven *d* i *vitada* är på alla teckningarna olika och ej heller fullt lika öfriga (säkra) *d*-tecken. — STEPHENS läser *witæi Gahalwibwen* (her-wise, noble, husband). — ¹³ Jfr anm. 12.

här, såsom å förra sidan, äro orden inristade i oafbruten serie, utom på ett eller annat ställe, der skiljetecken förekommer.

Denna sida läses och tolkas af mig på följande sätt:

*Arbingas Ingos tel arbingano-
fu Ingom dohtrim daedun
anu Voduride. staina.*

d. ä. Ingas¹⁴ arfvingar ett passande arfvingeunderstöd åt döttrarne Inga gjorde å Vodurides sten; d. v. s. Ingas arfvingar anslogo ett passande understöd eller underhåll åt döttrarne Inga och läto inrista beslutet derom å Vodurides sten.

De båda första orden å denna sida äro fullkomligt läsliga, och skulle å Ulfilas språk kunnat heta *arbiggos Iggos*, d. ä. Ingas arfvingar. — Det följande ordets 2:ne sista bokstäfver äro ofvantill betydligt skadade, men af hvad som återstår, kan ej gerna dragas någon annan slutsats än den, att dessa måst vara *e* och *l*, och hela ordet således *tel*, hos Ulfilas *til* eller sammansatt *gatil*, tjenlig, passande. — *Arbinganofu*, arfvinge-understöd, är det svåraste ordet. Dels är tecknet för det sednare *a* fullkomligt förstördt, dels äro ock de båda sidorunorna, dock ej till oigenkännlighet, skadade. Den sednare delen af ordet eller *nofu*, ty jag antager, att det hela är ett sammansatt ord, ehuru visserligen ej derigenom alla svårigheter äro häfda¹⁵, läses deremot, utom det något skadade *n*, med fullkomlig tydlighet, men har ändock sina svårigheter, i synnerhet hvad genus beträffar. Är det ett neutrum på *u*, hvaraf hos Ulfilas förekommer ett par eller högst tre ord,* så är denna svårighet afhjelpt. Är det åter ett femininum, hvilket jag nu mera är böjd för att antaga, så måste det redan nämnda ordet *tel* låna vocalen *a* från *arbinga*, och således läsas *tela* (Ulf. *tila* eller *gatila*). Då blifver *nofu* äfven till genus öfverensstämmande med det Isländska *nád*, Svenska *nåd*, af det Forngötiska verbet *nifan*, *naþ*, *neþum*, *nifans* understödja. Andra svårigheter finnas här äfven, men på det tiden ej må upptagas med alltför speciella detaljer, förbigås de här. I hvilket fall som helst synes det nämnda verbet vara det enda rätta stamordet. — Orden *Ingom dohtrim*, Ulf. *Iggom dauhtrum*, åt döttrarne Inga, behöfva ingen grammatikalisk förklaring. — Det samma gäller ock om verbet *daedun*, Anglosax. *daedon*, Tyska *sie thuten*. — *Anu*, Tyska *an*, Isl. *á*, Svenska *á*, *ä*, kan endast gissningsvis återställas, efter den förstöring det undergått. Önskligare hade varit *ana*, men de 4 korta, efterlemnade strecken medgifva ej denna läsning. — *Voduride*, samma namn, som på förra sidan förekom, kan här ej vara annan casus än genitivus, och måste då låna ett *s* af det följande ordet *staina*, hvilket är en fullkomligt Ulfilansk dativform af *stains*, sten.

I det föregående nämndes, att språket å denna runsten vore betydligt äldre än Isländskan, och utgjorde en mellanlänk mellan denna och Forngötiskan. Ja fara värddt, att i ett och annat yppar sig här en äldre prägel än i själftva Ulfilas språk, men vi kunna vid detta tillfälle ej uppehålla oss dervid. För en lättare öfversigt af denna inskrifts förhållande i linguistiskt hänseende till Forngötiskan och Isländskan meddela vi här en så mycket möjligt ordagrann öfversättning på båda dessa språk, anmärkande dervid, att Forngö-

¹⁴ »Nomen *Inga* majoribus nostris ignotum non fuit» — Vide LILLEGREX. Runurkunder, N:s 496—8, 526, 712, 2009—10, al. Lat. bearbeta. s. 385. — ¹⁵ Orden »ehuru — — — häfda» äro i handskriften tillskrifna i marginalen men öfverstrukna. Strecken äro dock till stor del så ljusa, som om läskapper varit pålagdt (för deras utplånande).

* Jfr *Aiv. p. Majp.*, 2:dra uppl., s. 68.

tiskan bättre än Isländskan lämpar sig för en dylik öfversättning. — Inskriftens förra sida lydde, efter de med densamma företagna rättelserna:

Ek Vivam(a) after Voduride vitan gahalaiban vorahto.

F. G. Ik Vivama afar Voduride vitan gahlaiban vaurhta.

Isl. Ek Vivami eptir Voduridá vita¹⁶ félaga orta.

2:dra sidan:

Arbingas Ingos tel(a) arbinganoþu Ingom dohtrim daedun anu Voduride(s) staina.

F. G. Arbiggos (arbans) Iggos (ga)til(a) arbigganep(u)¹⁷ Iggom dauhtrum (tavi)dedun ana Voduride(s) staina.

Isl. Erfingjar (arfar) Ingu sæmiliga erfingjanáð¹⁸ (gipt) Ingum doetrum gerðu á Vodurida¹⁹ steini.

Innehållet af runstenens första sida är i sig sjelft tydligt, och behöfvér följaktligen ingen vidare förklaring. Innehållet af den andra sidan påkallar deremot en närmare belysning, så vidt det är möjligt att åstadkomma den. Då nu namnet *Vodurides* förekommer å båda sidorna, och man rimligtvis ej kan antaga, att dermed åsyftats olika personer, så måste detta namn beteckna en och samma person. Vidare synes det ock tydligt framgå ur sjelfva sakens natur, att de å runstenens andra sida förekommande kvinnliga benämningarna hänföra sig till personer, som stått i något nära, giftermåls- och släktskapsförhållande till hufvudpersonen²⁰; ty ett antagande, att dessa qvinnor för honom varit helt främmande, innebär sin egen vederläggning, enär det ej finnes något förnuftigt skäl för den förmodan, att minnet af en åtgärd, som anginge för *Vodurides* likgiltiga personer, skulle inristas å hans grafsten. Jag antager således såsom det rimligaste, och jag vågar säga, såsom det enda rimliga, att *Vodurides* varit gift med den först nämnda Inga, och med henne haft åtminstone 2 döttrar af samma namn. Att ingen son funnits af detta äktenskap, eller åtminstone ej öfverlevvat sina föräldrar, synes klart deraf, att, om han öfverlevvat dem, skulle han väl då hafva tagit arf efter dem båda. I sådant fall skulle inga andra personer hafva kunnat, såsom här skett, kalla sig arfvingar efter Inga, modren. Att denna Inga i sin mans, *Vodurides*, bo medfört egendom, och att hon bibehållit den till sin död, är också klart, enär efter henne finnas arftagare. Dessa arftagare äro likväl icke hennes egna döttrar²¹, hvilket af inskriftens innehåll tydligen framgår, utan helt andra personer. Deraf följer således, att döttrar icke kunde ärfva sin moder, äfven om broder saknades; ännu mindre, om broder fanns. Deremot synes, att döttrar i brist af broder, kunde ärfva fader, ty huru kunde annars de ifrågavarande arftagarne benämna sig arfvingar efter *Inga*, om hon sjelf ej mottagit något arf? Ett arf måste hon således hafva mottagit, och det efter sin fader, och denne således dött sonlös, emedan det i dessa tider förmodligen var en allmän grundsats, att der son fanns, blef dotter arflös.²² Detta Ingas

¹⁶ Förf. har först skrivit *vitran*, med ann. dertill i marg. »eller *vita*». Vidare har *vitran* öfverstrukt med ett blyertsstreck, hvarjemte *vita*, med blyerts, öfverskrifvits. Efter det i marg. skrifna *vita* har ytterligare tillsats: jfr *óviti*, Olof d. Hel. Sag. Cap. 158; *viti*, vårdkase, Hákan den godes Sag. Cap. 21; *veðrviti*, vådervimpel, våderhane, Ol. Hel. Sag. cap. 168. — *Viti*, adj. Sigurdrifo-mål* str. 25, pag. 197.** Uppfyll. Sig. qviða III, pag. 206. — ¹⁷ Lat. bearbetn. p. 387: *arbiggaanst*, not. 9 — ¹⁸ Lat. bearbetn. p. 387: *sæmiligt erfingjahald*. — ¹⁹ Förf. har först skrivit *Voduridís*; jfr d. lat. bearbetn. p. 387. — ²⁰ Jfr d. lat. bearbetn. p. 388. — ²¹ Subjektet är: (Ingas egna) döttrar; predicativ: *arftagare*. — ²² Jfr Nordström, Svenska Samhällsförfattningens Historia II s. 189, ann. 24); Gans, Erbrecht in weltgeschichtlicher Entwicklung, IV s. 63—5; Nordling, Ärfda Balken, s. 39.

* Jfr. d. lat. bearbetn. p. 387, ann. 4.

** Neml. enl. AFZELII uppl. af Sem. Edda Stöhm 1818.

arf skulle likväl efter hennes död återgå till hennes fäderneslägt, men på det att hennes efterlevande döttrar, som erhållit vare sig intet eller ock ett otillräckligt arf efter sin fader, ej måtte lida brist, så förenade sig Ingas arfvingar om det beslut att anslå tillräckliga medel för de namngifna döttrarnas underhåll, och inristade eller läto inrista beslutet derom å faderns, Vodurides, grafsten. Denna sidas inskrift kan således betraktas såsom ett slags underhållsbref till förmån för dessa döttrar Inga.

Detta är, enligt mitt sätt att se, den enda antagliga utvägen att åstadkomma någon förklaring öfver denna del af inskriftens innehåll. Det må vara juristen och historikern ex professo öfverlåtet att på andra och bättre skäl antingen antaga eller förkasta eller ock på något sätt modifiera den.

Så väl af innehållets beskaffenhet, sådant det af mig uppfattats, som ock af runristningens yttre form är tydligt, att någon tid förflutit mellan ristningen af de båda sidorna. Den förra sidan har stora, tydliga, väl formade runstäfver och nästan raka rader. Denna sida ristades kort efter Vodurides död, medan runristaren hade stenblocket liggande framför sig. Den andra sidan ristades efter Ingas död. Stenen hade då någon tid stått upprett, och då det förmodligen skulle betraktats såsom en ytterlig vanvördnad, såsom ett helgerån mot Vodurides minne att nedtaga den, så bibehöll den sin oförändrade ställning, medan den andra sidan ristades. Runristaren, som för sitt ändamål den sednare gången förmodligen måste uppresa någon särskild ställning vid eller omkring stenen, hade nu ej lika beqvämt, som när stenen var liggande framför honom; måhända var han ock en annan person af mindre skicklighet än den förra ristaren. Deraf den sednare sidans mindre omsorgsfullt ristade runstäfver, och dessutom krokiga rader. De smärre runstäfverna å denna sida föränleddes af nödig omtanke för tillräckligt utrymme åt denna sidas omfångsrikare innehåll.

Professor Munch anmärker ganska riktigt, att inskriftens förra sida företer hvad man i Isländsk pöesi kallar allitteration eller bokstafsrim. Denna sida är således af poetisk natur. Detsamma kan ej med lika visshet sägas om den sednare sidan. Skall här också finnas allitteration, så måste man dock medgifva, att den i sådant fall är ganska ofullkomlig.

Runstenens ålder hänföres af Munch till tiden långt före all bekant Norsk historia, långt före den tid, då konungar af Norsk ätt herrskade å Vingulmark, hvartill Tune hörde, och stridde med konungar af Ynglingastammen på Vestfold. *Om man säger, att den icke är yngre än år 500 e. Ch. f., har man i alla fall icke gjort den för gammal, utan snarare måhända för ung*: en åsigt, hvori äfven jag för min del instämmer.

VI.
Visor
ur Snorre Sturlesons Konunga Sögur.

Öfvers.¹

Harald Hårfagers Saga.

CAP. 9.

Hornklofve (i Glymdrápa): 1. (Den alltid dyrkansvärda) helgedomens vägs konung (Harald Hårf.) lät å heden (Uppdalsskogen) förtörnad höja (begynna: hålla) Gudens dunder (: strid) med (mot) drabningsskidets (svärdets) äske-medar (mot dem som vädja till svärdet: mot krigarne, fienderna), innan Grimners (Odens) herrlige gnyförstörare (gnyuppväckare: krigaren, konungen, H. H.) förde hafvets skid (skeppen) till den höga salens (hafvets) gungande hästs (skeppets) strid (sjödrabningen).

2. Krigsfolkets gnys (stridens) Prot (Oden: krigaren, konungen), den bullerälskande tjufvens utrotare, gjorde dåna (dundra: dundrade) i striden på vargarnes skaras stig (stridde tappert i Uppdalsskogen), inom helgedomsvägens båts (templets) mannskadande besökare (H. H.) dref (förde) sjötändernas (stenarnes: färgernas) och framstammens kungsorm (det målade och med ett glänsande drakhufvud försedda skeppet) ut på hafvet.

¹ Under sin docenttid meddelade Förf. mest enskild (kostnadsfri) undervisning i Götiska och Sanskrit. Af dem som begagnade sig deraf erinrar sig Utg. särskildt Professor OLDE, Arkivarien GRANLUND samt Lektorerna CARL JOHAN BLOMBERG (förf. af »Bidrag till den Germaniska omljudsläran», Ups. 1865), HJALMAR KEMPF och FREDRIK WIDMARK. Derjemte förekom alltemellanåt, särdeles under den senare hälften af 1850-talet, att studenter, dels en och en för sig (ss. ROLF CEDERSTRÖM, hvilken för filosofiska graden d. 29/5 1860 ventilerade afhandl.: »Försök till tolkning och förklaring af Håkonar-mål», — sedan diplomat, † i Nizza år 1866, en ädling i ordets bästa bemärkelse), dels och flera* samfäldt anhöllo om handledning i isländskan — alltså privatlektioner eller kollegier. Det förstås af sig sjelft, att denna undervisning särskildt var inriktad på öfversättning och förklaring af större eller mindre delar af *Snorre Sturlesons Konunga-Sögur*, delvis med *visor*. Den här intagna öfversättningen af visorna till Harald Hårfagers och Håkon den Godes sagor samt början af Harald Gråfälls saga, har tillkommit för att begagnas vid denna undervisning, som pågick äfven sommaren 1859.

Den till grund för öfversättningen liggande texten är Stockholmsupplagans, af 1816.

* Till dessa hörde Kontraktsposten NYSTRÖM (jfr s. 17), Magistratssekreteraren fl. Dr ADOLF TROLLIUS, Hofrättsrådet SENELL, Kristianstad, Adjunkten C. J. TENGMAN, Falun, m. fl. Den bekante politikern SVEN ADOLF HEDIN har en gång för utg. omtalat, att han tillhört någon af öfvannämnda kategorier, med särskildt betonande af undervisningens kostnadsfrihet. Utg. har förgätit, huruvida föremålet var Götiska eller Isländska.

CAP. 10.

Hornklofve: Det bar sig så till brädden (hände så), att sköldens egare (krigare : H. H.) norrifrån dref (förde) bordhästen (skeppet) till Hilds storm (striden) med 2 konungar. Och de ganska snabba konungarne helsade hvarandra i striden ordlöst (utan ord) med dånande skott. De röda rändernas (sköldarnes) tal (striden) ändades (varade : räckte länge).

CAP. 11.

Hornklofve: Höjde (började) konungen, der som brynjans foglar (pilarne) hveno i Sköguls dån (drabbningen), spjutens storm (striden) mot männerna. Rödtt fnyste (sprutade) sårens blod. Då när å förskansen männen, berövade lifvet, föllo för konungen, dånade det vilda svärdet mot sköldarne. Eggfärgaren rådde för (erhöll) seger.

CAP. 13.

Eyvind Skaldaspiller: Blef Håkan, Högenes mös (dotters : Hilds, stridens) träd (krigaren), som skulle strida, beröfvad vapnen. Och sitt lif i spjutens gny vid Fjalir förlorade Freys ättling. Och der, hvarest Hallgards (Grjotgards) sons vänner föllo, blef Stafanäsens våg (Stavangerfjorden) under Lödurs väns (Odens) stora buller (den häftiga striden) upplandad med männers blod.

CAP. 16.

Thorbjörn Hornklofve: Ute vill julen dricka och Freys lek (striden) företaga den modige konungen, om han allena får råda. Den unge konungen ledsnade vid eldbrasan och att sitta inne (vid innesittandet), vid den varma frustugan eller vid vantar fulla af dun.

CAP. 17.

Hornklofve: 1. Stridsmåsens (örnens el. hökens) förtunnare (hungeruppväckare, underhållare : den krigiske konungen) trängde under sig, i striden söder om hafvet, landet och männerna. Den konungen var modig. Och holmlaxens (ormens : Fafners) hjälmvande konung (konungen bärande förskräckelsens hjälm) lät, stolt i hågen, binda den vilda lindhjorten (det snabba skeppet) vid pålarne framför landet.

2. *Den samme:* Kraftigt trufdes (spridde sig, förnams) de redde (lyftade, svängda) yxornas dån, spjuten kunde hvina (hveno); folkkonungens färd (mäns) stålblåa svärd beto (nedgjorde) männen (fienderna). Då när de flygtfordrande spjutens sång var hög (när spjuten ljödo högt) öfver de modiga männens naekar, erhöil Göternas fiende (H. H.) seger.

CAP. 19.

Hornklofve: 1. Hörde du i Hafursfjord, huru den storättade konungen derstädes slogs (kämpade) med Kjöfve den Rike. Skepp kommo österifrån, lystna efter strid, med gapande hufvuden och urgrafna (uthuggna) prydnader.

2. Lastade voro de med männer och hvita (glänsande) sköldar, vesterländska spjut och valska svärd. Gränjade (skreko) berserkarne, strid låg dem om hjertat; tjöto ulfhednarne, och jernen (vapnen) dånade.

3. Frestade (försökte) de den modige, som lärde dem fly — östmännernas konung, som bor på Utstein.² Skeppets plats ändrade konungen, då han förmodade strid; buller var å sköldarne, innan Haklang föll.

4. Ledsnade då den tjockhalsade konungen (Kjötve) att försvara landet emot Lufa (H. H.); en holme lät han blifva sig till sköld (han flyktade ut på en holme). Kastades under roddarbänkarne de som sårade voro, läto de bakdelarne vända sig uppåt, och stungo sina hufvuden mot kölen.

5. De af fruktan intagne männen läto å ryggen blänka Svafners (Odens) sals näfvar (sköldarne). Slagne voro de med sten. Rikedomsklubborna (männen) fattades af förskräckelse och lupu öfver Jadar hem från Hafursfjorden och tänkte på mjöddrickandet.

CAP. 21.

Hornklofve: De Holmrygiska qvinnorna och Hördernas mör, hvarje mü af Heinversk (Hedemarkens) ätt och af Hölges ätt försköt den storättade konungen, som tog den Danska qvinnan.

CAP. 22.

Hornklofve: Den mångkunnige (mångkloke) smykesödaren (— utdelaren : Harald Hårfager) bar många sköldar till sandringens (hafvets) by (trakt : trakten vid hafvet, Man). Nidflodens vargars (skeppens) lund (träd : skeppshöfdingen, konungen) gjorde ett anfall (angrep fienderna) på sanden, innan hela hären vardt (nödgades) fly ur landet för Skottarnes besegrare, (som var) kunnig i svärdets slippriga vägs (sköldens) ljuds (stridens) arbete (: för Skottarnes stridskunniga besegrare).

CAP. 24.

Hild: I förjagen (Du f.³) Nefjas namne (Rolf : Gånge-Rolf). Nu drifven I (dr.³ du) en varg ur landet, en vis broder till män. Hvi företagen I (f.³ du) detta, konung? Illa är att rasa mot en sådan Odens stridsbrickas (sköldens) ulf (krigare). Han lär ej blifva mild mot konungens hjordar, om han ränner (löper) till skogen (: såsom landsförvista plägade göra).

CAP. 26.

Harald Hårfager: Mina forna och hit ankomna gråa män äro allt för mycket begifna på mjöd. Hvi ären I alltför många?

Thjodolf: Vi fingo hugg i hufvudet i eggleken (striden) med den förståndige guldbrytaren. Vi voro ej då för många.

CAP. 27.

Då gaf han Träskägg åt trollen. Torf-Einar drap Skurfa.

² I marg. står: Se Cap. 40. — ³ Antyder närmast föregående verbum i (2:dra pers.) sing.

CAP. 31.

Einar Jarl (Torf-Einar): Jag ser ej ur Hrolfs hand, ej heller från Hrollaug flyga något spjut mot fiendernas mängd. Det höfves oss att hämnas vår fader. Men i denna qväll, der som (då) vi uppväcke strid, sitter Thorir Jarl tigande i Möre vid dryckeskärlets ström.

Den samme: Hämnats har jag Ragnvalds död, men Nornorna vållade detta. Nu är folkpelaren fallen på min fjerdepart (så vidt på min fjerdepart ankom). Kasten, raske svenner! sten på den Högfotade (Halfdan Hålegg), ty vi råde för segern. En hård skatt väljer jag åt honom.

Den samme: Efter mitt lif äro många högättade män ur åtskilliga ätter af giltiga grunder begärliga. Men dock veta de icke, (att) innan de hafva fällt mig, hvilken får på sin lott att falla under örnens klor.

CAP. 32.

Einar: Mången man med vackert skägg blifver saker (jag är i landsflykt) för ett får, men jag för konungens unga sons fall på öarne. Fara bebådar man mig från den hugfulle (modige) konungen. I Haralds sköld har jag huggit en skåra, men jag skall ej frukta därför.

CAP. 36.

Vitgeirr: Det är litet maktpåliggande att vi öfve seid (trolldom), vi bönders och deras hustrurs barn, då Rögnvald Rettilbeine, Haralds berömde son, öfvar trolldom på Hadaland.

CAP. 37.

Thjodolf: Gudröd, faren I (far du) ej härifrån förrän skeppens flata vall (hafvet) lugnar. Geiters (sjökonungens) väg (hafvet) kastar grus i det upprörda vattnet. Vidtfrejdade furste! Vindstillta skall du härifrån (här) förbida. Stadna hos oss, till dess vädret blifver gynnsamt. Nu äro bränningar utanför Jadar.

CAP. 39.

Jorunn Skaldmö: Harald Hårfager, vet jag, sporde Halfdans manhaftighet, men denna bragd synes (visar sig : förefaller) svärdets pröfvare (konungen) afskyvärd.

Håkan den Godes Saga.

CAP. 5.

Glum Geirason: 1. Kustens hästs (skeppets) färjekunnige (vidtfarne) ryttare (sjökri-garen, sjökonungen) hade derifrån farit (gjort) en god (lycklig) färd till Skåne. Stridens glöd åstadkom den rådige konungen i Skottland. Sände han männernas släctes (invånar-nes) svärdslagna här till Gaut (Oden).

2. Stridsglöd spridde (strid lefvererade) männernas vän till glädje för Irländska folkets krigsgudinnas måsar. Mycket folk kom (jagades) på flykten. Landets Frey (konungen) begärlig efter seger, rödfärgade söderut i männers blod svärdets egg och fällde männerna.

CAP. 6.

Guthorm Sindre (Hákonar drápa): Med åror fuktade af vatten, beträdde konungen bäckens (hafvets) blåa stig. Den förträfflige konungen nedgjorde Jutarne i Mists (Valkyrjans) knifs (svärdets) drifva (urväder : striden). Jalfads (Odens) svans (korpens) gödare (underhållare : krigaren, konungen) jagade sedan hastigt, efter sitt behag, fienderna på flykten. Korpvinets framsättares (krigarens) hölje (drägt : pansarskjortan) röt (gaf ljud).

CAP. 7.

Guthorm Sindre: Bågregnets (pilarnes) storms (stridens) elds (svärdets) lund (träd : krigaren, konungen) for endast med 2 akterprydnadshästar (skepp) söderifrån (ifrån Jutland) till sjöhundens skadas (Sel-undar, paronomasi i st. f. Sa-lundar : Seland⁴) gröna tunga (landtunga), då när den ganska vreda stridsspöets sändare (svärdsvängaren) ödelade tillsammans 11 Danska skepp (och blef) sedan för den saken vida beryktad.

CAP. 8.

Guthorm Sindre: Seland nådde då sedan stridens hägg (krigare, konungen) under sig lägga (k. underlade sig Seland) och Vendernas utvalda manskaps tillflyktsorter (förödde Vendernas skepp) vid Skånes (Skånska) sidan. Jalfads (Odens) betäcknings (sköldens) skuldenär (anföraren) gjorde Göterna skattskyldiga. Den högst frikostige guldkoflaren (guldtudelaren) åstadkom spjutväder (höll strider, stridde) under denna färd.

CAP. 9.

Guthorm Sindre: Och stridshatts-isens (hjelmissens : svärdets) rödfärgare (krigare, konungen) satte till (öfver) denna, Onars ekegröna, dotter (öfver detta land) österut (öfver Viken) den tappre *sinnenas stärkare* (den tappre Tryggve), den (honom) som förut från Iterna (Irlands invånare), en tapper, Svegders (Odens) sals (sköldens) svingare (: krigare), på svanängens (hafvets) skid (skeppen) förde sitt folk dit.

CAP. 10.

Glum Geirason (Gráfeldar drápa): Många land österut bragte sig till fördel konungen (Har. Gráfäll), han som gaf åt (var frikostig mot) skalderna, under stridshusens (sköldarnes) lagar (i krigstillstånd : angrep många länder med krig). Han fick gagn (hade framgång) i striden. Slid-tungor skarpa (skarpa svärd) lät guldkastaren sjunga (hvina). Svärdslekens väldiga skaror sände (sändes af) konungen till marken (lät konungen⁵ bita i gräset).

⁴ »*Selmeina* antager man en substitution för *Selundar*; i det Skjalden skulde have opfattet *und* som sår (= mein, 'mén'); — — — *Finnur Jónsson, Noregs Konunga Segur*, Kbhvn, 1893—1901, IV p. 47, v. 72, anm. 2. Jfr *Sveinbj. Egilsson Lex.* p. 694. — ⁵ Subjekt.

CAP. 16.

Kormak Ögmundsson (Sigurdar drápa): Hafve icke någon en eller flera askar med sig den vägen att föra boskapens afkastning till den godsutströende (frikostige Jarlen, Sigurd). Gudarne bedrogo Thjasse. Hvilken varelse (människa) lär sätta sig upp emot helgedomens väggars vårdare, ty träskets eldshöfdinge (guldutdelaren : Sigurd Jarl) fagnar (utfövar gästfrihet). Jarlen krigade för att erhålla smycken.

CAP. 20.

Guthorm Sindre: 1. De fallnes nedtystare (Håkan den Gode) lät stridens månar (sköldarne) stöta tillsammans öfver hufvudena på de slagna konungarne, du handens hjuls (sköldens) dåns (stridens) uppväckare (förorsakare)! Der gick (skildes) de vida sundens länders Njord (Norges konung) från årtullens månens (sköldens) spiks (svärdets) tals (stridens) stora lågas (svärdets) vapensårade Njörd (från den fallne Guthorm Eriksson).

2. *Den samme*: Bågsträngens Egers (Guthorm Erikssons) bröders skara var ofta — det kommer jag i håg — utsatt för sårvätskans (blodets) elds (svärdets) öfvermakts Balder (Håkan den Gode). Flodens (hafvets) brickas (brädes, plankas : skeppets) strids-sökare (sjökrigaren : Håk. d. G.) höll (förde) sina snäckor (skepp) i hafvet, och dref undan alla sin broders, Eriks, barn.

CAP. 26.

Den samme: Svärdens tals (stridens) här (krigshären) for (flydde) rädd (förskräckt) för malmernas (metallernas : guldets) förödare (den frikostige konungen). Stridseldens (svärdets) rådstärke (beslutsamme) svingare (konungen, H. d. G.) gick framom fälttecknen. Gör ej konungen akta sig (aktar sig ej konungen) i spjutqvinnornas (stridsgudinnornas) kamp (striden), han som fick månens förödares (jättens) qvinnas kungabesegrande vind (fick på sin lott ett obetvingeligt mod).

CAP. 27.

Eyvind Skaldaspiller: Förr rödfärgade den för flykten sig aktande konungen Fenrisulfvens gaps sparre (svärdet) i Gamles blod; modet svällde hos malmstundens (vapenstundens : stridens) män (krigarne), då när den oförtrutne (outröttlige) jagade Eriks söner ut på hafvet; nu bedröfvar konungens fall spjutens alla omvårdnadsmän (alla hans krigare).

CAP. 28.

Eyvind: Blodyxas hämnare (söner) säger jag fordra gehänggetingarnes (svärdens) hvassa brynjeting (häftig strid); oss beredas korta sittstunder. Särdeles vanskligt är att säga (meddela) drotten (konungen) härsagan (krigsbudet : underrättelsen om en kommande krigshär), men jag ville (befrämja) din ära, o konung! Låtom oss skyndsamt fara (gripa) till de gamla (välkända) vapnen!

2. *Den samme*: Det höfves ej, du spjutregnets Njörd (du krigare), den tappre mannen att ännu nordligare föra skeppsländets häst (hafvets häst : skeppet); vi få (måste) afbryta hvarje dröjsmål. Nu är det (så) att å Raknes (sjökonungens) dånande väg (hafvet) förer Harald söderifrån en bred (stor) flotta. Fattom vi krigsbräderna (sköldarne) i våra grepar (händer).

CAP. 30.

Thord Sjáreksson (Thoralfs drápa): Der som ländernas bands (gjördels : hafvets) stridsdjurfva häst- (skepps-) krigare (sjösoldaterna) slogos, gick hären lysten till svärdens korsning (drabningen) på (gården) Fittja å (ön) Stord, och skeppshusens hästs (skeppets) sidomånes (sköldens) trollqvinnas (yxans) drifvas (stridens) eld- (svärdets) slungare (svingare : krigaren, Thoralf) torde (vågade) gå närmast intill Nordmännernas konung (Håk. den Gode).

CAP. 31.

Eyvind Skaldaspiller: Valgrindens (sköldens) Gefns (Freyas : Valkyrjans) väder- (stridens) begynnare (uppväckare : konungen, Håk. d. Gode), (som var) huld emot männer men icke mot guld, bad Skreya icke ändra sin kosa (bad honom gå rätt fram). "Om du, tänkande på seger, vill finna den raske stridskännaren, så håll du, min man, rakt fram den vägen till Nordmännens förträffliga (tappre) konung."

Eyvind Skaldaspiller: Jag vet, att den bittra sårstafven (det hvassa svärdet), svingadt af konungens båda händer, bet (nedhög) varupackornas skids (skeppets) medelmåttigt förträffliga (trolösa) bebyggare (sjökrigaren : Skreya). Oförskräckt klöf Ales (sjökonungens) galts (skeppets) storms (strids-) träd (Håk. d. G.), Dänernas skaderådare (fiende), hufvudhårets högar (kullar; hufvudet, nml. på Skreya) med guldhjaltadt svärd (med sitt svärd, som hade handtag af guld).

Thord Sjáreksson: 1. Värjde (försvarade) vargarnes (de landsflyktiges) mördare (dödare : nedgörare) vida (på en lång sträcka) den främsta linien; så skall man slita freden (strida). De (man) ville ej, att den konungen skulle åldras (blifva för gammal) (såsom styresman) öfver länderna. Strid upphofs (började) der som Gunhilds arfvinge (son), van vid att förskräcka guld (van vid frikostighet), kom, söderifrån anländ, på flykten, men konungen var fallen.

2. Tapperhet hade blifvit ådagalagd der hvarest sårade bönder satte sig vid sin hårda årtullskant och mången annan man uppgaf andan. Det betecknade tapperhet, att Gönduls (Valkyrjans) mäktige Njörd (Thoralf), han som tillställde korpens dryckeslag (skaffade korpen dryck), i en sådan strid gick närmast intill konungen.

CAP. 33.

Eyvind Skaldaspiller (Hákonar mál⁶)

1. Göndul och Skögul
Gauta-Tyr (Oden) sände
att välja bland konungar,
hvilken af Yugves ätt
skulle till Oden fara
i Valhall att vara.
2. De funno der Björns broder (H. d. G.)
i brynjan fara (brynjan sig påtaga),
den förträfflige konungen

⁶ Jfr Prefamen (till *Skaldskaparmál*) d. 1/2 1859, s. 13 (anm. 8) ofvan.

kommen under stridsfanan (skölden)!

fienderna voro nedslagne

men spjuten skakades;

striden då

sitt upphof tog.

3. Uppmanade Holmrygerna

han som hären sammankallar,

jarlarnes besegrare,

han begaf sig till striden;

godt följe den frikostige

af nordmän hade.

Ödanernas förskräckare,

han stod under glänsande hjelmen⁷

4. Härdrägten bortkastade,

brynjan å vallen slungade

lifvaktens anförare,

innan strid han företog;

lekte med folkets söner,

skulle landet värja,

konungen den gladlynte

stod under guldhjelman.

5. Så bet då svärdet,

svingadt af konungens hand,

Vafads (Odens) drägter (brynjorna),

som om i vatten man det högge;

brötos sköldarne

skramlade brynjorna,

brakade spjuten

i människans hufvudskålar.

6. Trampades (klöfvos) Norrmännens

hjessor och sköldar

för (af) ringarnes Tyr's (konungens)

svärdsfästens hårda fötter (svärds klingorna);

strid blef på ön,

rödfärgade konungarne

de glänsande sköldborgarne

i människans blod.

7. Brunno såreldarne (svärden)

i blodiga sår;

⁷ I marg. är skrifvet: (örnhjelman?). — SVEINBJ. EGILSS. öfversätter *galea matutina* — — *serena*, (mor-
gonrodnadens hjälm). FINNUR JÓNSSON l. c. p. 55, v. 85 säger: »ár i árhjalnr anses fer at vere = eir
egl. »kobber», her glinsende metal (guld)».

lutade (sänktes) svärdens
efter männernas lif;
forsade sårhafvet (blodet)
å svärdens näs (sköldarne),
föll (flöt) pilarnes flod (blodet).
i ebben vid Stord.

8. Man drabbade tillsammans
under den blodade sköldens tak;
lekte (kämpade) man om ringar
i Sköguls skys (sköldens) väder;
brusade svärdsuddarnes vätskor (blodet)
i Odens väder (striden);
föll mycket folk
för svärdets ström (häftighet).

9. Sutto då konungar
med dragna svärd,
med skårade sköldar
och sönderhuggna brynjor.
Var ej vid godt mod hären,
som hade att strida för att komma till Valhall.

10. Göndul det sade,
å spjutskaftet hon sig stödde:
"växer (ökas) nu gudarnes följe,
ty Håkan hafva
med hären stora
gudarne hembjudit*.

11. Konungen (Håkan) det hörde
hvad Valkyrjorna sade,
de herrliga, å hästryggen;
försigtigt de talade
och hjämbetäckta sutto
och höllo sköldarne framför sig.

12. "Hvi skiftar du så striden,
Geirskögul! sade Håkan.
Vi voro dock värde understöd af Gudarne."
"Vi välla"^s, sade Skögul,
att du fältet behöll,
men dina fiender flydde."

* Jfr FINNUR JÓNSSON l. c.; — CEDERSTRÖM, præf.

13. "Rida vi nu skola"
så talte den mäktiga Skögl,
"till gudarnes gröna gårdar,
att Oden förkunna,
att nu lär konungen komma
honom sjelf att besöka."
14. "Hermod och Brage",
sade Hropta-Tyr⁹ (Oden),
"gån emot konungen;
ty en konung kommer,
som tycks vara en kämpe,
till salen hit."
15. Konungen så talte,
var från striden kommen,
stod helt sölad i blod:
"mycket illasinnad (bister)
synes oss Oden vara;
hans sinnelag vi se."
16. "Alla einherjars frid
skall du hafva;
drick du hos Asar öl.
Jarlabetvingare¹⁰!
du har inne här
åtta bröder", sade Brage.
17. "Rustningar våra",
sade den gode konungen,
"vilja vi sjelfve hafva:
hjälm och brynja
skall man akta väl;
godt är till spjutet att taga."
18. Bekant då blef,
huru väl den konungen hade
templen beskyddat,
då alla råd och gudar
bådo Håkan
lycklig komma.

⁹ I marg. står: Så benämnas Oden såsom kallande de slagna till Valhall.

¹⁰ *Jarla boegi* l. *bagi*, se SVEINBJ. EGISSON; FINN. JÓNSSON II. cc. s. 60; LILJEGREN, Runurkunder N:ris 644—6, 648, 650 och 660; (å N:o 660 äro dock namnets båda delar, enligt hvad utg. år 1865 iakttagit*, skilda af tecknet X). Jfr LILJEGREN l. c. N:o 3981.

* (Stenen, som redan då var rest mot södra kyrkmuren, hade varit sönderlagen i 4 delar, hvilka på föranstaltande af expeditionssekreteraren ÅBERG på Klingsta åter hopfogats; enligt anteckning af WALLENSTEN i Danderyds Antiquitetsbok.)

19. I en lycklig stund varder
den konungen född,
som slik ynnest sig bereder;
hans lefnad
alltid skall blifva
till det bästa omtald.

20. Skall obunden
öfver människornas hem
Fenrisulfven fara,
innan en jemngod
konung kommer
på den tomma (lediga) thronen.

21. Dör din boskap,
dö dina fränder
förödes land och mark;
sitte¹¹ Håkan
bland hedna gudar.
Månget folk i trädrom hålles.

Harald Gråfälls och Harald Sigurdssons Saga.

CAP. 1.

Glum Geirason: Vål har Harald (nl. Gråfäll) hämnats Gamle (sin broder), men svärdets sårs träd (de sårade krigarne) förlora lifvet. Du, i striden tappre konung, åstadkom ett förträffligt verk, alldenstund stridseldens (svärdets) mörka falkar (eller : daggfalkar : blodfalkar : korparne) dricka Håkans blod. På andra sidan om fiskvattnet rödfärgad sporde jag de röda sårens rör (svärdet).

¹¹ Enl. Stockholmsupplagan på Cod. Frisianus grundade läsart. FINNUR JÓNSSON l. c. I, s. 222 (IV, s. 61) har: *sits Håkon för*; jfr CEDERSTRÖM l. c. s. 25.

Om versslaget i skaldestycket "Verldsstriden".¹

Emellan några tidningar har uppkommit en strid angående versslaget i ofvannämnda skaldestycke. Aftonbladet och Dagligt Allehanda uppgåfvo vid första refereringen, att

¹ Detta skaldestycke, otvifvelaktigt författadt af BERNHARD VON BESKOW (se BYGDENS Anonym- och Pseudonymlexikon), upplästes å Svenska Akademiens högtidsdag den 20 december 1848. Dess slutstrof lyder:

»För menskan blott en pligt, en dygd är vorden:
Att gå förädlad ur sin tids förderf,
Och föra ut med fläckfri hand det värf,
För hvilket Skaparn henne ställt på jorden».

Något förut hade förekommit:

»Årtusenden han räknar som minuter
Uti sin verldsombildnings stora plan,
Och till ett annat sekel undanskjuter
Hvad menskan önskar skapt till morgondan».

Stycket upptogs onådigt af åtskilliga tidningar, såsom Aftonbladet och Dagligt Allehanda. Sistnämnda tidning yttrar derom i sitt n:r 213, för den 22 december 1848, under rubrik *Svenska Akademiens Högtidsdag*, bland annat följande:

»Nu upplästes ett poem, benämndt *verldsstriden*, hvilket blifvit inlemnadt utan anspråk på täflan, blott för att få höra Akademiens omdöme. Troligen var Förf. ganska nära slägt med uppläsaren, Baronen m. m. v. *Beskow*. Verldsstriden var skrifven på Alexandriner, ett versslag värdigt sitt ämne. Man anar lätt dess ande och innehåll. Det var ett qvåde, eller rättare sagdt, ett oqvåde, öfver den nya tiden och dess förvilleiser».

I *Correspondenten*, »Tidning för Upsala stad och län», N:r 102 för den 27 dec. 1848, förekommer i ämnet en artikel under rubrik »Utdrag af ett bref från Stockholm» (sedermera aftryckt i Post- och Inrikes tidningar för den 29 dec. samma år N:o 302 under rubrik »Bref till Upsala»), uti en anm. till hvilken det heter: »Om poemet *verldsstriden* säger samma konstdomare (neml. den i *Dagl. Allehanda*), att det var skrifvet på Alexandriner, ehuru hvar och en, som känner det ringaste till versmåttan, hörde, att det var jamber. Sjelfva poemet kallas ett *oqvåde*. Du ser, att de *frisinnade* Stockholms-tidningarna äro sig lika i grundlig och städad kritik.»

Styckets författare lät i anledning af polemiken trycka detsamma anonymt (»*Verldsstriden* uppläst på Svenska akademien högtidsdag 1848», Stockholm, Hörbergiska boktryckeriet 1848) och försåg det med ett *företal*, hvori det säges, att »Förf. ej ämnat utgifva sitt verk af trycket, åtminstone icke innan han ägt tillfälle att afhjelpa vissa tekniska brister, men då hufvudstadens radikala tidningar skyndat att gifva allmänheten det mest oriktiga begrepp om poemets både innehåll och form, hade förf. af skyldig aktning för det samfund, på hvars högtidsdag skriften erhöill offentlighet, ansett sig pligtig lägga sjelfva hufvudhandlingen under allmänhetens ögon».

Åt den sålunda utkomna skriften egnas i Post- och Inrikes tidningar för den 5 januari 1849 en längre artikel, deri det bland annat heter: »Vi anse att denna skrift bäst anmäler sig sjelf, endast ge-

skaldestycket tillhörde det *Alexandrinska* versslaget, andra åter, såsom Post och Inrikes Tidningarne samt Upsala Correspondenten, förnekade detta, med tillägg att skaldestycket var författadt på *jambiskt* versslag, utan att likväl närmare uppgifva den characteristiska skilnaden mellan Alexandriner och det versslag, som författaren till ifrågavarande poem begagnat, troligen på den grund, att sådant ansetts öfverflödigt, då hvar och en, som ej på fri hand kunde bestämma sitt omdöme i denna sak, kunde slå upp någon bok, som af-

nom prof på förf:s åsigt och framställningssätt. Därpå meddelas ett längre utdrag ur »den slutförklaring, hvarmed förf. beledsagar sin sång», d. v. s. ur det öfvannämnda *företalet*, hvarefter »såsom prof på förf:ns »stättliga» *Alexandriner*, som de rimmade jamberna kallas af Aftonbladet och Dagl. Allehanda», införes bland annat följande:

»Du steg med fridens stålkrans omkring pannan
Ur evighetens haf du flydda år.
Som syskon lågo stilla vid hvarannan
Europas folk och drömde hoppets vår.
I gryningen, kring blommorna i söder,
Lysmaskar fladdrade med stjernlikt sken,
Som glada förebud af dagen re'n.
Ack irrbloss voro de, och redan glöder
En verldsbrand såsom deras återsken!
De äldsta throners grundval stormen skakar,
Förgäfves grånad vishet kring dem vakar,
Och Förstars Nestor**, som nyss vördad satt,
Kringirrar, som Kung Lear, i storm och natt
Och söker, bortom hafvets andra sida**,
En strand, der han kan klaga ut och lida,
Och lägga, under gästfrihetens tro,
Landsflyktigt hufvud ned till grafvens ro»
etc. etc.

Anatligen som en motstöt häremot förekommer i Dagl. Allehanda för den 13 januari 1849, N:o 10, en artikel »Post- och Inrikes Tidningar och Verldsstriden», i hvilken det bland annat anmärkes, att »samma utdrag ur ett bref till Upsala», som Posttidningen upptagit ur Upsala-Correspondenten, återfunnes under titel »Utdrag af ett bref från Stockholm» i Göteborgs Dagblad, samt att båda breffen syntes ha emanerat från samma källa, »hvilken ej måtte varit långt aflägsen från Posttidningens byrå». Vidare skämtas öfver, att i brevet skulle antydts, att enligt »tidningarnes okunniga referenter» Verldsstriden »gick på Alexandrinskt versslag», hvarefter yttras: »Men om det nu så skulle hända, att det Alexandrinska versslaget just består af rimmade jamb, hur går det då med de *icke*-frisinnades fingrar? Måne de ej ha skrivit en dumhet, hvarför de i skolan troligen fått plagg?» Af artikeles slut ser det ut, som stycket, Allehanda vederligt åtminstone, ännu ej utkommit af trycket. Emellertid innehåller Allehanda för den 24 januari N:r 19 ytterligare en artikel, den sista, om Verldsstriden, som då synes kommit vederbörande tillhanda, i bokform. Deri behandlas dock ej vidare frågan om versslaget. Denna artikel torde således icke varit påverkad af den härofvannämnda uppsatsen, som företrädesvis synes varit framkallad af Allehandas yttrande af den 13 januari. — Huruvida förevarande uppsats varit intagen i någon tidning eller ens varit för intagandet i något pressorgan afsänd, har icke kunnat utrönas, hvilket ock gäller en delvis något annorlunda stiliserad artikel i ämnet, deri förf. dels för Aftonbladets räkning åberopar jemväl ALMQVIST's Svenska Språklära, 3:dje uppl. pag. 215, dels ock såsom exempel på Svenska alexandriner hänvisar till TEGNÉR's Svea; hvarefter yttras: »Äfvenledes undras, om ej Allehanda, för att begagna dess eget uttryck, skrivit en dumhet, hvarför det trol. skulle fått plagg i skolan». Denna artikel är undertecknad: »Tertius Interveniens».

* Epitet *stättliga* var dock ej användt af D. A.

** Förmodl. LUDVIG PHILIP, som flyktat till England.

handlade ämnet, för att der finna den åstundade upplysningen. Dagligt Allehanda har dock, enligt hvad af dess nummer för den 13de dennes² kan slutas, framhårdat i den föresatsen att ej söka den lätt tillgängliga upplysningen, ty då skulle det väl hafva yttrat sig i en blygsammare ton än den, som der blifvit använd. Men dermed må nu vara huru som som helst; det för oss väsentliga vid detta tillfälle är att visa, det Allehanda haft orätt: d. v. s. att Allehanda i detta fall ej kunnat åtskilja genus och species utan sammanblandat det ena begreppet med det andra eller ansett dem båda vara identiska. Allehanda frågar neml.: äro ej Alexandriska verser också tillika jambiska? Kära Allehanda! hvem har nekat sådant? Men följer deraf, att alla jambiska verser också äro Alexandriner? Lika litet, som det följer, att alla människor äro negrer, fast det är en sanning, att alla negrer äro människor. Men hvad bekymrar sig Allehanda logiken om sådana småsaker! De äro ej till för dess förstånd, och vi vilja ej heller åtaga oss dess informering. Allt nog: Alexandrinen är en serskilt species af jambiska versslaget, men skiljer sig från öfriga jambiska verser genom antalet af sina stafvelser, som äro 12 eller 13, och genom den takthvila, som följer efter 6:te stafvelsen. Detta hade Allehanda kunna få veta af Svenska Akademiens Språklära pag. 420 och 430 etc., der denna sak afhandlas, men Allehanda var för lärdt för att taga notis derom. Vidare hade Allehanda kunnat räkna stafvelserna för några verser, hvar som helst i skaldestycket Verldsstriden; det skulle då ha funnit, att dessa stafvelser för hvarje vers äro antingen 10 eller 11, således öfverhufvud jemt 2 stafvelser mindre, än Alexandrinen fordrar. Och härmed är frågan om versslaget i ofvannämnda skaldestycke afgjord, hvilket skulle afgöras.

T. I.³

² D. v. s. 13/1 1849. — ³ Se anm. 1 slutet.

Reflexioner i anledning af Berättelsen om Besluten vid allmänna Reform-Mötet i Örebro, år 1849.¹

Insändaren, som flera gånger genomläst och begrundat ofvannämnda berättelse, och deri gerna velat finna uttrycket af en varm, men tillika sansad fosterlandskärlek, nödgas med ledsnad tillstå, att han för sin del ej funnit sig i detta hänseende tillfredsställd. Den ton af öfverlägsenhet och gudlighet, hvarmed berättelsen både börjar och slutar, har ej velat finna återklang i insändarens hjerta, och derföre har han ej, ehuru annars främmande för striden, kunnat afhålla sig från följande erinringar. — Berättelsen vidrör med lätt hand "den nya kontinentala rörelsens obestriddliga öfverdrifter", men förfar deremot temligen strängt emot dem, som deri se något mera än blott öfverdrift. På det saken skulle få än högre relief och kunna framställa sig såsom sanktionerad af sjelfva religionen, af christendomen, har man, visserligen med rätta, i den nya rörelsen velat se Guds finger, men lyftadt blott till välsignelse, och icke måhända lika mycket och än mer till tuktan och straff. Christendomen är ödmjuk, tålig och fördragsam; den fordrar samma egenskaper af *alla* sina bekännare; sådana äro dess anspråk. Dess Gud är icke blott "*frihetens* och *sanningens* Gud" utan äfven *fridens* och *rättfärdighetens*. De uppoffringar, christendomen fordrar, fordrar den i *första* rummet af den, som framträder med "*anspråk*", och *dernäst* af alla de öfriga.

Personlighetsprincipen har Mötet lagt till hömsten för sitt arbete. Ins. vill ej tvista om oord, men nog hade Mötet kunnat undvika den uppenbara motsägelse, som ligger i uttrycket om erkännandet af samma princip "*i hela sin omfattning*", och i den satsen, "att ett deltagande *till viss grad* i det politiska lifvet är en naturlig rätt för alla". Vidare har Ins. ej utan obehag läst talet om de der "*fjerdedels och tredjedels*" människorna, som nu paradera i ingressen till Mötets beslut.² Detsamma gäller ock i afseende på talet om "*kast-, korporations- och monopolii-intressena*". Mötets egna grundstadgar sakna ej dessa lyten, ehuru under annan form, och ins. går nu att bevisa det.

¹ Såsom antecknadt är å konceptet till denna art., här densamma — med ann. »Insändt» — varit införd i Post- och inrikes-tidningar för den 17 juli 1849. De ändringar, som varit vidtagna i den tryckta texten, har utg. bibehållit, då de kunnat anses som förbättringar och icke röja en främmande hand.

² Å s. 2 i *Berättelsen* heter det: »Vi hafva alltså velat i vårt förslag till Representationsreform, aflägsna hvarje spår af denna urgamla, mot både kristendom och förnuft fiendtliga själfwiskhet, hvilken skapat de orimliga bestämmelserna om fjerdedels och tredjedels människor samt upfunnit den nesliga tariffen på människovärde utsatt i riksdaler och skillingar».

Sveriges hela folkmängd var år 1840 enligt Tabellkommissionens senast utkomna berättelse, i rundt tal

	3,138,000
Derifrån afgår qvinkön	1,622,000
Återstår mankön	1,516,000

Örebro Reform-möte tillerkänner enl. §§ 2 och 6 med vissa i § 2 specificerade undantag valrätt till elektor, åt hvarje Svensk man, som fyllt 21 år och sedan minst ett år varit i valdistriktet mantalsskrifven. Afgår således först och främst, såsom icke röstberättigadt, allt mankön under 22 år. Antalet häraf kan approximativt beräknas till ej mindre än

	714,000
Återstår mankön över 22 år	802,000

Häriifrån skulle nu afgå: 1:o Alla sådana, annars röstegande, hvilka flyttat från distrikt till distrikt, och således på ett år ej kunna sig af sina röster begagna; och 2:o Alla de, som äro specificerade i 2 § momenterna a, b, c, d, e, f, g och h. Alla dessas antal kan visserligen ej med full säkerhet bestämmas, men minimibeloppet torde likväl utan fara för synnerligt misstag kunna angifvas till omkring

	200,000
Återstår således till elektorers väljande mankön	602,000

Häriifrån skulle nu ytterligare afgå: 1:o Sådana valberättigade, som icke uppnått 25 år, och således ej kunna sitta i folktinget. 2:o Sådana valberättigade, som icke uppnått 35 år, och således icke kunna sitta i landstinget. Att alla dessas antal går löst på ett eller annat hundratusen, lär ej kunna bestridas, men af Tabellkommissionens berättelse i dess nuyarande skick har sådant ej kunnat utrönas. Vi förbigå derföre denna summa, och vilja för vårt närvarande ändamål ej ens frändraga det ofvannämnda antalet af 200,000, utan vi hålla oss till det näst förut gifna talet 802,000, hvilket förhåller sig till Sveriges hela folkmängd nära nog som 1 till 4. Enligt det stränga begreppet af personlighetsprincipen i "hela sitt omfång", borde det förhålla sig till hela folkmängden som 1 till 1. Och således hafva vi, äfven efter Örebro Reform-mötes beslut, "fjerdedelsmänniskan", att ej säga nollmänniskan, på papperet konstruerad. Hvad bevisar nu detta, om ej att personlighetsprincipen i "hela sitt omfång" är ett bland de imposanta emblemer, hvarmed medborgerligheten på högtidsdagar bekvämligen omgifver sig, men som måste upphängas i klädkammaren, när man nödgas anlägga hvardaglighetens släpmandering?

Vi komma nu till talet om kast-, korporations- och monopolii-intressena. I § 12 af Mötets beslut heter det: "Ledamöternas antal i folktinget utgör 120, deraf landet med köpingarne utse 96, och städerna 24 representanter". Förhållandet mellan landets och städernas representanter är således det af 4 till 1. Skulle nu personlighetsprincipen "i hela sitt omfång" kunna åberopas såsom hållen i helgd, så borde väl ock folkmängden i städerna uppgå till fjerdedelen af landsbygdens folkmängd. Låt oss nu rådfråga Tabellkommissionen. Den angifver för 1840 landsbygdens folkmängd i rundt tal till 2,835,000 och samtliga städernas till 303,000. Proportionen mellan dessa båda tal öfverstiger den af 9 till 1. Städernas folkmängd utgör således i stället för $\frac{1}{4}$, ej fullt $\frac{1}{9}$ af landsbygdens folkmängd, och borde följaktligen, enligt personlighetsprincipen, till folktinget ej skicka

flera än $\frac{1}{3}$ af det antal representanter, som landsbygden afskickar; d. v. s. då landsbygden skickar 96 representanter, borde städerna ej skicka flera än 10, högst 11, i stället för de nu föreslagna 24. Hvadan kommer detta? Icke kan man här åberopa personlighetsprincipen, hyarken till "hela dess omfattning" eller till "någon viss grad" deraf. Denna princip är här alldeles lagd åsido. Icke heller kan man här åberopa bildningsprincipen, ty den erkännes ej af Mötet. Icke heller förmögenhetsprincipen, ty den fördömmes af Mötet uttryckligen. Hvilken princip har man då här följt? Sannerligen, vi veta det ej, så framt man ej skulle följt en ny, hittills onämnd princip, som vi skulle vilja kalla *Stads-principen*, i motsats till en annan princip, som då skulle kunna kallas *Landsbygds-principen*. Och hvad innebär då den förra principen i förhållande till den sednare? Jo, helt enkelt det, att städerna böra hafva en viss *relativ* öfvervigt i förhållande till landsbygden. Och skälet dertill är påtagligen intet annat än uppenbarelsen af ett nytt intresse, neml. Stads-intresset, som behöfver ett manstarkare försvar, än personlighetsprincipen skulle vilja och kunna lemna det. Således likväl alltid ett intresse, ett kast-, korporations- och monopolii-intressé. ehuru under annan form, men med uppenbart frånträdande af den princip, man förut så högtidligen proclamerat. Huru lösa denna motsägelse? Huru befria Örebro möte från beskyllningen att åtminstone hafva tagit Stads-intresset i sitt försvar? Sannerligen, vi veta det ej. — Och härmed hafva vi nu presterat vårt bevis för det från consequensens synpunkt väsentligaste lytet i Örebro Mötets beslut.

Ännu hafva vi några ord otalade med Mötet. Det säger sig hafva bort "taga steget ut", och vi påstå: *det har icke tagit steget ut*, det har knappt lyftat foten. Det har talts åtskilligt om människans *naturliga* rätt, och vi medgifva, att en sådan finnes, och såge gerna äfven, att denna alltid och allestädes kunde tillämpas. Men för mensklig ondskas och svaghets skull finnes äfven en *besvuren* rätt; densamma har Mötet ej bevärdigat med den uttryckliga uppmärksamhet, vi skulle önskat, men vi gifva oss dock tillfreds, alldenstund Mötet, då det talar om nödvändigheten att *verka med "lagliga medel"*, omöjligen med detta uttryck kan förstå andra medel, än de *enligt lagen besvurna*. — Mötet talar vidare om Svenska folket, såsom ett *urgammalt FRITT folk*; vi tillåta oss att för framtida behof taga fasta på detta uttryck. — Men — människans rätt, vare sig den naturliga eller besvurna, fastställer tillika jemte sig något, som kallas *pligt*, och dessa båda begrepp har man förut alltid ansett stå i det förhållande till hvarandra, att i den mån rätten, enligt någon princip, utvidgades, utvidgades äfven plikten, enligt samma princip. Ville man i någon mån efterskänka rätten, men deremot helt och hållet stå fast vid plikten, var det ens ensak, men tvingas dertill kunde man ej. Från Mötets ståndpunkt, som tillämpat eller åtminstone velat tillämpa personlighetsprincipen i afseende på människans *rättigheter*, hade det derföre varit consequent, att tillämpa *samma* princip i afseende på hennes *skyldigheter*. Då, men ej förr, kunde Mötet med skäl hafva sagt sig *tagit steget ut*. Man ser, hvart detta skulle hafva ledt, och vi undra ej på, att om Mötet kommit att öfverväga denna sida af saken, hvartill nu ej synes spår, det skulle studsat tillbaka för följderne. Men dessa erbjuda sig sjelfmant ur Mötets premisser, med nödvändig consequens. Då nu Mötet i sin teori för de politiska rättigheterna uteslutit allt afseende på både bildning och förmögenhet, så har Mötet i och med detsamma stängt vägen för sig i afseende på bildningens och förmögenhetens intagande, då det gäller de politiska skyldigheterna. Att här yrka motsatsen, vore att mäta med olika mått, och väga med olika vigrer. Tillämpningen är klar. Den bildade har då, juridiskt taladt, i sådant fall inga andra och större skyldigheter mot fäderneslandet än den obildade. Den rikaste man betalar då ej större skatt än den fattigaste bonde och den fattigaste bonde ej lägre skatt än den rikaste man. Den som saknar po-

litiska rättigheter, har naturligtvis ingen politisk skyldighet. Så bjuder consequensen, då man strängt tillämpar personlighetsprincipen, blott och bart såsom personlighetsprincip. Men i alla dessa fall går samhället förloradt. Detta tyckes visa, att i verkligheten personlighetsprincipen, blott och bart såsom sådan, har föll sin egen dom, så mycket vi än medgifva, att Staten är till icke blott för den bildade och rike utan äfven för den obildade och fattige, och så gärna vi än önskade, att den alltid och allestädes omslöte ett broderligt helt, så måste vi dock erinra, att detta Hela har ingen framtid, att det ej ens någon sin kommer till ett ögonblickligt lif, om det ej grundar sig på frivillighet, som är rättens och broderlighetens yttersta garanti. Christendomen skall åstadkomma denna frivillighet, säger man. Ack ja, Christendomen har i 18 århundraden arbetat derpå, den arbetar derpå dagligen, men huru mycket återstår icke ännu? Huru mycket kommer ej att återstå för alla tider? Recommenderar man nu, och från Christendomens synpunkt måste man recommendera, tålmod och fördragsamhet i afseende på inplantandet af de religiösa och moraliska dygderna, hvi skulle man då afvika från detta förfaringssätt i afseende på inplantandet af de politiska? Det gifves intet förnuftigt skäl, hvarföre man skulle handla anorlunda i sednare fallet än i det förra. Tidens långsamt mognande öfvertygelse är icke ett inbillningsfoster utan ett factum; då vi ej efter behag kunna omskapa andras öfvertygelse, så låtom oss respectera den. Den omskapar sig då lättast sjelf. Vi säga detta, icke för att uppmuntra de nu juridiskt prioriterade att envist fasthålla vid sin juridiska rätt, såvidt ej statens väl för närvarande deraf påtagligen beror; det gifves onekligen en högre rätt, som förtjenar att allvarligt eftersinnas och behjertas, men denna rätt fordrar eftergifter ej blott af den högra sidan utan äfven af den venstra. Spänn icke bågen för högt, kan med skäl ropas till båda de politiska partierna, som nu kämpa med hvarandra om makt och inflytande. Sannerligen, medan man kämpar härom, medan man strider och äflas för att uppodla politikens fält, bär månet annat väsentligare fält, af brist på tillbörlig skötsel och omvårdnad, tistel och törne, i stället för hjertats och fridens och lifvernets gyllene frukter.

P. O.³

Ursprungl. har stått »Politiskt oberättigad», hvilket Förf. då var.

af högare omring. Då förestod Hr Borg och hans öfverordnade att använda tiden bättre. De dansade, utom annat, söndags förmiddagen om skogsbord af "allo makt", och om eftermiddagen hälls ett tal, som förde ända till tårar. Hvad det var för ett tal, har Hr Borg ej närmare uppgett, än att det icke var religiöst. Talen å Östra Upsala högar voro äro religiösa helar.

Men å propos af "orgelns brusning". Om en ett par tre "obildade" stadsräde förstå sig sig det ordet att vid Gamla Upsala, under pågående kyrkstämman och skrifvarens första nattvardsgång uppkäntes å den ena högan eller den andra eller också angördes framträdande å kyrkosalen, för att på ett vis utgått äro tankar och vär åhöfje, under arrangementet. C. ex. af en ordning höl eller en skriftställare, och således gick eller annan sin först med det äktaste omna yttre som i kyrkan var hvad skulle vil "förmån" eller "bakalen".

VII: 3.

Ytterligare om Cirkelbildningen å Gamla Upsala högar.¹

Tidningen Upsala, som så benäget omtalat Cirkelbildningens uppträdande å Gamla Upsala högar, och såsom bevis på "bildningens försonlighet i våra dagar" anført "orgelns brusning" i templet liktidigt med afgudasången derutanför, har äfven haft godheten meddela dessa sånger, hvilkas höga poetiska värda vi lemna derhän, men talen, som vid tillfället höllas, har den värda redactionen undanhållit allmänheten, om af obekantskap med deras innehåll, eller af glömska, eller ändtligen af blygsamhet, kunna vi ej afgöra. Vi skulle dock högeligen önska få läsa dem in extenso i den värda Tidningen. Sannolikt uppväga de många gånger våra förnämsta andliga talares productioner, och vore således mycken uppbyggelse deraf att hemta enkannerligen på en sabbatsdag. Emedlertid och till dess denna lofliga önskan blir uppfyllt, meddelas förskottsvis som prof af denna högarnes värtalighet, ett fragment, som vi, ty värr, icke sjelfva hört, utan af andra förnummit, och derföre kan vårt meddelande ej blifva annat än fragmentariskt och ofullständigt, mera uttryckande andan och tonen än den bokstafliga lydelsen. "Detta är", så utropade talaren, "detta är tvifvelsutan det viktigaste ögonblick i historien." (Paus och andhemtning) "Uttrycket kan tyckas något djerft, men saknar dock ej sin förklaring. Hittills har arbetaren varit nedhållen och tillbakasatt. Nu har en tid kommit, då hans anspråk börjat vinna gehör och han själf bättre inse sin vigt och betydenhet. Såsom en följd af denna förändrade ställning äro vi nu samlade här, för första gången historien sådant omtalar, å dessa uråldriga högar, här hvarest Oden, Thor och Frey samt den allbelyckande Freya hafva sin lägerstad, för att omgifna af de minnen dessa makter återkalla, högtidligen inför verlden tillkännagifva den svenska arbetarens nyvaknade medvetande, anspråk och rättigheter. Den tiden, hoppas vi, är snart inne, då den svenska arbetaren med verksam hand skall ingripa i statsförvaltningens hjul och gifva den tröga maskinen en raskare gång. Då skall en ny, förut ohörd sällhet utbreda sig öfver den svenska jorden. Vi tömma derföre på fädrens sätt våra horn. Lefve den Svenska arbetaren, hans rätt och hans anspråk! Hurrah!"

I detta sabbatsfirande fattades endast, att det värda sällskapet tagit i ring och dan-

¹ I marg. är antecknad: »Cirkelbildningen såsom motsats och motgift mot krogbildningen, med hvilken Cirkelbildningen således ej vill förväxlas».

Huruvida denna uppsats förut varit tryckt, har utg. ej kunnat utröna; men antagligen är uppsatsen skriven i slutet af 1840- eller början 1850-talet. S. k. bildningseirklar (se längre fram i uppsatsen) brukade den tiden om somrarna hållas bland annat vid Upsala helsobrunn. Vid ett dylikt tillfälle, då »gubben Sved» (då endast Mag. docens) förirrat sig dit, ville man förmå äfven honom att hålla tal för menigheten; men han förklarade, att »han ej visste hvad han skulle tala»; och därvid måtte det ha blifvit.

sat högarna omkring. Då förstodo Hr Borg och hans Gripsholmsfarare att använda tiden bättre. De dansade, utom annat, söndags förmiddagen om skeppsbord af "allo makt", och om eftermiddagen hölls ett tal, som rörde ända till tårar. Hvad det var för ett tal, har Hr Borg ej närmare upplyst, än att det icke var religiöst. Talen å G:la Upsala högar voro icke religiösa heller.

Men å propos af "orgelns brusning". Om nu ett par tre "obildade" stackare företagit sig det orådet att vid Gamla Upsala, under pågående gudstjenst och skriffbarnens första nattvardsgång upplättra å den ena högen efter den andra eller ock annorstädes framträda å kyrkovallen, för att på *sitt* vis utgjuta *sina* tankar och *sin* glädje, under accompagnement t. ex. af en ostämnd fiol eller en skrällande harpa, och släckande gång efter annan sin törst med det äktaste aqua vitæ, som i Sverige ges, hvad skulle väl "länsman" eller "fiskalen" sagt derom? Måne han ej skulle underrättat de glada själarne, att det i Sverige finnes en barsker Herre, vid namn Misssgerningsbalk, hvilken å sådan tid och å sådant ställe ej tål sådana upptåg. Tänk om nu en dylik ordningsväktare skulle få det infallet att invitera de ledamöter af Stockholms Bildningscirkel, hvilka å förbjuden tid offrade dryckesblot på Gamla Upsala högar, icke till ett nytt gästebesök; nej, men att parera inför Waksala Härads Rätt, huru skulle den inviten smaka? Eller kan antalet ett par tre hundra, jemte afgudasångerna, orationerna, mjöddrycken, hurraropen, m. e. o. cirkelbildningen, äfven när den betett sig så vensterhändt som vid ifrågavarande tillfälle, skydda derifrån? Kom sedan i Sverige och tala om störd tempelfrid. Det skulle just löna mödan!

2611

Innehållsförteckning.

	Pag
Förord	III
I Præfamen d. 23 nov. 1850	1
Excurs	5
II Præfamen d. 9 febr. 1859	11
III: A. Om det moesogötiska språket såsom en mellanlänk mellan de klassiska och fornnordiska språken	17
III: B. Det götiska språkets och språkstudiets vigt	21
IV Ur episoden om Nalus och Damajanti	25
V Runstenen från Tune	33
VI Visor ur Snorre Sturlesons Konunga Sögur	39
VII: 1 Om versslaget i Skaldestycket Verldsstriden	50
VII: 2 Reflexioner i anledning af Berättelsen om Besluten vid allmänna Reform-Mötet i Örebro år 1849	53
VII: 3 Ytterligare om Cirkelbildningen å Gamla Upsala högar	57

Handwritten text at the top of the page, appearing to be a title or introductory paragraph, though it is extremely faint and difficult to decipher.

Handwritten text in the upper middle section of the page, continuing the narrative or list.

Innehållsöfverfickning.

Handwritten table of contents listing various sections and their corresponding page numbers. The entries are:

- VII 1. Inledning om Östafrikans å Gammal Upsala borg 31
- år 1832 32
- VII 2. Beskrifning i anledning af Beskrifningen om Beskrifningen vid allmänna Högskolan i Örebro 33
- VII 3. Om Verksamhet i Skolevidskolan 34
- VII 4. Om Verksamhet i Skolevidskolan 35
- VII 5. Om Verksamhet i Skolevidskolan 36
- VII 6. Om Verksamhet i Skolevidskolan 37
- VII 7. Om Verksamhet i Skolevidskolan 38
- VII 8. Om Verksamhet i Skolevidskolan 39
- VII 9. Om Verksamhet i Skolevidskolan 40
- VII 10. Om Verksamhet i Skolevidskolan 41
- VII 11. Om Verksamhet i Skolevidskolan 42
- VII 12. Om Verksamhet i Skolevidskolan 43
- VII 13. Om Verksamhet i Skolevidskolan 44
- VII 14. Om Verksamhet i Skolevidskolan 45
- VII 15. Om Verksamhet i Skolevidskolan 46
- VII 16. Om Verksamhet i Skolevidskolan 47
- VII 17. Om Verksamhet i Skolevidskolan 48
- VII 18. Om Verksamhet i Skolevidskolan 49
- VII 19. Om Verksamhet i Skolevidskolan 50
- VII 20. Om Verksamhet i Skolevidskolan 51
- VII 21. Om Verksamhet i Skolevidskolan 52
- VII 22. Om Verksamhet i Skolevidskolan 53
- VII 23. Om Verksamhet i Skolevidskolan 54
- VII 24. Om Verksamhet i Skolevidskolan 55
- VII 25. Om Verksamhet i Skolevidskolan 56
- VII 26. Om Verksamhet i Skolevidskolan 57
- VII 27. Om Verksamhet i Skolevidskolan 58
- VII 28. Om Verksamhet i Skolevidskolan 59
- VII 29. Om Verksamhet i Skolevidskolan 60
- VII 30. Om Verksamhet i Skolevidskolan 61
- VII 31. Om Verksamhet i Skolevidskolan 62
- VII 32. Om Verksamhet i Skolevidskolan 63
- VII 33. Om Verksamhet i Skolevidskolan 64
- VII 34. Om Verksamhet i Skolevidskolan 65
- VII 35. Om Verksamhet i Skolevidskolan 66
- VII 36. Om Verksamhet i Skolevidskolan 67
- VII 37. Om Verksamhet i Skolevidskolan 68
- VII 38. Om Verksamhet i Skolevidskolan 69
- VII 39. Om Verksamhet i Skolevidskolan 70
- VII 40. Om Verksamhet i Skolevidskolan 71
- VII 41. Om Verksamhet i Skolevidskolan 72
- VII 42. Om Verksamhet i Skolevidskolan 73
- VII 43. Om Verksamhet i Skolevidskolan 74
- VII 44. Om Verksamhet i Skolevidskolan 75
- VII 45. Om Verksamhet i Skolevidskolan 76
- VII 46. Om Verksamhet i Skolevidskolan 77
- VII 47. Om Verksamhet i Skolevidskolan 78
- VII 48. Om Verksamhet i Skolevidskolan 79
- VII 49. Om Verksamhet i Skolevidskolan 80
- VII 50. Om Verksamhet i Skolevidskolan 81
- VII 51. Om Verksamhet i Skolevidskolan 82
- VII 52. Om Verksamhet i Skolevidskolan 83
- VII 53. Om Verksamhet i Skolevidskolan 84
- VII 54. Om Verksamhet i Skolevidskolan 85
- VII 55. Om Verksamhet i Skolevidskolan 86
- VII 56. Om Verksamhet i Skolevidskolan 87
- VII 57. Om Verksamhet i Skolevidskolan 88
- VII 58. Om Verksamhet i Skolevidskolan 89
- VII 59. Om Verksamhet i Skolevidskolan 90
- VII 60. Om Verksamhet i Skolevidskolan 91
- VII 61. Om Verksamhet i Skolevidskolan 92
- VII 62. Om Verksamhet i Skolevidskolan 93
- VII 63. Om Verksamhet i Skolevidskolan 94
- VII 64. Om Verksamhet i Skolevidskolan 95
- VII 65. Om Verksamhet i Skolevidskolan 96
- VII 66. Om Verksamhet i Skolevidskolan 97
- VII 67. Om Verksamhet i Skolevidskolan 98
- VII 68. Om Verksamhet i Skolevidskolan 99
- VII 69. Om Verksamhet i Skolevidskolan 100
- VII 70. Om Verksamhet i Skolevidskolan 101
- VII 71. Om Verksamhet i Skolevidskolan 102
- VII 72. Om Verksamhet i Skolevidskolan 103
- VII 73. Om Verksamhet i Skolevidskolan 104
- VII 74. Om Verksamhet i Skolevidskolan 105
- VII 75. Om Verksamhet i Skolevidskolan 106
- VII 76. Om Verksamhet i Skolevidskolan 107
- VII 77. Om Verksamhet i Skolevidskolan 108
- VII 78. Om Verksamhet i Skolevidskolan 109
- VII 79. Om Verksamhet i Skolevidskolan 110
- VII 80. Om Verksamhet i Skolevidskolan 111
- VII 81. Om Verksamhet i Skolevidskolan 112
- VII 82. Om Verksamhet i Skolevidskolan 113
- VII 83. Om Verksamhet i Skolevidskolan 114
- VII 84. Om Verksamhet i Skolevidskolan 115
- VII 85. Om Verksamhet i Skolevidskolan 116
- VII 86. Om Verksamhet i Skolevidskolan 117
- VII 87. Om Verksamhet i Skolevidskolan 118
- VII 88. Om Verksamhet i Skolevidskolan 119
- VII 89. Om Verksamhet i Skolevidskolan 120
- VII 90. Om Verksamhet i Skolevidskolan 121
- VII 91. Om Verksamhet i Skolevidskolan 122
- VII 92. Om Verksamhet i Skolevidskolan 123
- VII 93. Om Verksamhet i Skolevidskolan 124
- VII 94. Om Verksamhet i Skolevidskolan 125
- VII 95. Om Verksamhet i Skolevidskolan 126
- VII 96. Om Verksamhet i Skolevidskolan 127
- VII 97. Om Verksamhet i Skolevidskolan 128
- VII 98. Om Verksamhet i Skolevidskolan 129
- VII 99. Om Verksamhet i Skolevidskolan 130
- VII 100. Om Verksamhet i Skolevidskolan 131

